

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**Юридичний факультет
Кафедра цивільного та господарського права**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до лекційних та семінарських занять
з дисципліни «Господарське право»
для студентів ОС «Бакалавр»
відокремлених структурних підрозділів
факультету аграрний менеджмент спеціальності 073 «Менеджмент»**

КИЇВ – 2023

УДК 346 (072)

Схвалено до друку кафедрою цивільного права та господарського права Національного університету біоресурсів і природокористування України, протокол № 4 від 03.11.2023 р.

Схвалено на засіданні вченої ради юридичного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України, протокол № 5 від __ 11.2023 р.

Укладачі:

Олексюк Вікторія Петрівна – асистент кафедри цивільного та господарського права;

Піддубний Олексій Юрійович – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного та господарського права.

Рецензенти:

професор кафедри цивільного та господарського права НУБіП України д.ю.н., професор О.П. Світличний;

доцент кафедри адміністративного та фінансового права НУБіП України к.ю.н., доцент Л.В. Головій.

Методичні рекомендації до лекційних та семінарських занять з дисципліни «Господарське право» для студентів ОС «Бакалавр» відокремлених структурних підрозділів факультету аграрний менеджмент спеціальності 073 «Менеджмент» / Укладачі: В.П. Олексюк, О.Ю. Піддубний. Київ., 2023, 139 с.

Методичні рекомендації розроблені з метою поглибленого вивчення студентами дисципліни «Господарське право» набуття навичок самостійного опрацювання теоретичного матеріалу, структурування потрібної інформації. Наведено список рекомендованої літератури.

ЗМІСТ

- 1. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни**
- 2. Система оцінювання**
- 3. Тематичний план з навчальної дисципліни «Господарське право»**
- 4. Лекційні матеріали до дисципліни «Господарське право»**
- 5. Плани семінарських занять, завдання для самостійної роботи студентів**
- 6. Питання до іспиту з навчальної дисципліни «Господарське право»**
- 7. Рекомендована література**
- 8. Інформаційні ресурси**

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета формування у студентів цілісної системи знань про загальнотеоретичні засади правового регулювання господарської діяльності, орієнтування їх на дослідження проблематики господарського права з метою вирішення конкретних питань практичної діяльності щодо прав та інтересів учасників господарських правовідносин та забезпечення господарського правопорядку.

Завдання набуття студентами знань та розуміння змісту норм господарського права України, аналіз нормативно-правової бази в сфері регулювання господарсько-правових відносин, формування умінь та навичок щодо самостійного розв'язання практичних проблем, що виникають в процесі реалізації господарської правосуб'єктності учасниками господарських правовідносин, правильного застосування норм господарського законодавства

У результаті вивчення курсу студенти повинні:

знати:

- проблемні питання теорії, практики та законотворчості в сфері господарських правовідносин;
- діюче господарське законодавство;
- основні положення правового статусу суб'єктів господарювання; способи захисту прав і законних інтересів учасників відносин у сфері господарювання;
- основні положення господарського речового, зобов'язального та договірнього права;
- загальні засади господарсько-правової відповідальності;
- особливості правового регулювання окремих видів господарської діяльності;

уміти:

- порівнювати і аналізувати норми законодавства, що регулюють відносини з приводу безпосереднього здійснення чи управління господарською діяльністю;
- правильно тлумачити і застосовувати на практиці норми господарського законодавства;
- узагальнювати практику реалізації норм господарського права та робити відповідні висновки;
- застосовувати знання та навички, набуті при вивченні теоретичного матеріалу з господарського права до конкретних ситуацій, що складаються в процесі організації та здійснення господарської діяльності.

Вибіркова дисципліна «Господарське право» забезпечує формування ряду компетентностей:

Інтегральна компетентність (ІК):

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, які характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів соціальних та поведінкових наук.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК 13. Розуміти принципи і норми права та використовувати їх у професійній діяльності.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 1. Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ПРН 32. Досліджувати середовище підприємницької діяльності та розуміти процес здійснення та регулювання бізнесу

Система оцінювання

Навчальна вибіркова дисципліна «Господарське право» викладається за кредитно-модульною системою організації навчального процесу. Дана система запроваджується з метою удосконалення системи контролю якості знань студентів, сприяння формуванню системних та систематичних знань, стабільної самостійної роботи впродовж семестру, підвищення об'єктивності оцінювання знань та адаптації до вимог, визначених Європейською системою залікових кредитів (ECTS).

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться у національні оцінки згідно табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (затверджено Вченою радою НУБіП України 26.04.2023 р., протокол № 10)

Поточний контроль		Рейтинг з навчальної роботи R_{HP}	Рейтинг з додаткової роботи R_{DP}	Рейтинг штрафний $R_{ШТР}$	Підсумкова атестація (залік) R_{Λ}	Загальна кількість балів R_{Σ}
Модуль 1	Модуль 2					
0-100	0-100	0-70	0-20	0-5	0-30	0-100

Примітки. 1. Відповідно до «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України», затвердженого протоколом № 5 Вченою радою НУБіП України 26.04.2023 р., протокол № 10, рейтинг студента з навчальної роботи R_{HP} стосовно вивчення певної дисципліни визначається за встановленою цим Положенням формулою.

Рейтинг з додаткової роботи R_{DP} додається до R_{HP} і не може перевищувати 20 балів. Він визначається лектором і надається студентам за

рішенням кафедри за виконання робіт, яку не передбачені навчальним планом, але сприяють підвищенню рівня знань студентів з дисципліни.

Рейтинг штрафний $R_{ШТР}$ не перевищує 5 балів і віднімається від $R_{НР}$. Він визначається лектором і вводиться рішенням кафедри для студентів, які матеріал змістового модуля засвоїли невчасно, не дотримуючись графіка роботи, пропускали заняття тощо.

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{дис}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації $R_{ат}$ (до 30 балів) додається до рейтингу студента з навчальної роботи $R_{НР}$ (до 70 балів): $R_{дис} = R_{НР} + R_{ат}$

Шкала оцінювання: національна та ECTS

<i>Оцінка національна</i>		<i>Рейтинг студента, бали</i>
<i>залік</i>	<i>екзамен</i>	
<i>Зараховано</i>	<i>Відмінно</i>	<i>90 – 100</i>
	<i>Добре</i>	<i>74 – 89</i>
	<i>Задовільно</i>	<i>60 – 73</i>
<i>Незараховано</i>	<i>Незадовільно</i>	<i>0 – 59</i>

Тематичний план з навчальної дисципліни «Сімейне право»

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							заочна форма, ВСП*						
	тижні	усього	л	п	лаб	інд	с.р.	усього	л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1. Господарське право як галузь права та види суб'єктів господарювання														
Тема 1. Поняття, предмет та джерела права	1-2	24	4	4	-	-	16	24	2	2	-	-	20	
Тема 2. Господарські правовідносини	2-3	22	4	4	-	-	14	20	-	-	-	-	20	
Тема 3. Основні напрями та форми участі держави і місцевого самоврядування у сфері господарювання	4-5	22	4	4	-	-	14	24	2	2	-	-	20	
Тема 4. Технічне регулювання у сфері господарювання. Стандарти ISO в господарській сфері	6-7	22	4	4	-	-	14	22	-	2	-	-	20	
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>		90	16	16	-	-	58	90	4	6	-	-	80	
Змістовий модуль 2. Загальні правові засади здійснення господарської діяльності														
Тема 5. Поняття та види суб'єктів господарського права	8-9	24	4	4	-	-	16	20	-	2	-	-	18	
Тема 6. Порядок утворення суб'єкта господарювання	10-12	18	2	2	-	-	14	22	2	2	-	-	18	
Тема 7. Припинення діяльності суб'єктів господарювання. Банкрутство	12-15	18	2	2	-	-	14	18	-	-	-	-	18	
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>		60	8	8	-	-	44	60	2	4	-	-	44	
Курсовий проект	<i>* не передбачений навчальним планом</i>													
<i>Усього годин</i>		150	24	24	-	-	102	150	6	10	-	-	134	

*для студентів ВСП «Боярський фаховий коледж НУБіП України» та ВСП «Бобровицький фаховий коледж ім. О. Майнової НУБіП України» факультету аграрний менеджмент спеціальності 073 «Менеджмент»

Лекційні матеріали до дисципліни «Господарське право»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ЯК ГАЛУЗЬ ПРАВА ТА ВИДИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ, ПРЕДМЕТ ТА ДЖЕРЕЛА ПРАВА

Вступ

Право, як цілісне явище соціальної дійсності, має певні форми свого виразу. В юридичній науці розрізняють внутрішню і зовнішню форми права, під якими традиційно розуміють, у першому випадку, внутрішню структуру права, у другому - джерела права, що формально закріплюють правові явища і дозволяють адресатам знайомитися з їх змістом та користуватися ними.

Форма права - це форма саме права як окремого явища, і співвідноситься вона тільки зі змістом права. Її призначення - впорядкувати право, додати йому властивості державно-владного характеру. Виділяють зовнішню і внутрішню форми права.

Отож, джерела права є центром уваги даного дослідження. Поняття права, його джерела, класифікація форм права, нормативно-правовий акт у ракурсі основного джерела права, - безперечно одні з найважливіших моментів у правовому світогляді, правовій культурі громадянина України, і які обов'язково мусять бути охоплені дослідженням.

Поняття господарського права як самостійної галузі права і галузі правової науки

Регулювання господарської сфери в стародавні часи не відокремлювалося від регулювання інших суспільних відносин. Відтак, у таких відомих зведеннях стародавніх законів, як Дігести Юстиніана, Руська Правда, Литовський статут, знаходимо окремі положення, що стосувалися спільного ведення торгових справ, відповідальності боржників перед кредиторами, неплатоспроможності (банкрутства) та деякі інші.

Бурхливий розвиток ремесел і торгівлі в епоху середньовіччя (зазвичай у приморських містах, пов'язаних з торгівлею з іншими територіями та державами) сприяв розвитку спеціального регулювання цієї сфери, спочатку у формі торгових звичаїв, рішень судів зі справ між торговцями, збірок таких звичаїв і суддівських рішень, а згодом - прийняття кодифікованих нормативно-правових актів.

З Францією другої половини XVII століття, часів правління Людовіка XIV, пов'язується перша спроба кодифікації норм торгового права. Зважаючи на існування Торгового кодексу Наполеона 1807 р., на території Франції було уніфіковане правове регулювання торговельних операцій.

В сучасний період частина країн (Голландія, Італія, Швейцарія) відмовилася від так званого дуалізму приватного права (тобто регулювання майнових відносин за допомогою двох кодексів - Цивільного і Торгового/Комерційного), проте зберігає специфіку регулювання відносин у сфері господарювання шляхом прийняття спеціальних законів - про господарські товариства чи окремі їх види (акціонерне, з обмеженою відповідальністю), антитрестівські закони (закони про захист економічної конкуренції) та ін.

У Радянському Союзі були спроби кодифікації правового регулювання господарської сфери в 20-і роки. Проте ідея кодифікації правового регулювання в господарській сфері розглядалася у зв'язку з дискусією про співвідношення цивільного і торгового права. Відмова від політики непу і монополізація державою господарської сфери суспільного життя країни стали своєрідним приводом для відмови від дуалізму (або «двосекторності») правового регулювання господарської сфери, в якій противники господарського права вбачали загрозу розколу єдиної радянської правової системи.

В 30-і роки 20 сторіччя засновники наукової школи єдиного господарського права - обґрунтовували необхідність спеціального (у формі Торгового/Господарського кодексу) регулювання відносин у сфері

соціалістичної економіки, включаючи до кола її суб'єктів і громадян, які вступають у майнові відносини. На жаль, політизація наукової сфери в 30-і роки призвели до трагічних наслідків для засновників цієї школи.

В останній третині ХХ століття в Радянському Союзі знову набула поширення ідея кодифікації правового регулювання в господарській сфері, проте вона не була реалізована.

Після здобуття Україною незалежності відповідно до Концепції Судово-правової реформи почав розроблятися Господарський (Комерційний) кодекс, перший варіант якого у Верховній Раді спіткала невдача, а другий (під дещо зміненою назвою - як Господарський кодекс) після тривалих складнощів (трьох чи тань, подолання президентського вето) був ухвалений 16 січня 2003 р., а набув чинності з 01.01.2004 р.

Господарське право можна розглядати в кількох аспектах: як галузь права, як галузь законодавства, як науку і як навчальну дисципліну.

Деякі вчені висувають концепцію господарського права як комплексної галузі права. Дехто з авторів, не визнаючи господарське право як комплексну галузь права, вважали, що нормативні акти, які регулюють господарські відносини, становлять комплексну галузь законодавства.

За існування командно-адміністративної системи заперечення проти визнання господарського права як галузі права зводилися до невизнання існування його предмета.

Більшість вчених визначають господарське право, виходячи з розуміння його предмета як господарських відносин, що виникають у зв'язку зі здійсненням господарської діяльності (відносини за горизонталлю), та керівництвом нею (відносини за вертикаллю – господарсько-управлінські відносини) між організаціями, а також між їх підрозділами і організацією в цілому (внутрішньо-господарські відносини). Це точка зору прихильників розуміння господарського права як самостійної галузі права.

Предмет та метод правового регулювання господарського права

Предмет господарського права – господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання.

Стаття 1 ГК визначає предмет регулювання Господарського кодексу, як основного нормативного акту в сфері господарювання. Так Кодекс визначає основні засади господарювання в Україні і регулює господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання.

Методи правового регулювання господарського права - це сукупність способів регулюючого впливу норм господарського права на поведінку суб'єктів господарських правовідносин.

У концепції господарського права до цього часу вирізняли три методи регулювання: метод обов'язкового припису (владних приписів) , метод автономних рішень (метод узгодження) та метод рекомендацій. Найважливіше значення в умовах планової економіки мав метод обов'язкових приписів. З

переходом до ринкової економіки і розвитком підприємництва, збільшує свою роль у господарському праві метод автономних рішень (метод узгодження).

Метод автономних рішень заснований на тому, що підприємства, підприємці мають право за власною ініціативою приймати рішення, які не суперечать законодавству України.

Згідно з методом владних приписів діяльність (поведінка) суб'єктів підкоряється обов'язковим моделям правовідносин, які визначені законодавством (вимоги законів та інші вказівки компетентних органів). Це, наприклад, обов'язковість реєстрації суб'єкта підприємництва, отримані рецензії на окремі види діяльності та обов'язки дотримання вимог антимонопольного законодавства тощо.

Метод рекомендацій полягає в тому, що держава регулює поведінку об'єктів господарських відносин шляхом рекомендованих моделей відповідних правовідносин, наприклад, зразки угод, бланків, методичних рекомендацій.

Концептуально методи господарського права будуються на двох принципах: загальнодозвільному («дозволено все, що не заборонено законом»), за яким діють підприємства і підприємці, та зобов'язувальному («суб'єкти господарського права зобов'язані і мають вчиняти те, що на них покладено законом»).

Основним методом є метод підпорядкування суб'єктів господарювання суспільному господарському порядку.

Джерела господарського права

Як стверджує В.М. Гайворонський під формою права, розуміють способи зовнішнього вираження і закріплення правових норм. А джерела права – це фактори, які обумовлюють виникнення, розвиток юридичних ідей, поглядів, теорій щодо утворення, змісту і функціонування права (передусім система соціально-економічних відносин). Формами права в більшості правових систем є нормативно-правові акти, правові звичаї, правові прецеденти, нормативні правові договори.

Першість серед форм господарського права належить нормативним правовим актам – офіційним документам, які приймаються компетентними органами правотворчості і містять норми господарського права.

Відповідно до ієрархії нормативно-правових актів за юридичною силою, вони приймаються народом або за його дорученням – органом законодавчої влади – Верховною Радою – Основний закон (Конституція), закони; Президентом – Укази і розпорядження; органом виконавчої влади (Кабінетом

Міністрів) – постанови; органами місцевого самоврядування – рішення. Локальні нормативні правові акти; видаються установами і організаціями різних форм власності з метою регламентації внутрішніх питань. Вони поширюються на членів цих організацій і спрямовані на деталізацію вимог загальних норм права щодо умов діяльності даного колективу.

Існує також інша класифікація джерел (форм) господарського права:

- Юридична доктрина
- Нормативно-правовий акт
- Правовий звичай
- Нормативний договір

- Внутрішньодержавні нормативні договори (типові договори, примірні устави, "формуляри", установчі договори про здійснення господарських товариств, устави господарських товариств і т. ін.);

- Міждержавні (міжнародні) нормативні договори (угоди, конвенції, пакти і т. ін.);

- Юридичний прецедент

Господарська діяльність: поняття та види

Ключовим поняттям господарського права є поняття господарської діяльності, яке ми знаходимо в різних нормативно-правових актах, зокрема:

- Законі України від 16 квітня 1991 р. «Про зовнішньоекономічну діяльність», у ст. 1 якого знаходимо таке визначення: «Господарська діяльність - будь- яка діяльність, в тому числі підприємницька, пов'язана з виробництвом і обміном матеріальних та нематеріальних благ, що виступають у формі товару»;

В статті 3 Господарського кодексу України дається уніфіковане поняття господарської діяльності, як діяльності суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, яка спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Отже, ознаками господарської діяльності є такі:

- сфера здійснення - суспільне виробництво (господарська сфера) або матеріальне виробництво;
- зміст - виробництво та реалізація продукції, виконання робіт, надання послуг відбувається не для власних потреб виробника, а для задоволення потреб інших осіб - споживачів у широкому розумінні (громадян як кінцевих споживачів, суб'єктів господарювання та різноманітних організацій, що використовують зазначені блага для задоволення своїх господарських чи інших потреб);
- передача зазначених благ іншим особам на платній основі, тобто їх функціонування у формі товару;
- професійні засади здійснення такої діяльності;
- спеціальний суб'єкт, який повинен зазвичай мати статус суб'єкта господарювання (набуття цього статусу завершується, як правило, державною реєстрацією в загальному та/або спеціальному порядку);

- поєднання приватних інтересів виробника (в одержанні прибутку чи інших вигод/переваг від господарської діяльності) та публічних інтересів (суспільства в особі широкого кола споживачів - в отриманні певних благ; держави - в отриманні прибутків та інших обов'язкових платежів від суб'єктів господарювання; територіальної громади: 1) в забезпеченні зайнятості членів громади шляхом їх залучення на засадах індивідуального підприємництва чи трудового найму суб'єктами господарювання до господарської діяльності; 2) в задоволенні потреб громади в певних роботах, послугах, продукції; 3) в участі суб'єктів господарювання у вирішенні завдань територіальної громади в благоустрої; 4) у сплаті місцевих податків і зборів тощо;

- значний рівень державного (включаючи й нормативно-правове) регулювання, що зумовлено попередньою ознакою (приватні інтереси суб'єкта господарювання - виробника задовольняються за рахунок суспільних інтересів - необхідності задоволення потреб споживачів у певних видах товарів, робіт, послуг); державне регулювання має на меті вирішення подвійного завдання: з одного боку, стимулювати господарську (насамперед підприємницьку) діяльність і забезпечити оптимальні умови для функціонування її суб'єктів, а з іншого, - захистити суспільство, значні його верстви (насамперед споживачів) від зловживань з боку підприємців, які вдаються до несумлінної поведінки з метою зменшення своїх видатків та отримання найбільших прибутків.

- здійснюється на основі прийняття самостійних рішень з урахуванням загальнодозвільного та зобов'язувального принципу;

- здійснюється на праві власності та інших майнових правах

Отже, з урахуванням зазначених ознак О. М. Вінник дає таке доктринальне визначення поняття "господарська діяльність".

Господарська діяльність - це така суспільно-корисна діяльність суб'єктів господарювання щодо виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою їх реалізації за плату (як товару), що ґрунтується на поєднанні приватних і публічних інтересів, здійснюється професійно та зазнає значного регулювання з метою соціального спрямування економіки.

Господарську діяльність можна класифікувати за різними ознаками.

За критерієм мети здійснення господарська діяльність може бути комерційною (підприємницькою) та некомерційною (ч. 2 ст. 3 ГК України): комерційна діяльність (підприємництво) має місце, якщо її суб'єкт (підприємець) діє з метою отримання прибутку; некомерційна господарська діяльність здійснюється для досягнення певних економічних і соціальних результатів, проте мета отримання прибутку при цьому відсутня (є неосновною).

ГК окремо виділяє діяльність негосподарюючих суб'єктів, спрямована на створення і підтримання необхідних матеріально-технічних умов їх функціонування, що здійснюється за участі або без участі суб'єктів господарювання, є господарчим забезпеченням діяльності негосподарюючих суб'єктів.

За предметом господарської діяльності розрізняють виробничу, торговельну, банківську, страхову, інноваційну, концесійну діяльність, спільне інвестування та ін.

Залежно від ринку (внутрішній чи зовнішній), національної приналежності суб'єктів господарювання (вітчизняні товаровиробники / резиденти чи іноземні інвестори та нерезиденти) розрізняють господарську діяльність за участю вітчизняних товаровиробників (резидентів) і зовнішньоекономічну діяльність (за участю резидентів і нерезидентів), у тому числі іноземне інвестування (за участю іно-земного інвестора).

Специфіка здійснення певних видів господарської діяльності враховується в процесі її правового регулювання (розділ VI ГК України «Особливості правового регулювання в окремих сферах господарювання»; розділ VII ГК України «Зовнішньоекономічна діяльність», розділ VIII ГК України «Спеціальні режими господарювання»; спеціальні закони: «Про банки і банківську діяльність», «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про страхування», «Про режим іноземного інвестування», «Про концесії», «Про

інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди» та ін.).

Узагальнене поняття підприємницької діяльності дається в ст. 42 Господарського кодексу:

«Підприємництво - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та отримання прибутку.

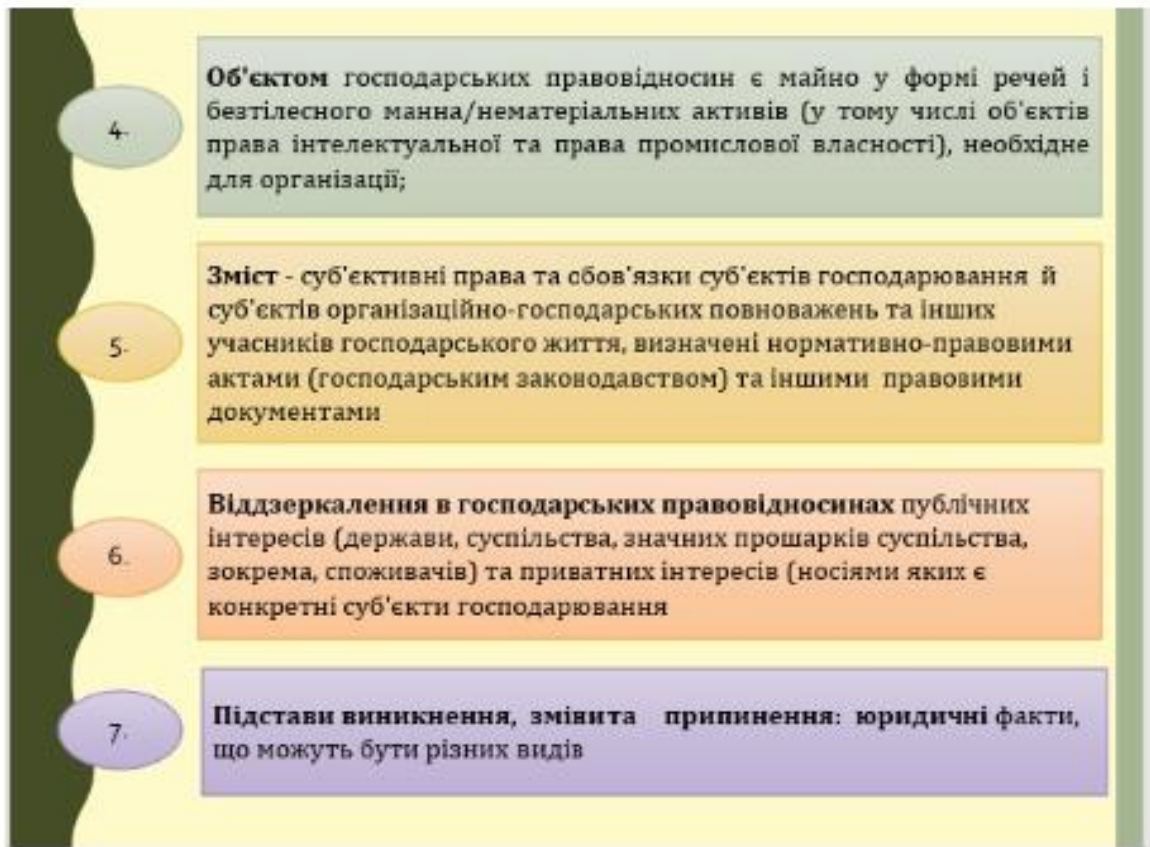
Тема 2. Господарські правовідносини

1. Поняття ознаки та види господарських правовідносин

Сфера господарювання є надзвичайно складною з огляду на різноманітність відносин, що складаються між її суб'єктами та іншими учасниками. Відносини, що виникають при цьому, попри свою багатоманітність, є господарськими, оскільки їм притаманні спільні специфічні ознаки:

Ознаки господарських правовідносин:

- 1. Сфера виникнення** – господарські системи будь якого рівня (державного - економіка країни, територіального - економіка певного регіону, локального- суб'єкти господарювання /господарські організації);
- 2. Врегульованість цих відносин за допомогою господарсько правових норм** (містяться в актах господарського законодавства – в широкому розумінні, в тому числі установчих документах), у певних випадках ще й за допомогою господарських договорів (як правового документа), що забезпечують індивідуальне "підрегулювання" з урахуванням специфіки господарського зв'язку;
- 3. Особливий суб'єктний склад** (обов'язковим учасником цих відносин є суб'єкти господарювання, в певних випадках суб'єкти організаційно- управлінсько-господарських повноважень, споживачі, громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності;

- ГЛ. Знаменський виділяє ще такі риси господарських правовідносин, як їх складність і багатоланковість (права та обов'язки одного суб'єкта кореспондують права та обов'язки іншим/кільком суб'єктам) та їх довготривалість: господарські зв'язки зазвичай є тривалими, хоча і з певними перервами.

- значний ступінь державного регулювання (з боку держави із застосуванням відповідних правових форм і методів) у поєднанні з локальним регулюванням (самими суб'єктами господарювання, власниками їхнього майна), що зумовлено, з одного боку, суспільним значенням сфери господарювання, складністю господарських зв'язків, а з іншого, — необхідністю забезпечення суб'єктам господарювання необхідного для функціонування в умовах динамічних ринкових відносин свободи вибору варіанта оптимальної поведінки, що віддзеркалюється в локальних актах (установчих і внутрішніх документах) і господарських договорах.

Врахувати всі вищезгадані ознаки господарських відносин в одному коротко му визначенні важко, тому доцільно взяти до уваги найбільш характерні.

Господарські правовідносини - це врегульовані нормами права суспільні відносини, котрі виникають у сфері господарювання щодо організації та безпосереднього здійснення господарської діяльності, характеризуються особливим суб'єктним складом, поєднанням організаційних та майнових елементів, значним ступенем регулювання як з боку держави, так і суб'єктів цих відносин.

У Господарському кодексі України знаходимо більш лаконічне визначення, оскільки йдеться про предмет правового регулювання цього кодексу. Згідно з ч. 1 ст. 1 ГК, господарськими визнаються відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання.

2. Види господарських правовідносин

Різноманітність господарських відносин зумовлює необхідність їх класифікації (поділу на види за різними критеріями) з різних міркувань: нормотворчості (прикупання в процесі правового регулювання специфіки певних видів господарських відносин), з навчальною метою (вивчення характерних ознак певних видів господарських відносин і пов'язаних з цим особливостей їх правового регулювання), для наукових цілей (дослідження певних видів господарських відносин, визначення найбільш оптимальних шляхів їх правового регулювання та надання відповідних рекомендацій законодавцеві та практичним працівникам).

Розрізняють доктринальну та легальну класифікації, що здійснюються за різними ознаками. Так, відповідно до ч. 4 ст. 3 ГК, господарські відносини можуть бути господарсько-виробничими, організаційно-господарськими та внутрішньо господарськими. Проте законодавець не зазначає критеріїв такої

класифікації, що зумовлює звернення до доктринальних положень господарського права.

Поділ господарських відносин на господарсько-виробничі та організаційно-виробничі здійснюється за критерієм характеру правовідносин.

При цьому господарсько-виробничі відносини ч. 5 ст. 3 ГК визначаються як майнові та інші відносини, що виникають між суб'єктами господарювання в процесі безпосереднього здійснення господарської діяльності (виробництво та реалізація товарів, робіт, послуг), а організаційно-господарськими - відносини, що складаються між суб'єктами господарювання та суб'єктами організаційно-господарських повноважень у процесі управління господарською діяльністю (ч. 6 ст. 3 ГК), в тому числі щодо державної реєстрації суб'єктів господарювання, ліцензування їхньої діяльності, контролю за дотриманням такими суб'єктами правил у сфері господарювання тощо.

Виділення в окрему категорію внутрішньогосподарських відносин (ч. 7 ст. 3 ГК) здійснюється за критерієм сфери їх виникнення та дії - всередині господарської організації (між її структурними підрозділами, між організацією в особі органів управління їх посадових осіб та її учасниками, між організацією та її структурними підрозділами). Наука господарського права за цією ознакою розрізняє ще один вид господарських відносин - міжгосподарські або зовнішньогосподарські (виникають між юридичне самостійними суб'єктами господарювання).

За взаємним становищем сторін розрізняють такі види господарських відносин: (1) горизонтальні (учасники відносин рівноправні); (2) вертикальні (виникають між суб'єктом господарювання та органом господарського керівництва або власником майна суб'єкта господарювання; учасники нерівноправні).

За галузями економіки і сферами управління, в яких виникають господарські правовідносини:

- 1) господарські правовідносини в промисловості;
- 2) ГВ в агропромисловому комплексі;
- 3) ГВ в галузі транспорту,
- 4) ГВ в капітальному будівництві;
- 5) ГВ у сфері приватизації державного та комунального майна;
- 6) ГВ у сфері економічної конкуренції та антимонопольного регулювання та іп.

За критерієм сфери економіки, в якій виникають господарські правовідносини:

- 1) державна;
- 2) комунальна;
- 3) приватна-колективна, також можна виділити окремі види господарських відносин, що складаються в кожному з цих секторів економіки; в державному та комунальному секторах економіки складаються специфічні відносини щодо приватизації державного та комунального майна.

Залежно від спеціальних правових режимів, що встановлюються для регулювання господарських відносин, розрізняють такі їх види:

- господарські відносини в процесі організації та здійснення зовнішньоекономічної діяльності, в тому числі іноземного інвестування;
- щодо концесійної діяльності;
- щодо капітального будівництва;
- щодо інноваційної діяльності;
- щодо професійної фінансової діяльності;
- щодо лізингової діяльності;
- господарські відносини, що складаються в спеціальних (вільних) економічних зонах чи на територіях пріоритетного розвитку між суб'єктами цих зон/територій та органами управління С(В)ЕЗ;
- господарські відносини, що виникають на інших територіях зі специфічним правовим режимом (спеціальної/вільної економічної зони; державного кордону України; Чорнобильської зони та ін.);
- господарські відносини, виникнення яких обтяжено надзвичайними обставинами - воєнного стану, стихійного лиха, іншого надзвичайного стану.

Практичне значення наведених класифікацій незаперечне: законодавець враховує особливості згаданих видів господарських відносин у процесі їх правового регулювання, поточного управління та контролю.

Також виділяють такі види відносин.

I. Вільні. В їх основі лежить положення, визначене в ст. 6 Господарського кодексу України про те, що підприємець має право без обмежень здійснювати будь-яку діяльність, що не суперечить чинному законодавству.

II. Дозвільні. В основі цих відносин лежить визначений в ч. 3 ст. 5 Господарського кодексу України та ст. 8 Закону України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" перелік видів підприємницької діяльності, яка може здійснюватись лише за спеціальним дозволом, що

видається Кабінетом Міністрів або іншим уповноваженим органом. Цю категорію підприємницьких правовідносин можна поділити на чотири групи:

I. Відносини, пов'язані з виготовленням та реалізацією певних продуктів і речовин (алкогольні напої, тютюнові вироби, ветеринарні медикаменти, медикаменти та хімічні речовини).

II. Відносини з внутрішніх та міжнародних перевезень паса жирів та вантажів автомобільним, залізничним, морським, повітряним шляхом, виконання авіаційно-хімічних робіт та аерозйомок обробки поштової кореспонденції, прийому грошових переказів та ін.

III. Відносини щодо проведення спеціальних робіт, таких як пошук та експлуатація родовищ корисних копалин, виробництва та ремонт спортивної і мисливської вогнепальної зброї, а також боєприпасів до неї, виготовлення грошових знаків, видобування і використання радіоактивних речовин, добування дорогоцінних металів і каміння.

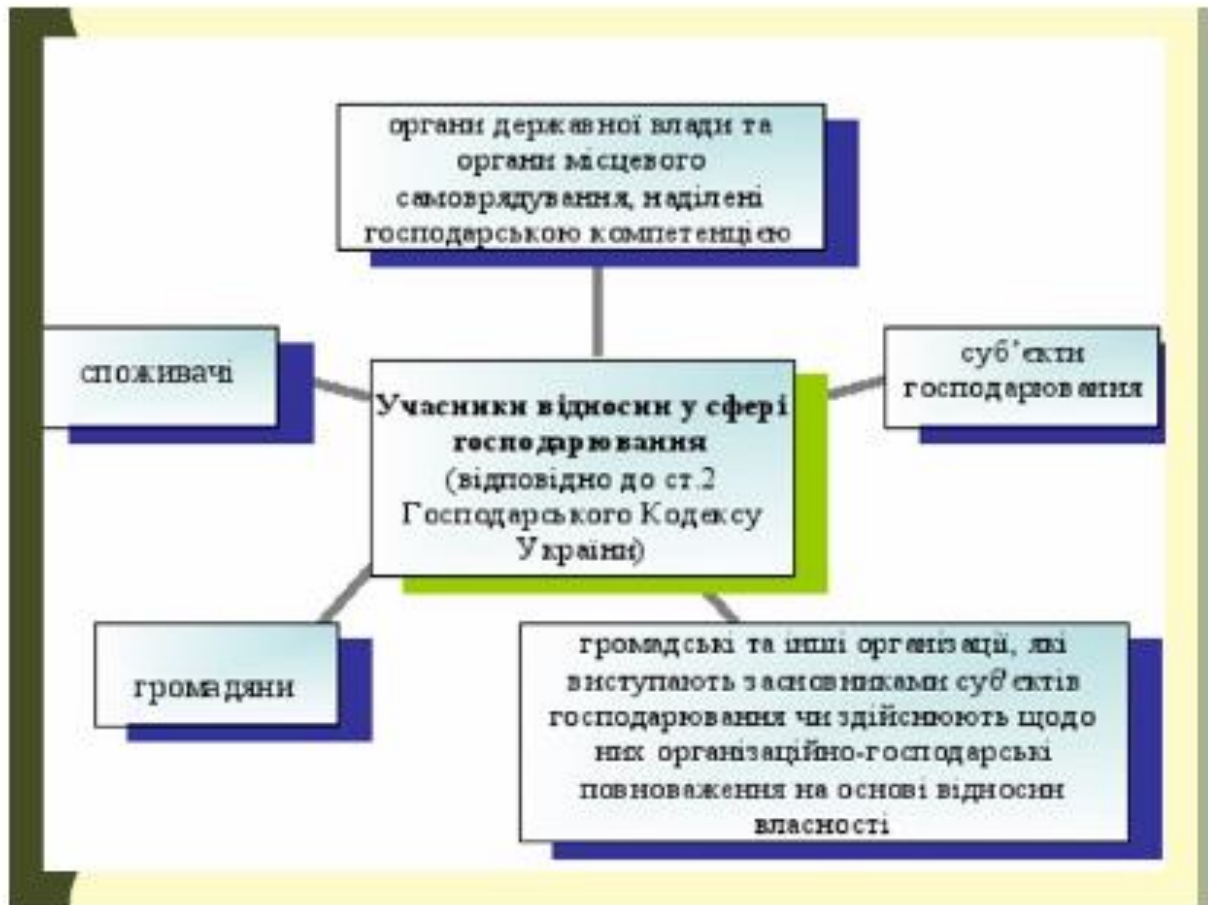
IV. Надання населенню специфічних послуг: медичних, ветеринарних, юридичних, утримання гральних закладів, аудиторська діяльність.

III. Державно-підприємницькі. В основі визначення цього виду правовідносин лежить обмеження суб'єктів щодо певних видів діяльності, яка передбачається ст. 12 Господарського кодексу України. Ця діяльність пов'язана з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, виготовленням і реалізацією військовою зброї та боєприпасів до неї, вибухових речовин, видобуванням бурштину, охороною особливо важливих державних об'єктів, а також із розробленням, виробництвом та експлуатацією ракет-носіїв та їх запуском.

3. Учасники господарських правовідносин

Учасниками відносин у сфері господарювання є суб'єкти господарювання, споживачі, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів

господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності.

4. Відмежування господарських відносин від інших видів правовідносин

У сфері господарювання можуть виникати й інші відносини, що не мають усіх ознак господарських відносин, а відтак не регулюються Господарським кодексом і нормами інших нормативно-правових актів господарського законодавства. До таких відносин ст. 4 ГК, зокрема, відносить:

- майнові та особисті немайнові відносини, що регулюються Цивільним кодексом України; земельні, гірничі, лісові та водні відносини, відносини щодо використання й охорони рослинного та тваринного світу, територій та об'єктів природно-заповідного фонду, атмосферного повітря (регулювання таких відносин здійснюється відповідними кодексами та законами: земельні –

Земельним кодексом, гірничі - Кодексом «Про надра» від 27.07.1994 р., лісові - Лісовим кодексом від 21.01.1994 р., водні - Водним кодексом, відносини щодо використання й охорони рослинного та тваринного світу (законами: від 25.06.1991 р. «Про охорону навколишнього природного середовища»; від 03.03.1993 р. «Про тваринний світ»; від 09.04.1999 р. «Про рослинний світ»), територій і об'єктів природно-заповідного фонду - Законом «Про природно-заповідний фонд України» від 16.06.1992 р., атмосферного повітря - Законом від 16.10.1992 р. «Про охорону атмосферного повітря»);

- трудові відносини - Кодексом законів про працю та іншими актами трудового законодавства;

- фінансові відносини за участі суб'єктів господарювання, що виникають у процесі формування та контролю виконання бюджетів усіх рівнів (їх регулювання здійснюється Бюджетним кодексом та низкою законів і підзаконних нормативно-правових актів);

- адміністративні та інші відносини управління за участю суб'єктів господарювання, в яких орган державної влади або місцевого самоврядування не є суб'єктом, наділеним господарською компетенцією, і безпосередньо не здійснює організаційно-господарських повноважень щодо суб'єкта господарювання (регулювання таких відносин здійснюється Кодексом законів про адміністративні правопорушення, низкою законів: «Про місцеве самоврядування», «Про міліцію» та ін.).

Елементи господарських відносин мають місце (або можуть мати місце) в діяльності особистих селянських господарств: останні виробляють сільськогосподарську продукцію переважно для задоволення особистих потреб членів такого господарства (членів сім'ї), проте у разі реалізації надлишків такої продукції та надання послуг зеленого туризму селянське господарство виступає як суб'єкт господарювання зі специфічним правовим статусом, що визначається спеціальним Законом від 15.05.2003 р. «Про особисте селянське господарство».

Суміжними з господарюванням є народні художні промисли, яким також притаманні риси цієї діяльності - виробництво (зазвичай на професійних за садах) з метою реалізації за плату третім особам предметів художніх промислів, хоча й з відмінними рисами: творчим характером такої діяльності; додатковою метою {збереження народних художніх промислів і спадкоємного розвитку традицій народного мистецтва у певній місцевості), особливістю матеріальних благ, що виробляються при цьому, - художні вироби декоративно-вжиткового призначення. Особливість господарської діяльності, пов'язаної з народними промислами, визначається Законом України від 21.06.2001 р. «Про народні художні промисли».

Тема 3. Основні напрями та форми участі держави і місцевого самоврядування у сфері господарювання

1. Вступ

Участь держави, органів державної влади, органів місцевого самоврядування в господарській діяльності Держава, органи державної влади та органи місцевого самоврядування не є суб'єктами господарювання.

Рішення державних органів та органів самоврядування з фінансових питань, що виникають у процесі формування та контролю виконання бюджетів усіх рівнів, а також з адміністративних та інших відносин управління, крім організаційно-господарських, в яких органи державної влади або орган місцевого самоврядування є суб'єктом, наділеним господарською компетенцією, приймаються від імені цього органу і в межах його владних повноважень.

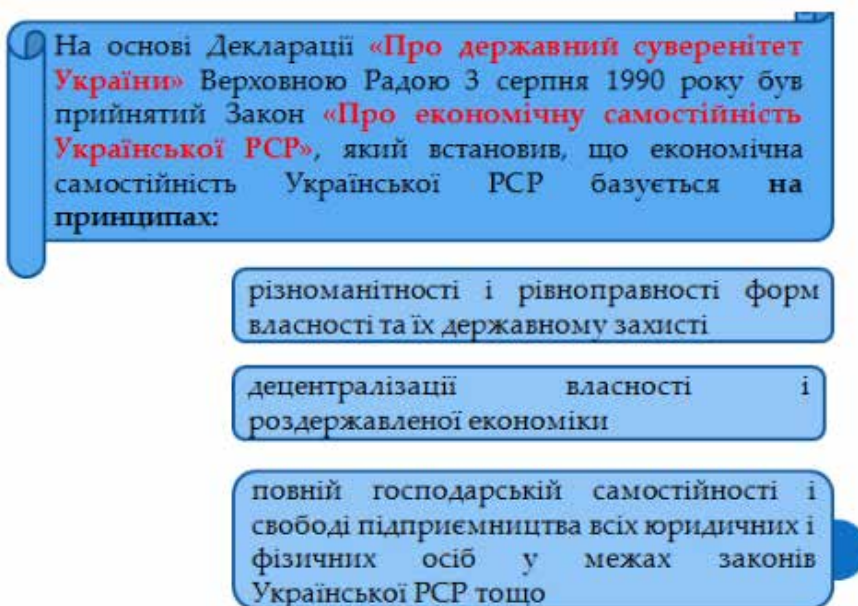
Господарська компетенція цих органів реалізується від імені відповідної державної чи комунальної установи. Безпосередня участь держави і зазначених органів у господарській діяльності може здійснюватись лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що визначені законодавством.

Форми реалізації державної економічної політики

Держава у сфері господарювання здійснює довгострокову (стратегічну) і поточну (тактичну) економічну і соціальну політику, спрямовану на реалізацію та оптимальне узгодження інтересів суб'єктів господарювання і споживачів, різних суспільних верств і населення в цілому.

Економічна стратегія — обраний державою курс економічної політики, розрахований на тривалу перспективу і спрямований на вирішення крупномасштабних економічних і соціальних завдань, завдань культурного розвитку, завдань економічної безпеки держави, збереження і примноження її економічного потенціалу і національного багатства, підвищення народного добробуту.

2. Правові форми державного регулювання економіки

Світовий досвід економічного розвитку свідчить, що відмінність між суспільними устроями полягає передусім

у ступені впливу держави на цей розвиток, який залежить від форм власності. Якщо держава зовсім не втручається в економіку, основи якої становить приватна власність, то це модель класичного капіталізму.

Згідно зі ст. 5 Господарського кодексу України правовий господарський порядок в Україні формується на основі оптимального поєднання ринкового

саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів, виходячи з конституційної вимоги відповідальності держави перед людиною за свою діяльність та визначення України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави.

Держава, органи державної влади та органи місцевого самоврядування не є суб'єктами господарювання.

Згідно зі ст. 8 Господарського кодексу України, безпосередня участь держави, її органів та органів місцевого самоврядування в господарській діяльності може мати місце лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законодавством.

Конституція України визначає права кожного громадянина володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, здійснювати підприємницьку діяльність, не заборонену законом. При цьому, не допускається зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції й недобросовісна конкуренція. Держава здійснює контроль за якістю продукції, робіт і послуг, за тим, щоб використання громадянами власності не зашкоджувало правам і свободам інших громадян, інтересам суспільства.

Держава забезпечує суб'єктам господарювання (незалежно від форм власності) однакові правові й економічні умови здійснення їх діяльності; сприяє розвитку ринку, здійснює його регулювання, використовуючи економічні закони і стимули; реалізує антимонопольні заходи; забезпечує пільгові умови підприємствам, які застосовують прогресивні технології, створюють нові робочі місця; стимулює розвиток малих підприємств.

У сфері господарювання держава здійснює довгострокову (стратегічну) і поточну (тактичну) економічну і соціальну політику, спрямовану на реалізацію та оптимальне узгодження інтересів суб'єктів господарювання і споживачів, різних суспільних верств і населення в цілому.

Економічна стратегія

—

ОБРАНИЙ ДЕРЖАВОЮ КУРС
ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ,
РОЗРАХОВАНИЙ НА ТРИВАЛУ
ПЕРСПЕКТИВУ
І СПРЯМОВАНИЙ НА ВИРІШЕННЯ
КРУПНОМАСШТАБНИХ ЕКОНОМІЧНИХ
І СОЦІАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ, ЗАВДАНЬ
КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ,
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО
БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ, ЗБЕРЕЖЕННЯ І
ПРИМНОЖЕННЯ ЇЇ ЕКОНОМІЧНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ

Економічна тактика

—

СУКУПНІСТЬ НАЙБЛИЖЧИХ ЦІЛЕЙ
ЗАВДАНЬ, ЗАСОБІВ І СПОСОБІВ ЇХ
ДОСЯГНЕННЯ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ
СТРАТЕГІЧНОГО КУРСУ ЕКОНОМІЧНОЇ
ПОЛІТИКИ В КОНКРЕТНИХ
УМОВАХ, ЩО СКЛАДАЮТЬСЯ В
ПОТОЧНОМУ ПЕРІОДІ РОЗВИТКУ
НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА

Отже, в умовах ринкової економіки державна регламентація господарської діяльності має сприяти становленню саморегулюючих факторів, притаманних їй, створенню законодавчого середовища для ринкового суспільства.

3. Засоби державного регулювання господарської діяльності

Для реалізації економічної політики, виконання цільових економічних та інших програм і програм економічного та соціального розвитку держава застосовує різноманітні засоби регулювання господарської діяльності.

Засоби регулювання господарської діяльності

встановлені законом економічні, організаційні і правові інструменти (знаряддя) регулюючого впливу держави в особі уповноважених органів на діяльність суб'єктів господарювання

Умови, обсяги та порядок застосування засобів державного регулювання господарських відносин визначаються Господарським кодексом, іншими законодавчими актами, а також програмами економічного і соціального розвитку.

Господарський кодекс України встановлює, що умови, обсяг, сфери та порядок застосування окремих видів засобів державного регулювання господарських відносин визначаються законодавчими актами, а також програмами економічного і соціального розвитку, які розробляються відповідно до Закону від 23 березня 2000 року у редакція від 02.12.2012 «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України». Так, **державне прогнозування економічного і соціального розвитку** - державне прогнозування економічного і соціального розвитку - науково обґрунтоване передбачення напрямів розвитку країни, окремих галузей економіки або окремих адміністративно-територіальних одиниць, можливого стану економіки та соціальної сфери в майбутньому, а також альтернативних шляхів і строків досягнення параметрів економічного і соціального розвитку.

Прогноз економічного і соціального розвитку є засобом обґрунтування вибору тієї чи іншої стратегії та прийняття конкретних рішень державними органами, органами місцевого самоврядування щодо регулювання соціально-економічних процесів.

Система прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку складається з:

- прогнозів економічного і соціального розвитку України на середньо- та короткостроковий періоди;
- прогнозів розвитку окремих галузей економіки на середньостроковий період;
- загальнодержавних програм економічного, соціального розвитку, інших державних цільових програм;
- прогнозів економічного і соціального розвитку областей, районів та міст на середньостроковий період;
- програм економічного і соціального розвитку, областей, районів та міст на короткостроковий період.
- Прогноз економічного і соціального розвитку України на середньостроковий період розробляється на п'ять років.
- Прогноз економічного і соціального розвитку України на короткостроковий період розробляється щорічно на наступний рік.

Субсидія – це грошова допомога, що надається державою за рахунок коштів бюджету, а також спеціальних фондів юридичним особам, місцевим державним органам, іншим державам.

Ліцензування, патентування та квотування у господарській діяльності. Ліцензування - засіб державного регулювання провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, спрямований на забезпечення реалізації єдиної державної політики у сфері ліцензування, захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів; Відносини, пов'язані з ліцензуванням тих чи тих видів господарської діяльності, регулюються Законом від 02.03.2015 року «**Про ліцензування видів господарської діяльності**».

Ліцензійні умови - нормативно-правовий акт Кабінету Міністрів України, положення якого встановлюють вичерпний перелік вимог, обов'язкових для виконання ліцензіатом, та вичерпний перелік документів, що додаються до заяви про отримання ліцензії.

Ліцензування також передбачено Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність».

Ліцензія спеціальна - належним чином оформлене право на імпорт в Україну протягом встановленого строку певного товару (товарів), який є об'єктом спеціального розслідування та/або спеціальних заходів;

Ліцензія відкрита (індивідуальна) - дозвіл на експорт (імпорт) товару протягом певного періоду часу (але не менше одного місяця) з визначенням його загального обсягу;

Ліцензія генеральна - відкритий дозвіл на експортні (імпортні) операції по певному товару (товарах) та/або з певною країною (групою країн) протягом періоду дії режиму ліцензування по цьому товару (товарах);

Ліцензія експортна (імпортна) - належним чином оформлене право на експорт (імпорт) протягом встановленого строку певних товарів або валютних коштів з метою інвестицій та кредитування;

Ліцензія разова (індивідуальна) - разовий дозвіл, що має іменний характер і видається для здійснення кожної окремої операції конкретним суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності на період не менший, ніж той, що є необхідним для здійснення експортної (імпортної) операції.

Господарським кодексом (ст. 14) зазначена можливість здійснювати патентування підприємницької діяльності суб'єктів господарювання. Однак, подібна норма ПК України ВТРАТИЛА чинність.

Господарський кодекс передбачає і такий засіб регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання, як квотування, встановлення граничного обсягу (квоти) виробництва чи обігу (включаючи експорт та імпорт) певних товарів і послуг. Експортні та імпортні квоти, тобто граничний обсяг певної категорії товарів, який дозволено експортувати чи імпортувати протягом встановленого строку, передбачені Законом від 16 квітня 1991 року «Про зовнішньоекономічну діяльність».

Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» передбачає такі квоти:

Квоти (контингенти) глобальні - квоти, що встановлюються по товару (товарах) без зазначення конкретних країн (груп країн), куди товар (товари) експортується або з яких він (вони) імпортується;

Квоти (контингенти) групові - квоти, що встановлюються по товару (товарах) з визначенням групи країн, куди товар (товари) експортується або з яких він (вони) імпортується;

Квота експортна (імпортна) - граничний обсяг певної категорії товарів, який дозволено експортувати з території України (імпортувати на територію України) протягом встановленого строку та який визначається у натуральних чи вартісних одиницях;

Квоти (контингенти) індивідуальні - квоти, що встановлюються по товару (товарах) з визначенням конкретної країни, куди товар (товари) може експортуватись або з якої він (вони) може імпортуватись;

Квоти спеціальні - граничний обсяг імпорту в Україну певного товару (товарів), що є об'єктом спеціального розслідування та/або спеціальних заходів, який дозволено імпортувати в Україну протягом установленого строку та який визначається в натуральних та/або вартісних одиницях виміру;

Дотації та інші засоби державної підтримки суб'єктів господарювання

Держава може надавати дотації суб'єктам господарювання: на підтримку виробництва життєво важливих продуктів харчування, на виробництво життєво важливих лікарських препаратів та засобів реабілітації інвалідів, на імпортні закупівлі окремих товарів, послуги транспорту, що забезпечують соціально важливі перевезення, а також суб'єктам господарювання, що опинилися у критичній соціально-економічній або екологічній ситуації, з метою фінансування капітальних вкладень на рівні, необхідному для підтримання їх діяльності, на цілі технічного розвитку, що дають значний економічний ефект, а також в інших випадках, передбачених законом.

Держава може здійснювати компенсації або доплати сільськогосподарським товаровиробникам за сільськогосподарську продукцію, що реалізується ними державі.

Підстави та порядок застосування засобів державної підтримки суб'єктів господарювання визначаються законом.

4. Поняття державного замовлення

Державне замовлення

є засобом державного регулювання економіки шляхом формування на договірній (контрактній) основі складу та обсягів продукції (робіт, послуг), необхідної для пріоритетних державних потреб, розміщення державних контрактів на поставку (закупівлю) цієї продукції (виконання робіт, надання послуг) серед суб'єктів господарювання, незалежно від їх форми власності.

Державний контракт - це договір, укладений державним замовником від імені держави з суб'єктом господарювання - виконавцем державного замовлення, в якому визначаються економічні та правові зобов'язання сторін і регулюються їх господарські відносини.

Замовники - органи державної влади, органи місцевого самоврядування та органи соціального страхування, створені відповідно до закону, а також юридичні особи (підприємства, установи, організації) та їх об'єднання, які забезпечують потреби держави або територіальної громади, якщо така діяльність не здійснюється на промисловій чи комерційній основі

5. Загальні засади оподаткування у сфері господарювання

Оподаткування є одним з основних важелів державного впливу на господарську діяльність, де держава виступає в публічних інтересах.

Своїми принципами (економічна доцільність, соціальна справедливість) оподаткування відрізняється від відносин державних підприємств з бюджетом, які існували за адміністративно-командної системи.

Згідно ПК В Україні встановлюються загальнодержавні та місцеві податки та збори.

До загальнодержавних належать такі податки та збори:

10.1. До місцевих податків належать:

10.1.1. ПОДАТОК НА
МАЙНО

10.1.2. ЄДИНИЙ
ПОДАТОК

Місцеві податки

Місцеві збори

10.2.1. ЗБІР ЗА МІСЦЯ
ДЛЯ ПАРКУВАННЯ
ТРАНСПОРТНИХ
ЗАСОБІВ

10.2.2. ТУРИСТИЧНИЙ
ЗБІР

6. Державний контроль та нагляд за господарською діяльністю

Органи державної влади і посадові особи, уповноважені здійснювати державний контроль і державний нагляд за господарською діяльністю, їх статус та загальні умови і порядок здійснення контролю і нагляду визначаються законами.

Незаконне втручання та перешкоджання господарській діяльності суб'єктів господарювання з боку органів державної влади, їх посадових осіб при здійсненні ними державного контролю та нагляду забороняються.

Органи державної влади і посадові особи зобов'язані здійснювати інспектування та перевірки діяльності суб'єктів господарювання неупереджено, об'єктивно і оперативно, дотримуючись вимог законодавства, поважаючи права і законні інтереси суб'єктів господарювання.

Суб'єкт господарювання має право на одержання інформації про результати інспектування і перевірок його діяльності не пізніше як **через тридцять днів** після їх закінчення, якщо інше не передбачено законом. Дії та рішення державних органів контролю та нагляду, а також їх посадових осіб,

які проводили інспектування і перевірку, можуть бути оскаржені суб'єктом господарювання у встановленому законодавством порядку.

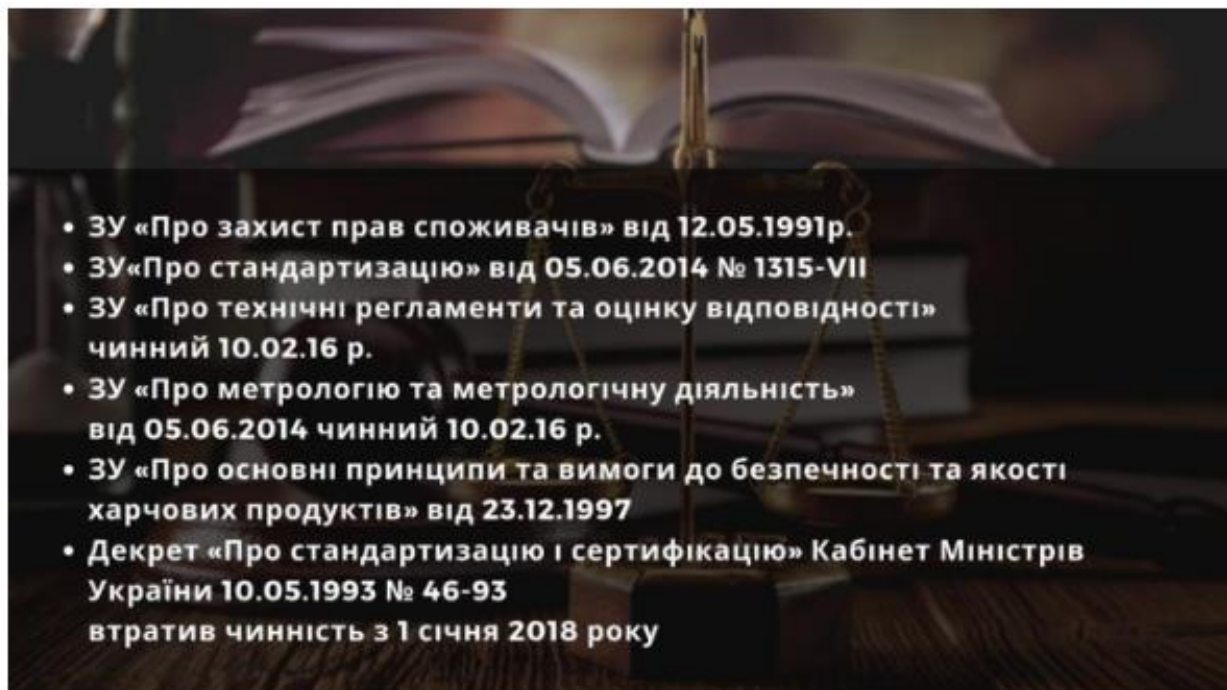
Усі суб'єкти господарювання, відокремлені підрозділи юридичних осіб, виділені на окремий баланс, зобов'язані вести первинний (оперативний) облік результатів своєї роботи, складати та подавати відповідно до вимог закону статистичну інформацію та інші дані, визначені законом, а також вести (крім громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які провадять господарську діяльність і зареєстровані відповідно до закону як підприємці) бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність згідно із законодавством.

Заходи державного нагляду (контролю) - **планові та позапланові заходи, які здійснюються шляхом проведення перевірок, ревізій, оглядів, обстежень та інших дій.**

Тема 4. Технічне регулювання у сфері господарювання. Стандарти ISO в господарській сфері

1. Стандартизація в Україні

Декрет «Про стандартизацію і сертифікацію» Кабінет Міністрів України 10.05.1993 № 46-93 втрачає чинність з 1 січня 2018 року

Технічне регулювання - правове регулювання відносин у сфері визначення та виконання обов'язкових вимог до характеристик продукції або пов'язаних з ними процесів та методів виробництва, а також перевірки їх додержання шляхом оцінки відповідності та/або державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції чи інших видів державного нагляду (контролю)

Стандартизація - діяльність, що полягає в установленні положень для загального та неодноразового використання щодо наявних чи потенційних завдань і спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері.

Метою стандартизації є:

1) забезпечення відповідності об'єктів стандартизації своєму призначенню;

2) керування різноманітністю, застосовність, сумісність, взаємозамінність об'єктів стандартизації;

3) забезпечення раціонального виробництва шляхом застосування визнаних правил, настанов і процедур;

4) забезпечення охорони життя та здоров'я;

5) забезпечення прав та інтересів споживачів;

6) забезпечення безпеки праці;

7) збереження навколишнього природного середовища і економія всіх видів ресурсів;

8) усунення технічних бар'єрів у торгівлі та запобігання їх виникненню, підтримка розвитку і міжнародної конкурентоспроможності продукції.

Ст. 15 Господарського кодексу України вказує, що у сфері господарювання застосовуються технічні регламенти, стандарти, кодекси ustalеної практики та технічні умови.

Стандарт - нормативний документ, заснований на консенсусі, прийнятий визнаним органом, що встановлює для загального і неодноразового використання правила, настанови або характеристики щодо діяльності чи її

результатів, та спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері;

(тільки ГК) Кодекс усталеної практики - нормативний документ, що містить рекомендації щодо практик чи процедур проектування, виготовлення, монтажу, технічного обслуговування або експлуатації обладнання, конструкцій чи виробів;

(тільки ГК) технічні умови - нормативний документ, що встановлює технічні вимоги, яким повинна відповідати продукція, процес або послуга, та визначає процедури, за допомогою яких може бути встановлено, чи дотримані такі вимоги.

Технічна специфікація - документ, що встановлює технічні вимоги, яким повинна задовольняти продукція, процес або послуга;

Технічний регламент - нормативно-правовий акт, в якому визначено характеристики продукції або пов'язані з ними процеси та методи виробництва, включаючи відповідні процедурні положення, дотримання яких є обов'язковим. Він може також включати або виключно стосуватися вимог до термінології, позначень, пакування, маркування чи етикетування в тій мірі, в якій вони застосовуються до продукції, процесу або методу виробництва;

Технічні регламенти розробляються на основі:
міжнародних стандартів, якщо вони вже прийняті або перебувають на завершальній стадії розроблення, чи їх відповідних частин, за винятком випадків, коли такі міжнародні стандарти чи їх відповідні частини є неефективними або невідповідними засобами для досягнення визначених цілей прийняття технічних регламентів, зокрема внаслідок суттєвих кліматичних чи географічних чинників або суттєвих технологічних проблем;

регіональних стандартів, національних стандартів України чи інших держав, актів законодавства Європейського Союзу, інших економічних об'єднань або інших держав чи відповідних частин таких стандартів і актів законодавства.

Технічні регламенти затверджуються законами, актами Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади.

Існують різні рівні стандартизації:

· міжнародна стандартизація - стандартизація, участь у якій відкрита для відповідних органів усіх держав; Результатом роботи декількох суверенних держав є міжнародний стандарт ISO, прийнятий Міжнародною організацією зі стандартизації; *гармонізований європейський стандарт - стандарт, який прийнятий однією з європейських організацій стандартизації на основі запиту, зробленого Європейською Комісією, та номер і назву якого опубліковано в "Офіційному віснику Європейського Союзу";*

· національна стандартизація - стандартизація, що здійснюється на рівні однієї держави;

· регіональна стандартизація - стандартизація, участь у якій відкрита для відповідних органів держав лише одного географічного, політичного або економічного простору;

Об'єкт оцінки відповідності - конкретний матеріал, продукція, установка, процес, послуга, система, особа чи орган, до яких застосовується оцінка відповідності;

Об'єктами стандартизації є:

- 1) матеріали, складники, обладнання, системи, їх сумісність;
- 2) правила, процедури, функції, методи, діяльність чи її результати, включаючи продукцію, персонал, системи управління;
- 3) вимоги до термінології, позначення, фасування, пакування, маркування, етикетування тощо.

ГК передбачає, що застосування стандартів, кодексів ustalеної практики чи їх окремих положень є обов'язковим для:

суб'єктів господарювання, якщо обов'язковість застосування стандартів чи кодексів ustalеної практики установлено нормативно-правовими актами;

учасників угоди (контракту) щодо розроблення, виготовлення чи постачання продукції, якщо в ній (ньому) є посилання на певні стандарти чи кодекси ustalеної практики;

виробника чи постачальника продукції, якщо він склав декларацію про відповідність продукції певним стандартам чи застосував позначення цих стандартів у її маркуванні.

***документ про відповідність** - декларація (в тому числі декларація про відповідність), протокол (у тому числі протокол випробувань), звіт, висновок, свідоцтво, сертифікат (у тому числі сертифікат відповідності) або будь-який інший документ, що підтверджує виконання визначених вимог, які стосуються об'єкта оцінки відповідності;*

визначені вимоги - заявлені потреби чи очікування, які зафіксовані в технічних регламентах, стандартах, технічних специфікаціях або в інший спосіб;

***Орган з оцінки відповідності** - підприємство, установа, організація чи їх структурний підрозділ, що здійснює діяльність з оцінки відповідності, включаючи випробування, сертифікацію та інспектування;*

Орган із сертифікації - орган з оцінки відповідності, який є третьою стороною та управляє схемами сертифікації;

Орган, що призначає, - центральний орган виконавчої влади, уповноважений призначати органи з оцінки відповідності (в тому числі визнані незалежні організації), обмежувати сферу їх призначення, тимчасово припиняти чи поновлювати дію рішень про призначення або анулювати ці рішення;

Одним із основних завдань **Міністерства економічного розвитку і торгівлі України** є забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері технічного регулювання (стандартизації, метрології, сертифікації, оцінки (підтвердження) відповідності, акредитації органів з оцінки відповідності, управління якістю).

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 1163-р ДП «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» «УкрНДНЦ» визначено, як державне підприємство, яке виконує функції Національного органу стандартизації та не підлягає приватизації, утворене центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації.

У складі Центру працюють: Науково-дослідний інститут стандартизації, Інститут управління якістю, Інститут оцінки відповідності, Інститут підготовки фахівців у сфері управління якістю, стандартизації, оцінки відповідності та метрології та єдиний в Україні Головний фонд нормативних документів, який накопичує інформаційні ресурси у сфері технічного регулювання, забезпечує їх зберігання, облік та доступ до них користувачів.

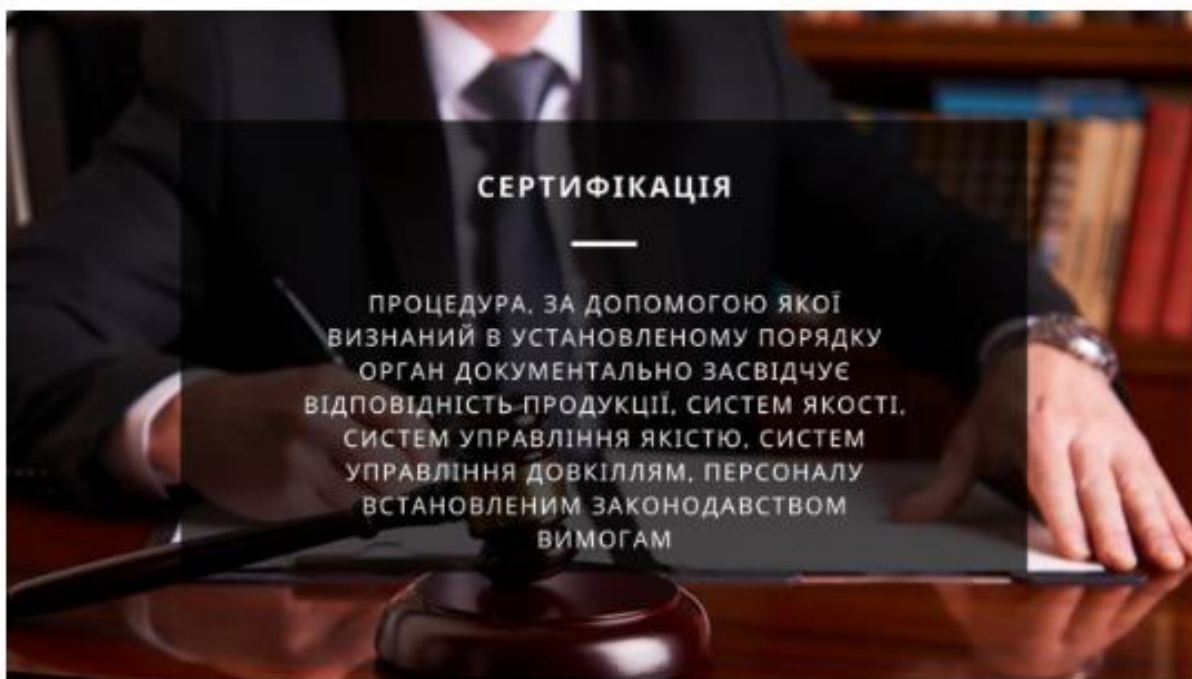
Філії ДП «УкрНДНЦ» працюють у Львові та Харкові.

Міждержавні стандарти (ГОСТ), що діяли на момент набрання чинності Угодою про проведення узгодженої політики в галузі стандартизації, метрології і сертифікації від 13 березня 1992 року, та республіканські стандарти Української Радянської Соціалістичної Республіки (РСТ УРСР)

застосовуються як національні стандарти до їх заміни на національні стандарти чи скасування в Україні.

Стандарти, кодекси усталеної практики та технічні умови, прийняті центральними органами виконавчої влади до набрання чинності цим Законом, а також галузеві стандарти (ОСТ) та прирівняні до них інші нормативні документи колишнього Союзу Радянських Соціалістичних Республік, галузеві стандарти України (ГСТУ) (далі - галузеві нормативні документи) застосовуються до їх заміни на технічні регламенти, національні стандарти, кодекси усталеної практики чи скасування в Україні, але не більш як 15 років з дня набрання чинності цим Законом.

2. Сертифікація

ДЕКРЕТ Кабінету Міністрів України Про стандартизацію і сертифікацію від 10.05.1993 (Втрата чинності відбудеться 01.01.2018). Дія Декрету поширюється на підприємства, установи і організації незалежно від форм власності та видів діяльності, що діють на території України, а також на громадян - суб'єктів підприємницької діяльності.

Положення Декрету не поширюються на продукцію, що є харчовими продуктами.

Стаття 13. Сертифікація продукції в Україні поділяється на обов'язкову та добровільну.

Обов'язкова сертифікація на відповідність вимогам нормативних документів проводиться органами з сертифікації незалежно від форми власності виключно в державній системі сертифікації.

Обов'язкова сертифікація в усіх випадках повинна включати перевірку та випробування продукції для визначення її характеристик і подальший державний технічний нагляд за сертифікованою продукцією.

Наказ від 01.02.2005 Держспоживстандарту України (нині функції виконує Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів) Про затвердження Переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері технічного регулювання (Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (Мінекономрозвитку):

- визначає основні принципи, структуру та правила державної системи сертифікації;
- затверджує перелік продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації, та визначає терміни її запровадження;
- встановлює вимоги до призначених органів з сертифікації в державній системі сертифікації (далі - призначений орган);
- встановлює правила визнання сертифікатів відповідності інших держав;
- здійснює інші повноваження, визначені законами України.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері технічного регулювання:

- призначає органи із сертифікації, акредитовані національним органом України з акредитації, а у разі якщо національний орган України з акредитації не здійснює акредитацію стосовно відповідних видів діяльності із сертифікації, - національним органом з акредитації іншої держави;

- розглядає спірні питання щодо проведення сертифікації;
- здійснює державний нагляд за дотриманням органами із сертифікації правил і порядку сертифікації продукції шляхом проведення планових та позапланових перевірок;
- веде Реєстр державної системи сертифікації (далі - Реєстр);
- організовує інформаційне забезпечення з питань сертифікації;
- здійснює інші повноваження, визначені законами України.

Органи із сертифікації присвоюють виданим ними сертифікатам відповідності та свідоцтвам про визнання відповідності реєстраційні номери у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері технічного регулювання.

Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів (Держспоживінспекція України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра економічного розвитку і торгівлі України.

Також діють центри стандартизації, метрології, сертифікації України, зокрема Державне підприємство Всеукраїнський державний науково-виробничий центр стандартизації, метрології, сертифікації та захисту прав споживачів (ДП «Укрметртестстандарт»).

3. Міжнародна організація із стандартизації (ISO)

Особлива роль міжнародної стандартизації у забезпеченні якості продукції (послуг) полягає у тому, що вона створює єдину, зрозумілу у всіх країнах мову, за допомогою якої відображають нормативно-технічні засади та рівень якості на всіх етапах життєвого циклу продукції — від її створення до використання та утилізації.

Нині діють такі міжнародні організації зі стандартизації якості та сертифікації: Міжнародна організація зі стандартизації (ISO), Міжнародна електротехнічна комісія (МЕК), Міжнародний союз телекомунікації, Європейська організація з якості, Європейська організація з випробувань і

сертифікації, Міжнародна рада зі стандартизації, метрології та сертифікації, Міжнародна асоціація якості, Український міжнародний фонд якості та ін.

У сучасних умовах міжнародні стандарти на системи якості (стандарти ISO серій 9000 та 10000) застосовують для створення та сертифікації систем якості у галузях не тільки виробництва, а й виробничо-економічної інфраструктури (транспорт, енергетика, зв'язок, будівництво тощо) та соціальної інфраструктури (охорона здоров'я, торгівля, навчання та ін.).

Держспоживстандарт України згідно із чинним законодавством України та міжнародними договорами, ратифікованими Україною, представляє національні інтереси в міжнародних та регіональних організаціях із стандартизації, а також у відносинах із відповідними органами інших країн у сфері стандартизації.

Держспоживстандарт України згідно із чинним законодавством України та міжнародними договорами, ратифікованими Україною, представляє національні інтереси в міжнародних та регіональних організаціях із стандартизації, а також у відносинах із відповідними органами інших країн у сфері стандартизації.

Однією з головних міжнародних організацій у сфері стандартизації та сертифікації є Міжнародна організація зі стандартизації ISO. Це всесвітня федерація національних органів із стандартизації, створена 23 лютого 1947 р. з ініціативи ООН на засіданні Комітету ООН із координації стандартів. У 1995 р. до складу ISO входило 111 країн, кожна з яких представлена у ній одним повноважним членом.

Міжнародні організації зі стандартизації якості та сертифікації

- Міжнародна організація зі стандартизації (ISO)
- Міжнародна електротехнічна комісія (IEC)
- Міжнародний союз телекомунікації
- Європейська організація з якості
- Європейська організація з випробувань і сертифікації
- Міжнародна рада зі стандартизації метрології та сертифікації
- Міжнародна асоціація якості
- Український міжнародний фонд якості

ISO діє на підставі Статуту та Правил процедури, в яких визначено мету діяльності, її статус та організаційні засади функціонування. Основною метою діяльності ISO відповідно до її Статуту є сприяння розвитку стандартизації та суміжної з нею діяльності у всьому світі, спрощення міжнародного обміну товарами та послугами, розвитку співпраці у сфері інтелектуальної, наукової, технічної та економічної діяльності.

Для досягнення цієї загальної мети ISO діє у таких напрямках:

- розроблення й публікація міжнародних стандартів у всіх галузях технічної та економічної діяльності, за винятком електротехніки та електроніки, що належать до сфери компетенції Міжнародної електротехнічної комісії (IEC);
- розроблення та розповсюдження документів щодо методів, правил та процедур, орієнтованих на сприяння й полегшення гармонізації стандартів різних національних систем стандартизації;
- організація обміну інформацією про роботу своїх центральних та технічних органів, а також членів ISO;
- співпраця з іншими міжнародними органами та організаціями у суміжних сферах діяльності.

Велика увага при цьому приділяється таким проблемам:

1) управління навколишнім середовищем із метою забезпечення його якості;

2) розроблення системи міжнародних стандартів із безпеки та діяльності щодо уніфікації методів визначення вимог безпеки в стандартах ISO на продукцію, процеси та послуги;

3) розроблення міжнародних стандартів у сфері систем якості.

Заходи ISO у всіх напрямках діяльності повинні сприяти поєднанню інтересів виробників продукції (послуг) та її споживачів, урядів та урядових структур, органів управління, самоврядування, громадських організацій, науково-технічних об'єднань. ISO у своїй діяльності поступово розширює сукупність галузей стандартизації на базі світових тенденцій науково-технічного та економічного розвитку, їх диференціації та інтеграції, забезпечення сумісності та взаємозамінності продукції, створення продукції багатоцільового призначення.

Міжнародні стандарти ISO охоплюють як економічну діяльність та розвиток людства в цілому, так і конкретні галузі економічної діяльності — від стандартизації термінології, позначень, фізичних величин та їх одиниць, технічних креслень, форм документів до стандартизації технічних вимог до продукції, методів і засобів контролю, аналізу, випробувань, побудови та функціонування систем якості.

ISO будує свою діяльність за такими принципами:

- залучення до роботи усіх заінтересованих національних членів ISO та своїх технічних органів;
- обґрунтування доцільності розроблення міжнародних стандартів;
- досягнення консенсусу при розробленні стандартів та прийняті рішень про їх затвердження;
- раціональність витрат на організацію та здійснення робіт із стандартизації;
- допомога національним організаціям - членам у створенні систем підготовки фахівців;
- упорядкованість, організованість та обов'язковість при виконанні робіт;
- доступність інформації про діяльність ISO.

Нині діють Міжнародні стандарти ISO серій 9000, 10000, 14000 та 5A 8000. Стандарти ISO серії 9000 було розроблено Технічним комітетом ISO/TK176 у результаті узагальнення накопиченого національного досвіду різних країн щодо розроблення, впровадження та функціонування систем якості.

МОДУЛЬ 2. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Тема 5. Поняття та види суб'єктів господарського права

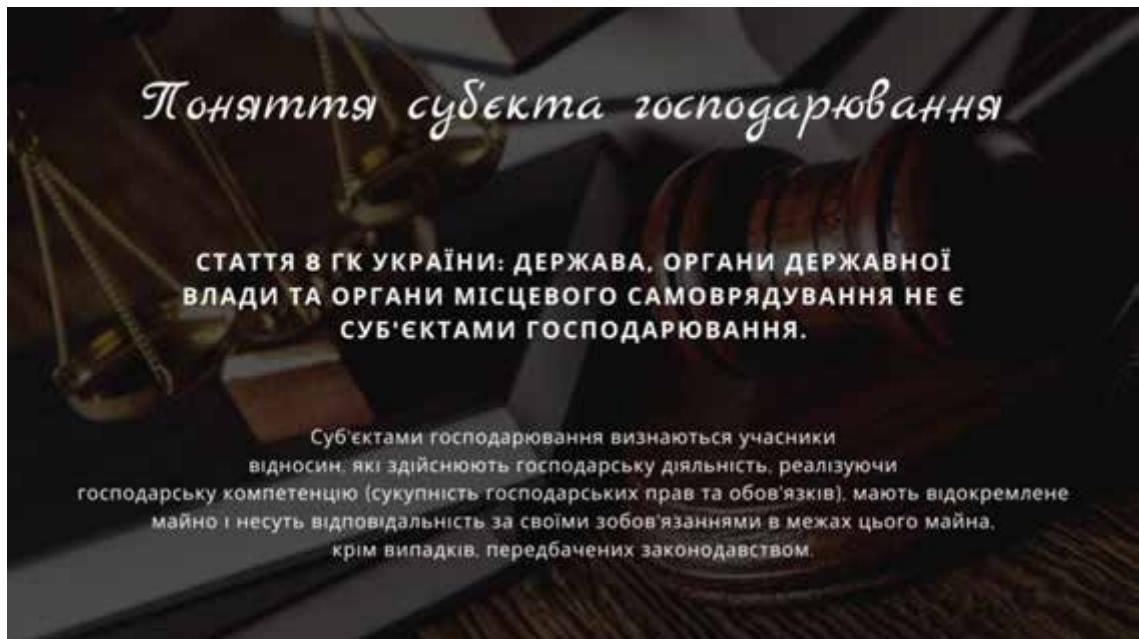
1. Поняття суб'єкта господарювання

Поняття суб'єкта господарського права в ГК відсутнє.

В науці ГП доведено, що термін «суб'єкти ГП» і «учасники господарських відносин» є тотожними. При цьому, у складі учасників господарських відносин виділяють "суб'єкти господарювання".

Згідно зі ст. 2 Господарського кодексу України, учасниками відносин у сфері господарювання є суб'єкти господарювання, споживачі, органи

державної влад и та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, Також громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності.

Ознаки суб'єкта господарювання:

- *безпосереднє здійснення господарської діяльності* (виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг), або *управління господарською діяльністю*, що притаманно для власників майна підприємств, господарських об'єднань, холдингових компаній, промислово-фінансових груп, господарських міністерств і відомств;

- *набуття статусу суб'єкта господарських відносин* у встановленому законом порядку (хоча порядок створення для різних суб'єктів господарських відносин різний), залежно від виду, організаційно-правової форми, виду діяльності;

- *наявність майна, необхідного для здійснення обраної суб'єктом або покладеної на нього господарської діяльності чи управління такою діяльністю*; таке майно може закріплюватися за суб'єктами господарського

права на різних правових титулах: *прав і власності, праві господарського відання, праві оперативного управління, праві користування;*

· *наявність господарської правосуб'єктності*, тобто визнаної державою за певним суб'єктом господарських відносин можливості бути суб'єктом прав;

Відповідно до ч. 1 ст. 55. Господарського кодексу України, суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

Суб'єкти господарського права надзвичайно різноманітні, тому їх класифікують на групи.

За критерієм характеру здійснюваної діяльності розрізняють:

• *суб'єкти господарювання*, тобто суб'єкти господарського права, які безпосередньо здійснюють господарську діяльність (до них належать ФОП, підприємства, виробничі кооперативи, більшість господарських товариств, комерційні банки та ін.);

• *суб'єкти організаційно-господарських повноважень*, які здійснюють управління господарською діяльністю, в т. ч. організацію такої діяльності (до них належать господарські й функціональні міністерства та відомства, органи місцевого самоврядування та їх виконкоми, господарські об'єднання, промислово-фінансові групи, холдингові компанії, власники майна підприємств, Національний депозитарій України).

Ч. 2 ст. 55 ГК розрізняє такі категорії суб'єктів:

1) господарські організації - юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до ГК України, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку;

2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці.

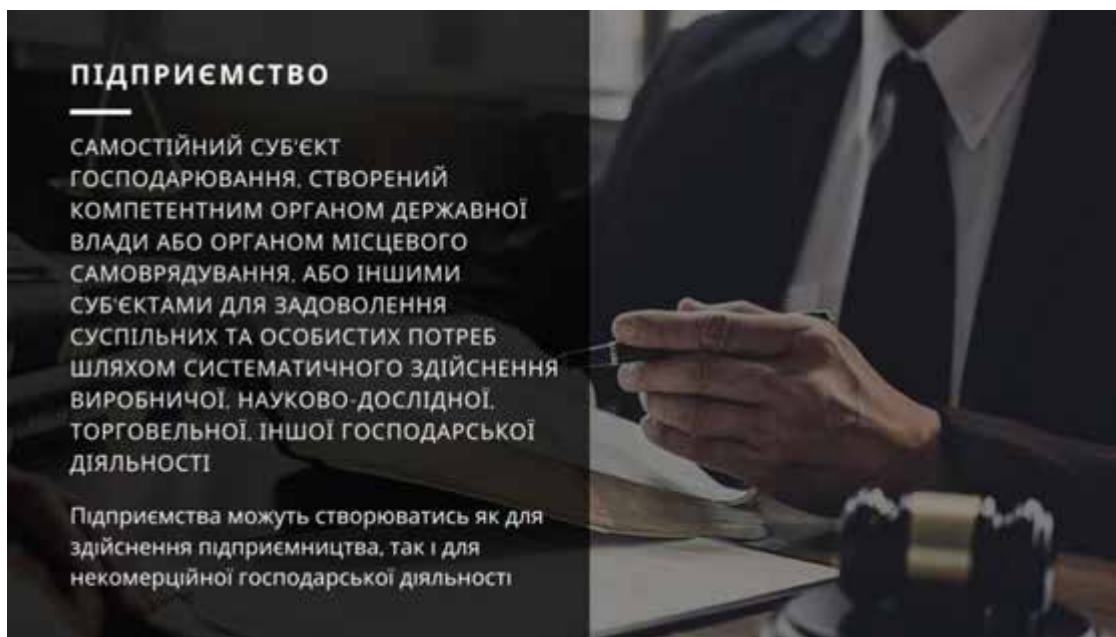

2. Підприємство як організаційна форма господарювання

В Цивільному кодексі поняття підприємства дається у ст. 191 «Підприємство як єдиний майновий комплекс». Відповідно до цієї статті, «підприємство є єдиним майновим комплексом, що використовується для здійснення підприємницької діяльності», є сукупністю нерухомих і рухомих речей, майнових та інших прав, а також може бути в цілому чи в частині об'єктом купівлі-продажу, застави, оренди та інших правочинів.

Підприємство - самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому Господарським Кодексом та іншими законами. Підприємства можуть створюватись як для здійснення підприємництва, так і для некомерційної господарської діяльності. Підприємство, якщо законом не встановлено інше, діє на основі статуту або модельного статуту. Підприємства

незалежно від форми власності, організаційно-правової форми, а також установчих документів, на основі яких вони створені та діють, мають рівні права та обов'язки. Підприємство є юридичною особою, має відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в установах банків, печатку із своїм найменуванням та ідентифікаційним кодом. Підприємство не має у своєму складі інших юридичних осіб.

Види та організаційні форми підприємств:

В Україні, залежно від форми власності можуть діяти підприємства таких видів :

- приватне підприємство, що діє на основі приватної власності громадян чи юридичної особи;
- підприємство, що діє на основі колективної власності (підприємство колективної власності);
- комунальне підприємство, що діє на основі комунальної власності територіальної громади;
- державне підприємство, що діє на основі державної власності;
- підприємство, засноване на змішаній формі власності (на базі об'єднання майна різних форм власності).

В Україні можуть діяти також інші види підприємств, передбачені законом.

Унітарне підприємство – це підприємство, яке створюється одним засновником, який виділяє необхідне для того майно, формує відповідно до закону статутний фонд, не поділений на частки(паї), затверджує статут, розподіляє доходи, безпосередньо або через керівника, який ним призначається, керує підприємством і формує його трудовий колектив на засадах трудового найму, вирішує питання реорганізації та ліквідації підприємства. Унітарними є підприємства державні, комунальні, підприємства, засновані на власності об'єднання громадян, релігійної організації або на приватній власності засновника.

Корпоративне підприємство – це підприємство, яке утворюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діє на основі об'єднання майна або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів та ризиків підприємства. Корпоративними є кооперативні підприємства, підприємства створені у формі господарського товариства, в тому числі засновані на приватній власності двох або більше осіб.

Суб'єкти господарювання залежно від кількості працюючих та доходів від будь-якої діяльності за рік можуть належати до суб'єктів малого підприємництва, у тому числі до суб'єктів мікро підприємництва, середнього або великого підприємництва.

Суб'єктами мікро підприємництва є:

- фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

- юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Суб'єктами малого підприємництва є:

- фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

- юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Суб'єктами великого підприємництва є юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) перевищує 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України. Інші суб'єкти господарювання належать до суб'єктів середнього підприємництва.

ГК також визначає поняття залежного та контролюючого підприємства.

3. Поняття державного унітарного підприємства

В Україні діють державні унітарні підприємства, які поділяються на державні комерційні підприємства та казенні підприємства.

Відповідно до ст. 3 Закону України Про управління об'єктами державної власності від 21 вересня 2006р. № 185 – V, об'єктами управління державної власності є:

- майно, яке передане казенним підприємствам в оперативне управління;
- майно, яке передане державним комерційним підприємствам, установам та організаціям;
- майно, яке передане державним господарським об'єднанням;
- корпоративні права, що належать державі у статутних фондах господарських організацій;
- державне майно, що забезпечує діяльність Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України;
- державне майно, передане в оренду, лізинг, концесію;
- державне майно, що перебуває на балансі господарських організацій і не увійшло до їх статутних фондів або залишилося після ліквідації підприємств та організацій;
- державне майно, передане в безстрокове безоплатне користування Національній академії наук України, галузевим академіям наук;
- безхазяйне та конфісковане майно, що переходить у державну власність за рішенням суду.

Підприємства державної форми власності можуть бути як унітарного, так і корпоративного типу.

Державне унітарне підприємство – це підприємство, яке утворюється компетентним органом державної влади в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини державної власності, як правило, без поділу її на частки, і входить до сфери його управління.

Орган державної влади, до сфери управління якого входить підприємство, є представником власника і виконує його функції у межах, визначених господарським законодавством та іншими законодавчими актами.

Майно державного унітарного підприємства перебуває у державній власності і закріплюється за таким підприємством на праві господарського відання чи прав і оперативного управління.

Відповідно до законодавства в найменуванні державного унітарного підприємства повинно міститися слова "державне підприємство".

Керівника державного унітарного підприємства призначає орган, до сфери управління якого входить підприємство і підзвітне йому. Керівник такого підприємства несе підвищену відповідальність за результати роботи підприємства.

Державне комерційне підприємство – це підприємство, що діє на основі статуту або модельного статуту, діє на принципах підприємницької діяльності і несе відповідальність за наслідки своєї діяльності усім належним йому на праві господарського відання майном.

Для здійснення господарської діяльності державного комерційного підприємства, уповноваженим органом, до сфери управління якого воно входить утворюється статутний капітал. Мінімальний розмір статутного капіталу державного комерційного підприємства встановлюється зазначеним уповноваженим органом. Статутний капітал державного комерційного підприємства підлягає сплаті до закінчення першого року з дня державної реєстрації такого підприємства.

Державне унітарне комерційне підприємство може бути перетворене у державне акціонерне товариство, 100 відсотків акцій якого належать державі, відповідно до Порядку затвердженому Постановою Кабінетом Міністрів України від 29 серпня 2012 р. № 802 «Про затвердження Порядку перетворення державного унітарного комерційного підприємства в акціонерне товариство»

Діяльність державних комерційних підприємств має певні особливості господарської діяльності. Таке підприємство зобов'язане приймати та виконувати доведені до нього в установленому законодавством порядку державні замовлення і державні завдання, а також враховувати їх при формуванні виробничої програми, визначенні перспектив свого економічного і соціального розвитку та виборі контрагентів.

Основним плановим документом державного комерційного підприємства є фінансовий план, відповідно до якого підприємство отримує доходи і здійснює видатки, визначає обсяг та спрямування коштів для виконання своїх функцій протягом року відповідно до установчих документів.

Державне комерційне підприємство не має права безоплатно передавати належне йому майно іншим юридичним особам чи громадянам, крім випадків, передбачених законом. Відчужувати майнові об'єкти, що належать до основних фондів, державне комерційне підприємство має право лише за попередньою згодою органу, до сфери управління якого воно належить, і лише на конкурентних засадах, якщо інше не встановлено законом. Розпоряджатися в інший спосіб майном, що належить до основних фондів, державне комерційне підприємство має право лише у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Господарським Кодексом України та іншими законами. Відчуження нерухомого майна, а також повітряних і морських суден, суден внутрішнього плавання та рухомого складу залізничного транспорту здійснюється за умови додаткового погодження в установленому порядку з Фондом державного майна України. Кошти, одержані від продажу нерухомого майна, за вирахуванням балансової (залишкової) вартості такого майна, якщо інше не встановлено законом, зараховуються до загального фонду Державного бюджету України.

Для покриття витрат, пов'язаних з діяльністю державних комерційних підприємств, вони за рахунок прибутку (доходу) утворюють такі спеціальні (цільові) фонди:

- амортизаційний фонд;

- фонд розвитку виробництва;
- фонд споживання (оплати праці);
- резервний фонд.

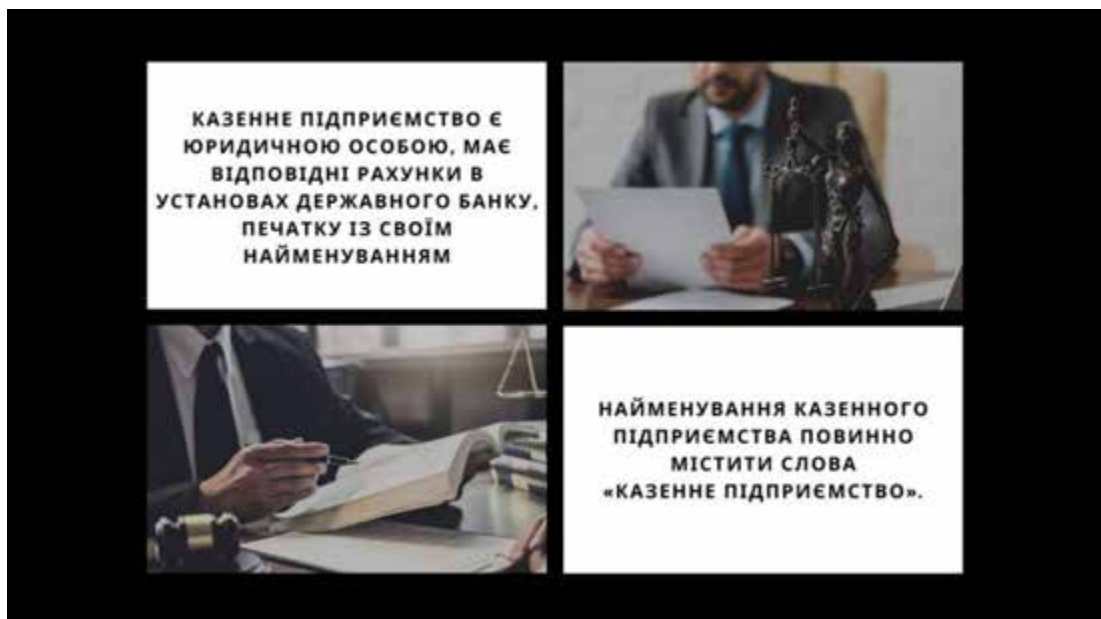
Статутом підприємства можуть бути передбачені інші фонди.

Порядок визначення нормативів відрахувань до цільових фондів державних комерційних підприємств, їх граничні розміри, порядок формування і використання цих фондів встановлюються законом.

У разі зміни керівника державного комерційного підприємства обов'язковим є проведення ревізії фінансово-господарської діяльності підприємства в порядку, передбаченому законодавством.

4. Казенне підприємство

Казенне підприємство – це унітарне підприємство, яке діє на базі відокремленого державного майна, не підлягає приватизації і створюється за рішенням Кабінету Міністрів України.

У разі створення такого підприємства, воно повинно містити слова ”казенне підприємство”.

Казенні підприємства створюються у галузях народного господарства, в яких:

- законом дозволено здійснення господарської діяльності лише державним підприємствам;
- основним (понад п'ятдесят відсотків) споживачем продукції (робіт, послуг) виступає держава;
- за умовами господарювання неможлива вільна конкуренція товаровиробників чи споживачів;
- переважаючим (понад п'ятдесят відсотків) є виробництво суспільно необхідної продукції (робіт, послуг), яке за своїми умовами і характером потреб, що ним задовольняються, як правило, не може бути рентабельним;
- приватизацію майнових комплексів державних підприємств заборонено законом.

Майно казенного підприємства закріплюється за ним на праві оперативного управління.

Орган, до сфери управління якого входить казенне підприємство, затверджує статут підприємства, призначає його керівника, дає дозвіл на здійснення казенним підприємством господарської діяльності, визначає види продукції (робіт, послуг), на виробництво та реалізацію якої поширюється зазначений дозвіл, а також здійснює контроль за використанням та збереженням належного підприємству майна, і має право вилучити у казенного підприємства майно, яке не використовується або використовується не за призначенням, та розпорядитися ним у межах своїх повноважень.

Казенне підприємство самостійно організовує виробництво продукції (робіт, послуг) і реалізує її за цінами (тарифами), що визначаються в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, якщо інше не передбачено законом. Орган, до сфери управління якого входить казенне підприємство, здійснює контроль за використанням та збереженням належного підприємству майна, і має право вилучити у казенного підприємства майно, яке не використовується або використовується не за призначенням, та розпорядитися ним у межах своїх повноважень. Казенне підприємство не має права

відчужувати або іншим способом розпоряджатися закріпленим за ним майном, що належить до основних фондів, без попередньої згоди органу, до сфери управління якого воно входить.

Законодавством України передбачено особливі джерела формування майна казенного підприємства.

Такими джерелами є :

- 1) державне майно, передане підприємству відповідно до рішення про його створення;
- 2) кошти та інше майно, одержані від реалізації продукції (робіт, послуг) підприємства;
- 3) цільові кошти, виділені з Державного бюджету України;
- 4) кредити банків;
- 5) частина доходів підприємства, одержаних ним за результатами господарської діяльності, передбачена статутом, а також інші джерела, не заборонені законодавством.

Порядок розподілу та використання прибутку казенного підприємства визначається його статутом відповідно до порядку, встановленого КМУ відповідно до закону.

Реорганізація і ліквідація казенного підприємства проводяться відповідно до вимог законодавства за рішенням органу, до компетенції якого належить створення даного підприємства.

5. Комунальні унітарні підприємства

Підприємства комунальної форми власності.

Правова регламентація діяльності комунального унітарного підприємства регулюється ст. 78 Господарського кодексу України.

Комунальне унітарне підприємство – це підприємство, яке утворюється компетентним органом місцевого самоврядування в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини комунальної власності і входить до сфери його управління.

Комунальне унітарне підприємство, є представником власника – відповідної територіальної громади і виконує його функції у межах, визначених нормативно-правовими актами, а майно такого підприємства перебуває у комунальній власності і закріплюється за таким підприємством на праві господарського відання (комунальне комерційне підприємство) або на праві оперативного управління (комунальне некомерційне підприємство).

Для діяльності комунального унітарного підприємства, органом, до сфери управління якого воно входить, утворюється статутний капітал. Мінімальний розмір статутного капіталу комунального унітарного підприємства встановлюється відповідною місцевою радою.

Статутний капітал комунального унітарного підприємства підлягає сплаті до закінчення першого року з дня державної реєстрації такого підприємства.

Найменування комунального унітарного підприємства повинно містити слова "комунальне підприємство" та вказівку на орган місцевого самоврядування, і не несе відповідальності за зобов'язаннями власника та органу місцевого самоврядування, до сфери управління якого воно входить.

Приклад:

Київське комунальне виробниче підприємство "Міськпаливо"

Київське комунальне об'єднання зеленого будівництва та експлуатації зелених насаджень міста "Київзеленбуд"

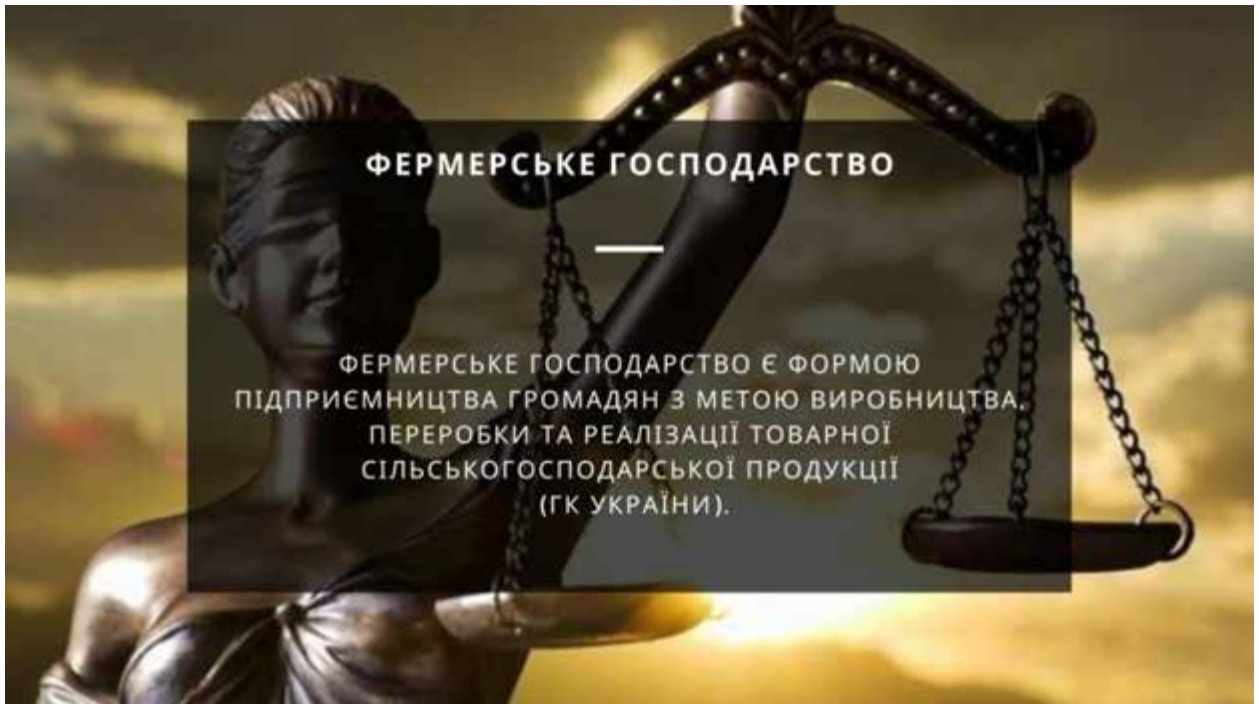
Комунальна корпорація "Київавтодор"

Комунальне підприємство "Притулок для тварин"

6. Приватні підприємства

Приватним підприємством визнається підприємство, що діє на основі приватної власності одного або кількох громадян, іноземців, осіб без громадянства та його (їх) праці чи з використанням найманої праці. Приватним є також підприємство, що діє на основі приватної власності суб'єкта господарювання - юридичної особи.

7. Фермерське господарство

Фермерське господарство є формою підприємництва громадян з метою виробництва, переробки та реалізації товарної сільськогосподарської продукції. Членами фермерського господарства не можуть бути особи, які працюють у ньому за трудовим договором (контрактом, угодою). **ЗУ Про фермерське господарство від 19 червня 2003 року (ст.1-4)** Фермерське господарство може бути створене одним громадянином України або кількома громадянами України, які є родичами або членами сім'ї, відповідно до закону. Фермерське господарство має своє найменування, печатку і штамп. Фермерське господарство діє на основі Статуту. Членами фермерського господарства можуть бути подружжя, їх батьки, діти, які досягли 14-річного віку, інші члени сім'ї, родичі, які об'єдналися для спільного ведення фермерського господарства, визнають і дотримуються положень Статуту фермерського господарства. Членами фермерського господарства не можуть бути особи, які працюють у ньому за трудовим договором (контрактом). Право на створення фермерського господарства має кожний дієздатний громадянин України, який досяг 18-річного віку та виявив бажання створити фермерське господарство.

Засновником такого господарства може виступати лише одна фізична особа. Нею може бути дієздатний громадянин України, який досяг 18-річного віку. При цьому він повинен подати документи, які підтверджують його здатність займатися сільським господарством (документи про відповідну освіту, виписку з трудової книжки тощо).

Фермерські господарства в Україні створюються і діють на підставі Закону «Про фермерське господарство» від 19 червня 2003 р.

Тема 6. Поняття та види суб'єктів господарського права

1. Поняття процедури укладання господарського договору, види способів укладання

Стаття 79 ГК визначає поняття господарського товариства. Господарськими товариствами визнаються підприємства або інші суб'єкти господарювання, створені юридичними особами та/або громадянами шляхом об'єднання їх майна і участі в підприємницькій діяльності товариства з метою одержання прибутку. У випадках, передбачених цим Кодексом, господарське товариство може діяти у складі одного учасника. Господарські товариства є юридичними особами.

Суб'єкти господарювання — юридичні особи, які стали засновниками або учасниками господарського товариства, зберігають статус юридичної особи.

Господарські товариства можуть здійснювати будь-яку підприємницьку діяльність, якщо інше непередбачено законом. Згідно ЗУ «Про господарські товариства» від 19 вересня 1991 року Господарським товариством є юридична особа, статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками. Господарськими товариствами визнаються підприємства,

установи, організації, створені на засадах угоди юридичними особами і громадянами шляхом об'єднання їх майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку. Товариства можуть займатися будь-якою підприємницькою діяльністю, яка не суперечить законодавству України. Господарські товариства можуть набувати майнових та особистих немайнових прав, вступати в зобов'язання, виступати в суді та третейському суді від свого імені. Придбання господарським товариством часток (акцій), активів інших господарських товариства є здійснюватися з дотриманням вимог законодавства про захист економічної конкуренції.

Акціонерне товариство, товариство з обмеженою і товариство з додатковою відповідальністю створюються і діють на підставі статуту, повне і командитне товариство — засновницького договору. Установчі документи товариства у випадках, передбачених чинним законодавством, погоджуються з Антимонопольним комітетом України. Установчі документи повинні містити відомості про вид товариства, предмет і цілі його діяльності, склад засновників та учасників, найменування та місцезнаходження, розмір та порядок утворення статутного (складеного) капіталу, порядок розподілу прибутків та збитків, склад та компетенцію органів товариства та порядок прийняття ними рішень, включаючи перелік питань, по яких необхідна кваліфікована більшість голосів, порядок внесення змін до установчих документів та порядок ліквідації і реорганізації товариства.. До установчих документів можуть бути включені інші умови, що не суперечать законодавству України. Якщо в установчих документах товариства не вказано строк його діяльності, товариство визнається створеним на невизначений строк Господарське товариство може створюватися та діяти на підставі модельного статуту в порядку, визначеному законом Товариства підлягають державній реєстрації в порядку, встановленому законом. Товариство має право створювати на території України та за її межами філії та представництва, а також дочірні підприємства відповідно до чинного законодавства України.

2. Види господарських товариств

До господарських товариств належать: акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства, командитні товариства. Згідно ЗУ «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 року акціонерне товариство — господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями.

Повне найменування акціонерного товариства українською мовою повинне містити назву його типу (публічне чи приватне) і організаційно-правової форми (акціонерне товариство). Акціонерне товариство не відповідає за зобов'язаннями акціонерів. До товариства та його органів не можуть застосовуватися будь-які санкції, що обмежують їх права, у разі вчинення акціонерами протиправних дій. Акціонерне відповідають за зобов'язаннями товариства і несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, тільки в межах належних їм акцій. До акціонерів не можуть застосовуватися будь-які санкції, що обмежують їх права, у разі вчинення протиправних дій

товариством або іншими акціонерами. Акціонери, які не повністю оплатили акції, у випадках, визначених статутом товариства, відповідають за зобов'язаннями товариства у межах неоплаченої частини вартості належних їм акцій. Акціонерне товариство може бути створене шляхом заснування або злиття, поділу, виділу чи перетворення підприємницького (підприємницьких) товариства, державного(державних), комунального (комунальних) та інших підприємств у акціонерне товариство. Товариство створюється без обмеження строку діяльності, якщо інше не встановлено його статутом. Товариство вважається створеним і набуває прав юридичної особи з дати його державної реєстрації в установленому законодавством порядку. Повне найменування акціонерного товариства українською мовою повинне містити назву його типу (публічне чи приватне) і організаційно-правової форми (акціонерне товариство). Акціонерні товариства за типом поділяються на публічні акціонерні товариства та приватні акціонерні товариства. Кількісний склад акціонерів приватного акціонерного товариства не може перевищувати 100 акціонерів.

Публічне акціонерне товариство може здійснювати публічне та приватне розміщення акцій.

Приватне акціонерне товариство може здійснювати тільки приватне розміщення акцій. У разі прийняття загальними зборами приватного акціонерного товариства рішення про здійснення публічного розміщення акцій до статуту товариства вносяться відповідні зміни, у тому числі про зміну типу товариства — з приватного на публічне.

Зміна типу товариства з приватного на публічне або з публічного на приватне не є його перетворенням.

Акціонерне товариство може бути створене однією особою чи може складатися з однієї особи у разі придбання одним акціонером усіх акцій товариства. Відомості про це підлягають реєстрації і опублікуванню для загального відома в порядку, встановленому Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Товариством з додатковою відповідальністю визнається товариство, що має статутний капітал, розділений на частки, розмір яких визначається установчими документами. Максимальна кількість учасників товариства з обмеженою відповідальністю може досягати 100 осіб. Учасники товариства несуть відповідальність в межах їх вкладів.

Учасники товариства, які не повністю внесли вклади, несуть солідарну відповідальність за його зобов'язаннями у межах вартості невнесеної частини вкладу кожного з учасників.

Повним товариством є господарське товариство, всі учасники якого відповідно до укладеного між ними договору здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і несуть додаткову солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном.

Особа може бути учасником тільки одного повного товариства.

Командитним товариством є господарське товариство, в якому один або декілька учасників здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть за його зобов'язаннями додаткову солідарну відповідальність усім своїм майном, на яке за законом може бути звернено стягнення (повні учасники), а інші учасники присутні в діяльності товариства лише своїми вкладами (вкладники). Учасниками повного товариства, повними учасниками командитного товариства можуть бути лише особи, зареєстровані як суб'єкти підприємництва.

Власність господарського товариства

Товариство є власником:

- майна, переданого йому учасниками у власність як вклад до статутного (складеного) капіталу;
- продукції, виробленої товариством в результаті господарської діяльності;
- одержаних доходів;
- іншого майна, набутого на підставах, не заборонених законом.

Мінімальний розмір статутного капіталу акціонерного товариства становить 1250 мінімальних заробітних плат виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, що діє на момент створення (реєстрації) акціонерного товариства. Статутний капітал товариства визначає мінімальний розмір майна товариства, який гарантує інтересийого кредиторів.

У товаристві з обмеженою відповідальністю не передбачений мінімальний розмір статутного капіталу. Статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю підлягає сплаті учасниками товариства до закінчення першого року з дня державної реєстрації товариства. Якщо учасники до закінчення першого року з дня державної реєстрації товариства не внесли (не повністю внесли) свої вклади, загальні збори учасників приймають одне з таких рішень: · про виключення із складу товариства тих учасників, які не внесли (не повністю внесли) свої вклади, та про визначення порядку перерозподілу часток у статутному капіталі; · про зменшення статутного капіталу та про визначення порядку перерозподілу часток у статутному капіталі; · про ліквідацію товариства.

Управління господарським товариством

Засновниками та учасниками товариства можуть бути підприємства, установи, організації, а також громадяни, крім випадків, передбачених законодавчими актами України.

Господарське товариство, крім повного і командитного товариств, може бути створене однією особою, яка стає його єдиним учасником.

Учасники товариства мають право:

а) брати участь в управлінні справами товариства в порядку, визначеному в установчих документах, за винятком випадків, передбачених цим Законом;

б) брати участь у розподілі прибутку товариства та одержувати його частку (дивіденди). Право на отримання частки прибутку (дивідендів) пропорційно частці кожного з учасників мають особи, які є учасниками

товариства на початок строку виплати дивідендів; в) вийти в установленому порядку з товариства;

г) одержувати інформацію про товариство. На вимогу учасника товариства зобов'язане надати йому для ознайомлення річні баланси, звіти про фінансово-господарську діяльність товариства, протоколи ревізійної комісії, протоколи зборів органів управління товариства тощо;

д) здійснити відчуження часток у статутному (складеному) капіталі товариства, цінних паперів, що засвідчують участь у товаристві, в порядку, встановленому законом.

е) вийти в передбаченому установчими документами порядку зі складу товариства.

Учасники можуть мати також інші права, передбачені законодавством і установчими документами товариства.

Учасники товариства зобов'язані:

1. додержувати установчих документів товариства і виконувати рішення загальних зборів та інших органів управління товариства;

2. виконувати свої зобов'язання перед товариством, в тому числі і пов'язані з майновою участю, а також вносити вклади (оплачувати акції) у розмірі, порядку та засобами, передбаченими установчими документами;

3. не розголошувати комерційну таємницю та конфіденційну інформацію про діяльність товариства;

4. нести інші обов'язки, якщо це передбачено цим Законом, іншим законодавством України та установчими документами.

Акціонери товариства. Акціонерами товариства визнаються фізичні і юридичні особи, а також держава в особі органу, уповноваженого управляти державним майном, або територіальна громада в особі органу, уповноваженого управляти комунальним майном, які є власниками акцій товариства.

Акціонерне товариство не може мати єдиним учасником інше підприємницьке товариство, учасником якого є одна особа. Акціонерне товариство не може мати у своєму складі лише акціонерів — юридичних осіб, єдиним учасником яких є одна й та ж особа. Будь-які обов'язки акціонерів, що суперечать закону, не можуть визначатися статутом або іншими документами товариства. Управління діяльністю господарського товариства здійснюють його органи та посадові особи, склад і порядок обрання (призначення) яких визначається залежно від виду товариства, а у визначених законом випадках — учасники товариства. Посадовими особами товариства визнаються голова та члени виконавчого органу, голова ревізійної комісії (ревізор), а у разі створення ради товариства (спостережної ради) — голова і члени цієї ради. Обмеження щодо поєднання однією особою зазначених посад встановлюються законом. Посадовими особами господарського товариства не можуть бути особи, службову або іншу діяльність яких визнано Конституцією України та законом несумісною з перебуванням на цих посадах, а також особи, яким перебування на відповідних посадах заборонено рішенням суду. Посадові особи повинні зберігати комерційну таємницю та конфіденційну інформацію і несуть за її розголошення відповідальність, передбачену чинним законодавством України та установчими документами товариства. Посадові особи відповідають за шкоду, заподіяну ними господарському товариству, в межах і порядку, передбачених законом та установчими документами товариства.

Загальні збори є вищим органом акціонерного товариства. Акціонерне товариство зобов'язане щороку скликати загальні збори (річні загальні збори). Річні загальні збори товариства проводяться не пізніше 30 квітня наступного за звітним року.

Наглядова рада акціонерного товариства є органом, що здійснює захист прав акціонерів товариства, і в межах компетенції, визначеної статутом та Законом, контролює та регулює діяльність виконавчого органу.

Виконавчий орган акціонерного товариства здійснює управління поточною діяльністю товариства.

До компетенції виконавчого органу належить вирішення всіх питань, пов'язаних з керівництвом поточною діяльністю товариства, крім питань, що належать до виключної компетенції загальних зборів та наглядової ради. Виконавчий орган акціонерного товариства може бути колегіальним (правління, дирекція) або одноосібним (директор, генеральний директор).

Вищим органом товариства з обмеженою відповідальністю є загальні збори учасників. Вони складаються з учасників товариства або призначених ними представників.

Представники учасників можуть бути постійними або призначеними на певний строк. Учасник вправі в будь-який час замінити свого представника у загальних зборах учасників, сповістивши про це інших учасників. Учасник товариства з обмеженою відповідальністю вправі передати свої повноваження на зборах іншому учаснику або представникові іншого учасника товариства. Учасники мають кількість голосів, пропорційну розміру їх часток у статутному (складеному) капіталі. Загальні збори учасників товариства обирають голову товариства. У товаристві з обмеженою відповідальністю створюється виконавчий орган: колегіальний (дирекція) або одноособовий (директор). Дирекцію очолює генеральний директор. Членами виконавчого органу можуть бути також і особи, які не є учасниками товариства.

Ведення справ повного товариства здійснюється за загальною згодою всіх учасників. Ведення справ товариства може здійснюватися або всіма учасниками, або одним чи кількома з них, які виступають від імені товариства. В останньому випадку обсяг повноважень учасників визначається дорученням, яке повинно бути підписано рештою учасників товариства. Якщо в засновницькому договорі визначаються декілька учасників, які наділяються повноваженнями на ведення справ товариства, то передбачається, що кожен з них може діяти від імені товариства самостійно. В засновницькому договорі може бути відзначено, що такі учасники мають право вчиняти відповідні дії

лише спільно. Учасники, яким було доручено ведення справ повного товариства, зобов'язані надавати решті учасників на їх вимогу повну інформацію про дії, що виконуються від імені та в інтересах товариства. Повноваження учасника на ведення справ товариства припиняються повністю або частково з припиненням діяльності самого товариства у зв'язку з відмовою учасника від доручення чи скасуванням доручення на вимогу хоча б одного з решти учасників. Учасник, який діяв у спільних інтересах, не маючи повноважень, у випадках, коли його дії не будуть схвалені рештою учасників, вправі ставити вимогу до товариства відшкодувати витрати за умови, якщо доведено, що внаслідок його дій товариство зберегло чи відповідно надбало майно, яке перебільшує за вартістю понесені товариством витрати.

Управління справами командитного товариства здійснюється тільки учасниками з повною відповідальністю. У командитному товаристві, де є тільки один учасник з повною відповідальністю, управління справами здійснюється цим учасником самостійно. Вкладники не вправі

перешкоджати діям учасників з повною відповідальністю по управлінню справами командитного товариства.

3. Поняття підприємства колективної власності

Господарський кодекс України (ст. 93) за ознакою форми власності, на базі якої функціонують підприємства, виділяє такий їх різновид, як підприємства колективної власності. До них належать:

- виробничий кооператив;
- колективне підприємство (в тому числі колективне сільськогосподарське підприємство);
- унітарне дочірнє підприємство, створене виробничим кооперативом чи колективним підприємством;
- унітарне підприємство, що створюється суб'єктами права колективної власності (споживчим товариством, релігійною організацією, громадською організацією та ін.).

згідно ГК підприємствами колективної власності у відповідності до ч. 2 ст. 93 є: –виробничі кооперативи; – підприємства споживчої кооперації; – підприємства громадських та релігійних організацій; – інші підприємства, передбачені законом.

Особливості правового становища **колективного сільського підприємства** (КСП) визначаються Законом України від 14.02.1992 р. «Про колективне сільськогосподарське підприємство».

Підприємство колективної власності – це корпоративне або унітарне підприємство, що діє на основі колективної власності засновника. Виробничі кооперативи є особливою формою підприємницьких товариств. Головна різниця між господарськими товариствами та виробничими кооперативами полягає у тому, що господарські товариства є наслідком об'єднання капіталу, тоді як виробничі кооперативи – це не тільки об'єднання капіталу, але й об'єднання праці цих учасників. Найпоширенішим видом підприємств колективної власності є виробничий колектив.

Виробничим кооперативом є добровільне об'єднання громадян на засадах членства з метою спільної виробничої або іншої господарської діяльності, що базується на їх особистій трудовій участі та об'єднанні майнових пайових внесків, участі в управлінні підприємством та розподілі доходу між членами кооперативу відповідно до їх участі у його діяльності. Рішення про створення кооперативу приймається його установчими зборами. Виробничі кооперативи можуть здійснювати виробничу, переробну, заготівельно-збутову, постачальницьку, сервісну і будь-яку іншу підприємницьку діяльність, не заборонену законом. Виробничий кооператив є юридичною особою і діє на основі статуту. Найменування виробничого кооперативу повинно містити слова "виробничий кооператив" або "кооперативне підприємство".

Виробничі кооперативи створюються та здійснюють свою діяльність за такими принципами:

- добровільність членства громадян у кооперативі та вільний вихід з нього;
- особиста трудова участь членів кооперативу у діяльності підприємства;
- відкритість і доступність членства для тих, хто визнає статут кооперативу, бажає брати участь у його діяльності на умовах, встановлених статутом кооперативу;
- демократичний характер управління кооперативом, рівні права членів кооперативу при прийнятті рішень;
- розподіл доходу між членами кооперативу відповідно до їх трудової та майнової участі в діяльності кооперативу;
- контроль членів кооперативу за його роботою в порядку, визначеному статутом.

Відповідно до статей 97 ГК та 7 Закону України "Про кооперацію" від 10 липня 2003 р. № 1087– IV , засновниками(членами) виробничого кооперативу можуть бути громадяни, іноземці та особи без громадянства.

Чисельність членів виробничого кооперативу не може бути меншою, ніж три особи (ст. 97 ГК). Рішення про створення виробничого кооперативу приймається його установчими зборами. Діяльність виробничого кооперативу регулюється статутом. Виробничий кооператив вважається створеним і набуває статусу юридичної особи з дня його державної реєстрації відповідно до вимог законодавства. Членами виробничого кооперативу можуть бути громадяни, які досягли 16-річного віку, визнають статут кооперативу та дотримуються його вимог, беруть майнову та трудову участь у діяльності кооперативу. Громадяни можуть бути одночасно членами виробничих кооперативів, а також членами кооперативів інших типів (споживчих, житлових тощо). Вступ до виробничого кооперативу здійснюється на підставі письмової заяви громадянина. Член кооперативу робить вступний та пайовий внески в порядку, визначеному статутом виробничого кооперативу. Рішення правління (голови) кооперативу про прийняття у члени кооперативу підлягає затвердженню загальними зборами. Порядок прийняття такого рішення та його затвердження визначається статутом кооперативу.

Членство у виробничому кооперативі може бути припинено у разі:

- добровільного виходу з кооперативу;
- припинення трудової участі в діяльності кооперативу;
- виключення з кооперативу у випадках і в порядку, визначених статутом;
- незатвердження загальними зборами членів кооперативу рішення правління (голови) про прийняття до кооперативу;
- смерті члена кооперативу.

Порядок і майнові наслідки припинення членства у виробничому кооперативі, також права членів кооперативу визначаються законодавством та статутом кооперативу. Для здійснення господарської та іншої діяльності виробничий кооператив за рахунок власного майна формує відповідні фонди. Майно виробничого кооперативу відповідно до його статуту поділяється на пайовий і неподільний фонди. Неподільний фонд утворюється за рахунок

вступних внесків і майна кооперативу (за винятком землі). Пайові внески членів кооперативу до нього не включаються. Порядок формування і розміри неподільного фонду встановлюються статутом. Розміри пайових внесків до кооперативу встановлюються в рівних частинах та/або пропорційно очікуваній участі члена кооперативу в його господарській діяльності. Фінансові ресурси виробничого кооперативу формуються за рахунок доходу від реалізації продукції (робіт, послуг), пайових та інших внесків членів кооперативу, кредитів та інших надходжень, не заборонених законодавством. Управління виробничим кооперативом здійснюється на основі самоврядування, гласності, участі його членів у вирішенні питань діяльності кооперативу. Вищим органом управління виробничого кооперативу є загальні збори членів кооперативу. До органів управління кооперативу належать правління (голова) кооперативу та ревізійна комісія (ревізор) кооперативу. Статутом виробничого кооперативу може бути передбачено спостережну раду кооперативу. Члени ревізійної комісії (ревізор) кооперативу не можуть бути членами його правління (головою кооперативу) чи спостережної ради. Для поточної діяльності виробничого кооперативу створюється правління виробничого кооперативу, до складу якого входить не менше десяти членів. Правління очолює голова кооперативу, який обирається загальними зборами членів виробничого кооперативу. Функції голови кооперативу і порядок його відкликання визначаються статутом кооперативу. Члени правління можуть обирати зі свого складу заступника голови та секретаря правління відповідно до статуту кооперативу. Члени правління кооперативу працюють переважно на громадських засадах. У статуті кооперативу може бути передбачено винагороду за роботу членів правління. Періодичність проведення засідань правління кооперативу визначається статутом кооперативу. Рішення приймається більшістю голосів за наявності на засіданні не менше двох третин членів правління кооперативу. У разі якщо до складу виробничого кооперативу входить менше десяти членів, функції та повноваження правління здійснюють загальні збори та голова кооперативу відповідно до

статуту. Правління виробничого кооперативу може наймати виконавчого директора для оперативного управління діяльністю підприємства. Виконавчий директор не може бути членом кооперативу. Виконавчий директор здійснює свою діяльність на умовах контракту, який укладає з ним правління кооперативу, та виконує функції відповідно до статуту.

У разі відсутності у виробничому кооперативі посади виконавчого директора роботою кооперативного підприємства керує голова кооперативу. Виробничий кооператив здійснює свою господарську діяльність відповідно до його статуту самостійно визначає основні напрями господарської діяльності, здійснює її планування та організацію. Виробничий кооператив реалізує свою продукцію, надає послуги за цінами і тарифами, які встановлюються ним самостійно або на договірній основі, а у випадках, передбачених законодавством, – за державними цінами і тарифами. Порядок використання доходу виробничого кооперативу визначається статутом кооперативу відповідно до закону. Виробничий кооператив відповідає за своїми зобов'язаннями усім належним йому майном. Члени виробничого кооперативу несуть за зобов'язаннями кооперативу субсидіарну (додакову) відповідальність своїм майном у розмірі, не меншому їх пайового внеску, якщо більший розмір відповідальності не передбачено законом або статутом кооперативу. Виробничий кооператив не несе відповідальності за зобов'язаннями членів кооперативу.

З метою задоволення економічних потреб членів кооперативу, відповідно до Закону України "Про сільськогосподарську кооперацію" від 17 липня 1997 р. № 469/97– ВР, у сільському господарстві діє система сільськогосподарських кооперативів, об'єднань. В залежності від цілей, завдань і характеру діяльності кооперативи поділяються на *виробничі та обслуговуючі*.

Сільськогосподарський виробничий кооператив – це юридична особа, що діє на підставі статуту і утворена шляхом об'єднання фізичних осіб, які є сільськогосподарськими товаровиробниками, для спільного виробництва

продукції сільського, рибного і лісового господарства на засадах обов'язкової трудової участі у процесі виробництва. Виробничі кооперативи здійснюють господарську діяльність на засадах підприємництва з метою отримання доходу.

Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив – це кооператив, створений для надання послуг переважно членам кооперативу та іншим особам з метою провадження їх сільськогосподарської діяльності. Обслуговуючі кооперативи створюються для надання комплексу послуг, пов'язаних з виробництвом, переробкою, збутом продукції рослинництва, тваринництва, лісівництва і рибництва, а також здійснюючи обслуговування членів кооперативу, не ставлять за мету отримання прибутку. Обслуговуючі кооперативи надають послуги відповідно до статуту іншим особам в обсягах, що не перевищують 20 відсотків загального обороту кооперативу. Залежно від виду діяльності обслуговуючі кооперативи поділяються на переробні, заготівельно-збутові, постачальницькі, сервісні та інші. Членом кооперативу може бути фізична або юридична особа, яка зробила вступний і пайовий внески в розмірах, визначених статутом кооперативу, визнає принципи і цілі кооперативу, дотримується вимог його статуту і користується правом ухвального голосу в кооперативі. Членами кооперативу можуть бути фізичні особи, які досягли 16-річного віку і виявили бажання брати участь у діяльності кооперативу. Фізичні або юридичні особи можуть бути членами кількох обслуговуючих кооперативів, різних за напрямками діяльності. Членом кооперативу також може бути асоційований член кооперативу, який зробив пайовий внесок і користується правом дорадчого голосу в кооперативі. Кооперативи можуть на добровільних засадах утворювати об'єднання, які в свою чергу можуть утворювати об'єднання вищого рівня за галузевими чи територіальними ознаками і мають право виступати засновниками різних видів підприємств, мати представництва в інших регіонах України та за її межами.

Засновниками кооперативу відповідно до закону можуть бути громадяни України та юридичні особи, зареєстровані в Україні. Чисельність членів кооперативу не може бути меншою ніж три особи. Слід зазначити, що членами виробничого кооперативу можуть бути тільки фізичні особи, а членами обслуговуючого кооперативу – як фізичні, так і юридичні особи, які визнають статут і дотримуються його вимог, користуються послугами, формують фонди та беруть участь у діяльності кооперативу. Якщо особа виявила бажання стати членом кооперативу, вона подає заяву і робить вступний і пайовий внески в порядку, визначеному статутом кооперативу. Рішення правління (голови) кооперативу про прийняття до кооперативу підлягає схваленню загальними зборами на яких повинно бути не менше половини членів кооперативу. Порядок прийняття такого рішення та його схвалення визначається статутом кооперативу. Управління кооперативом здійснюється на основі самоврядування, гласності, участі його членів у вирішенні питань діяльності кооперативу. Вищим органом управління кооперативу є загальні збори. До органів управління належить правління кооперативу. У разі потреби кооператив наймає виконавчого директора, утворює спостережну раду. Для підготовки окремих питань загальні збори, а в період між ними – правління кооперативу або спостережна рада можуть утворювати спеціальні комісії з членів кооперативу із залученням як консультантів найманих працівників. Загальні збори проводяться щорічно після закінчення фінансового року. Вони можуть скликатися позачергово за рішенням правління кооперативу або з ініціативи не менше третини членів кооперативу. Правління кооперативу зобов'язане прийняти рішення про скликання загальних зборів і повідомити членів кооперативу про час і місце їх проведення та порядок денний не пізніше ніж за 10 днів. Правління кооперативу обирається у кооперативі, до складу якого входить не менш як 10 членів, на термін, що не перевищує трьох років. Члени правління кооперативу можуть обирати із свого складу голову кооперативу, заступника голови та секретаря правління відповідно до статуту кооперативу і працюють переважно

на громадських засадах. Періодичність проведення засідань правління кооперативу визначається статутом кооперативу. Рішення приймається більшістю голосів за наявності не менш як 2/3 складу членів правління кооперативу. Кооператив відповідає за своїми зобов'язаннями всім належним йому майном. Члени кооперативу відповідають за зобов'язаннями кооперативу тільки в межах пайового майнового внеску. Кооперативні виплати та виплата часток доходу на паї здійснюється за підсумками фінансового року з доходу, що залишається у розпорядженні кооперативу з урахуванням необхідності формування фондів для його розвитку. Статутом кооперативу може бути передбачено різний відсоток часток доходу на паї для членів і асоційованих членів кооперативу. У разі виходу з кооперативу фізична чи юридична особа має право на отримання майнового паю натурою, грошми або, за бажанням, цінними паперами відповідно до його вартості на момент виходу, а земельної ділянки – в натурі (на місцевості). Термін та інші умови отримання паю встановлюються статутом кооперативу, при цьому термін отримання паю не може перевищувати двох років, а відлік цього терміну починається з 1 січня року, що настає після моменту виходу (виключення) із кооперативу. Право власності членів кооперативу - фізичних осіб на пай є спадковим. Трудові відносини членів кооперативу (об'єднання) регулюються законом, законодавством про працю, статутом та правилами внутрішнього розпорядку кооперативу.

4. Асоційовані підприємства. Холдингові компанії

Асоційовані підприємства (господарські організації) — це група суб'єктів господарювання — юридичних осіб, пов'язаних між собою відносинами економічної та/або організаційної залежності у формі участі в статутному фонді та/або управлінні. Залежність між асоційованими підприємствами може бути простою і вирішальною.

Проста залежність між асоційованими підприємствами виникає у разі якщо одне з них має можливість блокувати прийняття рішень іншим

(залежним) підприємством, які повинні прийматися відповідно до закону та/або установчих документів цього підприємства кваліфікованою більшістю голосів. Вирішальна залежність між асоційованими підприємствами виникає у разі якщо між підприємствами встановлюються відносини контролю-підпорядкування за рахунок переважної участі контролюючого підприємства в статутному фонді та/або загальних зборах чи інших органах управління іншого (дочірнього) підприємства, зокрема володіння контрольним пакетом акцій. Відносини вирішальної залежності можуть встановлюватися за умови отримання згоди відповідних органів Антимонопольного комітету України. Про наявність простої та вирішальної залежності має бути зазначено у відомостях державної реєстрації залежного (дочірнього) підприємства та опубліковано відповідно до закону. Особливим видом господарських об'єднань є *холдинг* (холдингова група), до складу якого входить холдингова (материнська) компанія і корпоративні (дочірні) підприємства. Окремі норми, що визначають правове становище холдингових компаній, вміщені в ст. 126ГК, а загальні засади функціонування холдингових компаній в Україні, а також особливості їх утворення, діяльності та ліквідації регулюються Законом України від 15 травня 2006 р. «Про холдингові компанії в Україні» та іншими нормативно-правовими актами.

Холдингова компанія є головною організацією виробничо-господарського комплексу, яким є холдинг.

Закон України «Про холдингові компанії в Україні» визначає **холдингова компанія** - акціонерне товариство, яке володіє, користується та розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств;

При цьому **корпоративним підприємством** визнається господарське товариство, холдинговим корпоративним пакетом акцій (часток, паїв) якого володіє, користується та розпоряджається холдингова компанія, а **холдинговим корпоративним пакетом акцій (часток, паїв)** — пакет акцій (часток, паїв) корпоративного підприємства, який перевищує 50 відсотків чи

становить величину, яка забезпечує право вирішального впливу на господарську діяльність корпоративного підприємства.

Холдингові компанії можуть утворюватися:

а) органами, уповноваженими управляти державним майном, державними органами приватизації самостійно або разом з іншими засновниками шляхом об'єднання у статутному фонді холдингових корпоративних пакетів акцій (часток, паїв);

б) іншими суб'єктами на договірних засадах.

У випадках, передбачених законодавством, холдингові компанії утворюються за умови попереднього отримання дозволу відповідного органу Антимонопольного комітету України або Кабінету Міністрів України на концентрацію, узгоджені дії суб'єктів господарювання. Проекти установчих документів холдингових компаній, які утворюються за умови отримання зазначеного дозволу, підлягають погодженню з відповідним органом Антимонопольного комітету України. Рішення про утворення холдингової компанії приймається власниками холдингових корпоративних пакетів акцій (часток, паїв) та оформлюється відповідним договором.

Державна холдингова компанія - холдингова компанія, утворена у формі акціонерного товариства, не менш як 100 відсотків акцій якого належить державі.

Статутний капітал холдингової компанії формується за рахунок вкладів засновників у формі холдингових корпоративних пакетів акцій(часток, паїв), а також додаткових вкладів у формі майна, коштів та нематеріальних активів, необхідних для забезпечення діяльності холдингової компанії. Частка у формі майна, коштів та нематеріальних активів, необхідних для забезпечення діяльності холдингової компанії, не повинна перевищувати 20 відсотків статутного фонду холдингової компанії. Таким чином, утворення холдингової компанії є одночасно і утворенням холдингу (холдингової групи), до складу якого і входять ті корпоративні підприємства, за рахунок корпоративних пакетів акцій яких формується статутний фонд холдингової компанії. В ГК

правове становище холдингу (холдингової групи), а також правове регулювання відносин між учасниками холдингової групи визначені недостатньо повно. Відсутність цих норм в ГК ніяким чином не компенсується нормами Закону України «Про холдингові компанії», оскільки зазначений закон головним чином визначає правове становище холдингових компаній, в тому числі — державних, меншою мірою — правове становище корпоративних підприємств, і фактично не регулює відносин всередині холдингової групи.

Тема 7. Порядок утворення суб'єкта господарювання

1. Утворення суб'єкта господарювання

Для створення юридичної особи її учасники (засновники) розробляють установчі документи, які викладаються письмово і підписуються всіма учасниками (засновниками), якщо законом не встановлений інший порядок їх затвердження.

Юридична особа приватного права може створюватися та діяти на підставі модельного статуту, затвердженого Кабінетом Міністрів України, що після його прийняття учасниками стає установчим документом.

Засновники (учасники) юридичної особи, утвореної на підставі модельного статуту, можуть у встановленому законом порядку затвердити статут, який є установчим документом, та провадити діяльність на його підставі.

Установчим документом товариства є затверджений учасниками статут або засновницький договір між учасниками, якщо інше не встановлено законом.

Товариство, створене однією особою, діє на підставі статуту, затвердженого цією особою.

Установа створюється на підставі індивідуального або спільного установчого акта, складеного засновником (засновниками). Установчий акт може міститися також і в заповіті. До створення установи установчий акт,

складений однією або кількома особами, може бути скасований засновником(засновниками).

Суб'єкт господарювання може бути утворений за рішенням власника (власників) майна або уповноваженого ним (ними) органу, а у випадках, спеціально передбачених законодавством, також за рішенням інших органів, організацій і громадян шляхом заснування нового, реорганізації (злиття, приєднання, виділення, поділу, перетворення) діючого (діючих) суб'єкта господарювання з додержанням вимог законодавства.

Суб'єкти господарювання можуть утворюватися шляхом примусового поділу (виділення) діючого суб'єкта господарювання за розпорядженням антимонопольних органів відповідно до антимонопольно-конкурентного законодавства України.

Створення суб'єктів господарювання здійснюється з додержанням вимог антимонопольно-конкурентного законодавства.

Суб'єкт господарювання може створюватися та діяти на підставі модельного статуту, затвердженого Кабінетом Міністрів України, що після його прийняття учасниками стає установчим документом.

Якщо суб'єкт господарювання створюється та діє на підставі модельного статуту в рішенні про його створення, яке підписується усіма засновниками, зазначаються відомості про його найменування, мету і предмет господарської діяльності, а також інформація про провадження діяльності на основі модельного статуту.

2. Поняття державної реєстрації та порядок її здійснення

Юридична особа вважається створеною з дня її державної реєстрації. Юридична особа підлягає державній реєстрації у порядку, встановленому законом. Дані державної реєстрації включаються до єдиного державного реєстру, відкритого для загального ознайомлення. Порухення встановленого законом порядку створення юридичної особи або невідповідність її установчих документів закону є підставою для відмови у державній реєстрації

юридичної особи. Відмова у державній реєстрації з інших мотивів (недоцільність тощо) не допускається. Відмова у державній реєстрації, а також зволікання з її проведенням можуть бути оскаржені до суду. До єдиного державного реєстру вносяться відомості про організаційно-правову форму юридичної особи, її найменування, місце знаходження, органи управління, філії та представництва, мету установи, а також інші відомості, встановлені законом. Зміни до установчих документів юридичної особи, які стосуються відомостей, включених до єдиного державного реєстру, набирають чинності для третіх осіб з дня їх державної реєстрації. Юридичні особи та їх учасники не мають права посилалися на відсутність державної реєстрації таких змін у відносинах із третіми особами, які діяли з урахуванням цих змін. Юридична особа повинна мати своє найменування, яке містить інформацію про її організаційно-правову форму. Найменування установи має містити інформацію про характер її діяльності. Юридична особа може мати крім повного найменування скорочене найменування. Юридична особа, що є підприємницьким товариством, може мати комерційне (фірмове) найменування.

Комерційне (фірмове) найменування юридичної особи може бути зареєстроване у порядку, встановленому законом. Найменування юридичної особи вказується в її установчих документах і вноситься до єдиного державного реєстру. У разі зміни свого найменування юридична особа крім виконання інших вимог, встановлених законом, зобов'язана помістити оголошення про це в друкованих засобах масової інформації, в яких публікуються відомості про державну реєстрацію юридичної особи, та повідомити про це всім особам, з якими вона перебуває у договірних відносинах. Юридична особа не має права використовувати найменування іншої юридичної особи.

Відкриття суб'єктом господарювання філій (відділень), представництв без створення юридичної особи не потребує їх державної реєстрації. Відомості про відокремлені підрозділи суб'єктів господарювання залучаються до її

реєстраційної справи та включаються до Єдиного державного реєстру в порядку, визначеному законом.

Закон України « Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» від 15 травня 2003 року вказує, що *державна реєстрація* юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців(суб'єктів господарювання) – це засвідчення факту створення або припинення юридичної особи, засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, а також вчинення інших реєстраційних дій, шляхом внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру, які передбачені господарським кодексом та положень вищезазначеного закону.

Дія Закону ”Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців” поширюється на державну реєстрацію всіх юридичних осіб незалежно від організаційно–правової форми, форми власності та підпорядкування, а також фізичних осіб – підприємців. Законодавством України можуть бути встановлені особливості державної реєстрації об'єднань громадян (у тому числі професійних спілок), благодійних організацій, політичних партій, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, банків, торгово–промислових палат, фінансових установ (у тому числі кредитних спілок), бірж, а також інших установ та організацій. Державний реєстратор на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці: проводить державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців; передає органам державної статистики, державної податкової служби, Пенсійного фонду України повідомлення та відомості з реєстраційних карток про вчинення реєстраційних дій. формує, веде та забезпечує зберігання реєстраційних справ оформлює та видає виписки, витяги та довідки з Єдиного державного реєстру; проводить державну реєстрацію змін до установчих документів юридичних осіб та державну реєстрацію зміни імені або місця проживання фізичних осіб - підприємців; проводить державну реєстрацію припинення юридичних осіб та державну реєстрацію припинення підприємницької діяльності фізичними

особами - підприємцями; та ін. На посаду державного реєстратора призначається особа з вищою освітою за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра або спеціаліста та стажем роботи за фахом на державній службі не менше одного року, або стажем роботи в інших сферах управління не менше трьох років. Державний реєстратор має посвідчення державного реєстратора та власну печатку. Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців (далі - Єдиний державний реєстр) - автоматизована система збирання, накопичення, захисту, обліку та надання інформації про юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців. Відомості, що містяться в Єдиному державному реєстрі, є відкритими і загальнодоступними, за винятком реєстраційних номерів облікових карток платників податків, відомостей про відкриття та закриття рахунків, накладення та зняття арештів на рахунки та майно. Відомості, що містяться в Єдиному державному реєстрі, надаються у вигляді: витягу з Єдиного державного реєстру; довідки про наявність або відсутність в Єдиному державному реєстрі інформації, яка запитується; бази даних (сукупність інформації Єдиного державного реєстру в електронному вигляді), для цілей бюро кредитних історій; даних в електронному вигляді для органів державної влади у зв'язку із здійсненням ними повноважень, визначених законом. Форма витягу та довідки з Єдиного державного реєстру встановлюється спеціально уповноваженим органом з питань державної реєстрації. Витяг або довідка з Єдиного державного реєстру підписується державним реєстратором та засвідчується його печаткою.

Строк надання відомостей з Єдиного державного реєстру не повинен перевищувати п'яти робочих днів з дати надходження запиту. Виписка з Єдиного державного реєстру видається юридичній особі або фізичній особі - підприємцю за їх письмовим запитом протягом двох робочих днів з дати подання цього запиту, а також у випадках, встановлених цим Законом. Державні реєстратори використовують бланк виписки з Єдиного державного реєстру встановленого зразка. Опис бланка виписки з Єдиного державного реєстру, а також порядок його оформлення встановлюються спеціально

уповноваженим органом з питань державної реєстрації. Бланки виписок з Єдиного державного реєстру мають облікову серію і номер та є документами суворої звітності. У виписці зазначаються: найменування юридичної особи або ім'я фізичної особи - підприємця; ідентифікаційний код юридичної особи або реєстраційний номер облікової картки платника податків; місцезнаходження юридичної особи або місце проживання фізичної особи - підприємця; прізвище, ім'я та по батькові осіб, які мають право вчиняти юридичні дії від імені юридичної особи або від імені фізичної особи - підприємця без довіреності, у тому числі підписувати договори, їх реєстраційні номери облікових карток платників податків; наявність обмежень щодо представництва від імені юридичної особи або фізичної особи - підприємця; дата та номер запису в Єдиному державному реєстрі; дата видачі виписки. Виписка з Єдиного державного реєстру підписується державним реєстратором і засвідчується його печаткою.

Поняття установчих документів господарської організації.

Чинне законодавство не надає визначення поняття «установчі документи», а обмежується лише переліком цих документів та вимогами до їх змісту. Відповідно до ст. 57 ГК України установчими документами суб'єкта господарювання є рішення про його утворення або засновницький договір, а у випадках, передбачених законом, статут (положення) суб'єкта господарювання. У частині 2 ст. 87 ЦК України установчим документом товариства названо затверджений учасниками *статут, або засновницький договір*, між учасниками, якщо інше не встановлено законом. Засновницький договір є установчим документом повного та командитного товариств. Договір про заснування інших видів товариств не є їх установчим документом; таким документом є тільки статут (останній є також установчим документом кооперативів).

У засновницькому договорі товариства визначаються зобов'язання учасників створити товариство, порядок їх спільної діяльності щодо його

створення, умови передання товариству майна учасників, порядок розподілу прибутків і збитків, управління діяльністю суб'єкта господарювання та участі в ньому засновників, порядок вибуття та входження нових засновників, інші умови діяльності суб'єкта господарювання, які передбачені законом, а також порядок його реорганізації та ліквідації відповідно до закону, якщо додаткові вимоги щодо змісту засновницького договору не встановлені чинним законодавством.

Статут суб'єкта господарювання повинен містити відомості про його найменування, мету і предмет діяльності, розмір і порядок утворення статутного та інших фондів, порядок розподілу прибутків і збитків, про органи управління і контролю, їх компетенцію, про умови реорганізації та ліквідації суб'єкта господарювання, а також інші відомості, пов'язані з особливостями організаційної форми суб'єкта господарювання, передбачені законодавством. Статут може містити й інші відомості, що не суперечать законодавству.

Статут (положення) затверджується власником майна (засновником) суб'єкта господарювання чи його представниками, органами або іншими суб'єктами відповідно до закону. В установчих документах (статуті або засновницькому договорі) мають зазначатися найменування суб'єкта господарювання, мета і предмет господарської діяльності, склад і компетенція його органів управління, порядок прийняття ними рішень, порядок формування майна, розподілу прибутків та збитків, умови його реорганізації та ліквідації, якщо інше не передбачено законом. До установчих документів можуть бути включені інші умови, що не суперечать чинному законодавству України.

Зміни до установчих документів юридичної особи підлягають державній реєстрації, що проводиться у порядку, передбаченому Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців».

Строк державної реєстрації юридичної особи не повинен перевищувати три робочих дні з дати надходження документів для проведення державної

реєстрації юридичної особи. Стаття 42. встановлює перелік документів , що подаються для проведення державної реєстрації фізичної особи, яка має намір стати підприємцем. Строк державної реєстрації фізичної особи - підприємця не повинен перевищувати два робочих дні з дати надходження документів для проведення державної реєстрації фізичної особи - підприємця. Плата за здійснення державної реєстрації складає для реєстрація юридичної особи – 10 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, для реєстрації фізичної особи підприємця – 2 неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Постанова КМУ від 30 березня 1998 р. № 383 Про розміри і порядок справляння плати за державну реєстрацію благодійних організацій. Установити такі розміри плати за державну реєстрацію благодійних організацій: всеукраїнських - 1 неоподатковуваний мінімум доходів громадян; міжнародних - 1,5 неоподаткованого мінімуму доходів громадян; місцевих благодійних організацій, а також відділень, філій, представництв всеукраїнських, міжнародних благодійних організацій - 0,5 неоподаткованого мінімуму доходів громадян. Законом передбачено підстави відмови здійснення державної реєстрації та залишення без розгляду документів, які подані для державної реєстрації.

3. Дозвільна система у сфері господарювання

Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» визначає, що **дозвільна система у сфері господарської діяльності** - сукупність урегульованих законодавством відносин, які виникають між дозвільними органами, державними адміністраторами та суб'єктами господарювання у зв'язку з видачею документів дозвільного характеру, переоформленням, видачею дублікатів, анулюванням документів дозвільного характеру.

Об'єктом, на який видається **документ дозвільного характеру** є - природні ресурси, земельна ділянка, ґрунтовий покрив земельних ділянок, споруда, будівля, приміщення, устаткування, обладнання та механізми, що

вводяться в експлуатацію або проектуються, окрема операція, господарська діяльність певного виду, робота та послуга, а також документи, які використовуються суб'єктом господарювання у процесі проходження погоджувальної (дозвільної) процедури (проектна документація на будівництво об'єктів, землевпорядна документація, містобудівна документація, гірничий відвід).

За принципом мовчазної згоди суб'єкт господарювання набуває право на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності без отримання відповідного документа дозвільного характеру, за умови якщо суб'єктом господарювання або уповноваженою ним особою подано в установленому порядку заяву та документи в повному обсязі, але у встановлений законом строк документ дозвільного характеру або рішення про відмову у його видачі не видано або не направлено.

Видача документів дозвільного характеру місцевими дозвільними органами здійснюється за принципом організаційної єдності в дозвільному центрі, роботу якого координує державний адміністратор. Підставами для відмови у видачі документа дозвільного характеру є: подання суб'єктом господарювання неповного пакета документів, необхідних для одержання документа дозвільного характеру, згідно із встановленим вичерпним переліком; виявлення в документах, поданих суб'єктом господарювання, недостовірних відомостей; негативний висновок за результатами проведених експертиз та обстежень або інших наукових і технічних оцінок, необхідних для видачі документа дозвільного характеру.

Державний адміністратор - посадова особа міської ради міст обласного та/або республіканського Автономної Республіки Крим значення (їх виконавчих органів), районних та районних у містах Києві і Севастополі державних адміністрацій, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій (їх структурних підрозділів), яка організовує видачу (видає оформлені місцевими дозвільними органами) суб'єктам господарювання

документів дозвільного характеру та забезпечує взаємодію місцевих дозвільних органів.

Реєстр документів дозвільного характеру єдина автоматизована загальнодержавна система збирання, накопичення, захисту, обліку та надання відомостей про видачу документів дозвільного характеру, відмову в їх видачі, переоформлення, видачу дублікатів, анулювання.

Видача документів дозвільного характеру місцевими дозвільними органами здійснюється в дозвільному центрі державним адміністратором або представником місцевого дозвільного органу за принципом організаційної єдності. Суб'єкт господарювання або уповноважена ним особа подає державному адміністратору чи представник у відповідного місцевого дозвільного органу, які здійснюють прийом суб'єктів господарювання в дозвільному центрі, заяву, форма якої затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням уповноваженого органу та за погодженням з дозвільними органами. До заяви додаються: документи, необхідні для видачі документа дозвільного характеру, передбачені законодавством, яким регулюються відносини щодо одержання такого документа. Документами, необхідними для видачі документа дозвільного характеру, можуть визначатися документи, що безпосередньо пов'язані з підтвердженням можливості суб'єкта господарювання провадити певні дії щодо здійснення господарської діяльності або види господарської діяльності.

Заява та документи, що додаються до неї, подаються в одному примірнику особисто суб'єктом господарювання (керівником юридичної особи, фізичною особою - підприємцем) або уповноваженою ним особою. Місцеві дозвільні органи протягом не більше ніж десять робочих днів з дня одержання від державного адміністратора заяви та документів, що додаються до неї, якщо інше не передбачено законом, оформлюють відповідний документ дозвільного характеру або письмове повідомлення суб'єкту господарювання про відмову у видачі документа дозвільного характеру та передають протягом

одного робочого дня відповідні документи (письмове повідомлення) державному адміністратору.

Тема 8. Припинення діяльності суб'єктів господарювання. Банкрутство

1. Поняття припинення діяльності суб'єкта господарювання

Юридичні підстави припинення діяльності суб'єкта господарювання вказані в 51 Господарського кодексу України.

Припинення діяльності суб'єкта господарювання може здійснюватися шляхом його **реорганізації** (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або **ліквідації** – за рішенням власника (власників) чи уповноважених ним органів, за рішенням інших осіб – засновників суб'єкта господарювання чи їх правонаступників, а у випадках, передбачених ГК, законом, іншими нормативно–правовими актами, а також за рішенням суду. Таким чином, припинення діяльності суб'єкта господарювання за юридичними підставами може бути: *добровільним або примусовим*.

Ліквідація суб'єкта господарювання передбачає, що такий суб'єкт перестає існувати, як юридична особа без переходу прав та обов'язків до інших осіб.

2. Порядок ліквідації суб'єкта господарювання

Суб'єкт господарювання ліквідується: за ініціативою осіб, зазначених у частині 1 ст. 59 ГК; у зв'язку із закінченням строку, на який він створювався, чи у разі досягнення мети, заради якої його було створено; у разі визнання його в установленому порядку банкрутом, крім випадків, передбачених законом; у разі скасування його державної реєстрації у випадках, передбачених законом.

Учасники юридичної особи, суд або орган, що прийняв рішення про припинення юридичної особи, зобов'язані негайно письмово повідомити про це орган, що здійснює державну реєстрацію, який вносить до єдиного державного реєстру відомості про те, що юридична особа перебуває у процесі припинення. Скасування державної реєстрації позбавляє суб'єкта

господарювання статусу юридичної особи і є підставою для вилучення його з державного реєстру. Суб'єкт господарювання вважається ліквідованим з дня внесення до державного реєстру запису про припинення його діяльності. Оголошення про реорганізацію чи ліквідацію господарської організації або припинення діяльності індивідуального підприємця підлягає опублікуванню реєструючим органом у спеціалізованому друкованому засобі масової інформації або органу місцевого самоврядування за місце знаходженням суб'єкта господарювання **протягом десяти днів** з дня припинення діяльності суб'єкта господарювання.

Ліквідація суб'єкта господарювання здійснюється ліквідаційною комісією, яка утворюється власником майна суб'єкта господарювання чи його (їх) представниками (органами), або іншим органом, визначеним законом, якщо інший порядок її утворення непередбачений ГК. Ліквідацію суб'єкта господарювання може бути також покладено на орган управління суб'єкта, що ліквідується. Орган (особа), який прийняв рішення про ліквідацію суб'єкта господарювання, встановлює порядок та визначає строки проведення ліквідації, а також строк для заяви претензій кредиторами, що не може бути меншим, ніж два місяці з дня оголошення про ліквідацію.

Ліквідаційна комісія або інший орган, який проводить ліквідацію суб'єкта господарювання, вміщує у відповідних друкованих органах, повідомлення про його ліквідацію та про порядок і строки заяви кредиторами претензій, а явних (відомих) кредиторів повідомляє персонально у письмовій формі у встановлені ГК чи спеціальним законом строки.

Ліквідаційна комісія вживає необхідних заходів щодо стягнення дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання, який ліквідується, та виявлення вимог кредиторів, з письмовим повідомленням кожного з них про ліквідацію суб'єкта господарювання та оцінює наявне майно суб'єкта господарювання, який ліквідується, і розраховується з кредиторами, складає ліквідаційний баланс та подає його власнику або органу, який призначив ліквідаційну комісію.

Якщо вартість майна юридичної особи недостатня для задоволення вимог кредиторів, юридична особа ліквідується в порядку встановленому Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 р., № 2343 . У разі виявлення зазначених обставин ліквідаційна комісія зобов'язана звернутися до господарського суду із заявою про порушення справи про банкрутство.

3. Визнання суб'єкта господарювання банкрутом

Порядок і умови визнання суб'єкта господарювання банкрутом регулюються статтями 209–215 ГК, ГПК та Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 р., № 2344 – XII , іншими Законами України.

Під час здійснення підприємницької діяльності бувають випадки, коли суб'єкт господарської діяльності неможливий виконати взяті на себе господарські зобов'язання через недостатність у нього майна, яке задовольняло вимоги кредиторів. У такому випадку боржник може бути за рішенням господарського суду оголошений банкрутом.

Банкрутство – це неспроможність боржника виконати свої грошові зобов'язання та задовольнити визнані господарським судом вимоги кредиторів неінакше, як через застосування ліквідаційної процедури.

Сторонами у справі про банкрутство є боржник (банкрут), кредитор та інші учасники провадження у справі про банкрутство.

Державну політику щодо запобігання банкрутству, а також забезпечення умов реалізації процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом стосовно державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує двадцять п'ять відсотків, суб'єктів підприємницької діяльності інших форм власності у випадках, передбачених Законом "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його "банкрутом", здійснює державний орган з питань

банкрутства, який діє на підставі положення, затвердженого у встановленому порядку.

Відповідно до цього закону суб'єктами банкрутства (банкрутами) може бути лише суб'єкт підприємницької діяльності, юридичні або фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності. Не можуть бути визнані банкрутом:

- а) казенні підприємства;
- б) відокремлені структурні підрозділи;
- в) господарської організації.

Щодо банкрутства державних комерційних підприємств законом передбачаються додаткові вимоги та гарантії права власності. Правами кредиторів щодо неплатоспроможних боржників користуються також визначені законом органи справляння податків, зборів (обов'язкових платежів). У разі якщо до одного боржника мають грошові вимоги одночасно два або більше кредиторів, вони утворюють збори (комітет) кредиторів відповідно до вимог закону (ч. 2 ст.210 ГК).

Для запобігання банкрутства засновники боржника, власник майна, центральні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень зобов'язані вживати своєчасних заходів для запобігання банкрутству підприємства – боржника. Закон не забороняє надання фінансової допомоги боржнику в розмірі, достатньому для погашення зобов'язань боржника перед кредиторами, у тому числі зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) і відновлення платоспроможності боржника (досудова санація зобов'язує його взяти на себе відповідні зобов'язання перед особами, які надали таку допомогу в порядку, встановленому законом.

Для запобігання банкрутства засновники боржника, власник майна проводить систему заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, що визнається як досудова санація.

Стадії провадження у справах про банкрутство

Справи про банкрутство підвідомчі господарським судам і розглядаються ними за місцезнаходженням боржника на підставі на звернення боржника і кредитора. Так, відповідно до вимог закону боржник може подати заяву в господарський суд за наявності майна, достатнього для покриття судових витрат, якщо інше не передбачено законом.

Боржник зобов'язаний звернутися в місячний строк до господарського суду з заявою про порушення справи про банкрутство у разі виникнення таких обставин:

- задоволення вимог одного або кількох кредиторів приведе до неможливості виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами;
- Орган боржника, уповноважений відповідно до установчих документів або законодавства прийняти рішення про ліквідацію боржника, прийняв рішення про звернення в господарський суд з заявою боржника про порушення справи про банкрутство;
- При ліквідації боржника не у зв'язку з процедурою банкрутства встановлено неможливість боржника задовольнити вимоги кредиторів у повному обсязі;
 - план санації;
 - інших обставин, передбачених законом.

Уразі звернення до господарського суду кредитора, його заява повинна містити відомості зазначені законом, а також надає такі відомості:

- розмір вимог кредитора до боржника з зазначенням розміру неустойки (штрафу, пені), яка підлягає сплаті;
- виклад обставин, що підтверджують наявність зобов'язання боржника перед кредитором, з якого виникла вимога, а також строк його виконання;
- докази того, що сума підтверджених вимог перевищує суму в триста мінімальних розмірів заробітної плати, якщо інше не передбачено законом;

- докази обґрунтованості вимог кредитора;
- інші обставини, на яких ґрунтується заява кредитора.

У разі достатніх підстав суддя, прийнявши заяву про порушення справи про банкрутство, не пізніше ніж на п'ятий день з дня її надходження виносить і направляє сторонам та державному органу з питань банкрутства ухвалу про порушення провадження у справі про банкрутство, в якій вказується про:

- прийняття заяви до розгляду;
- введення процедури розпорядження майном боржника;
- призначення розпорядника майна;
- дату проведення підготовчого засідання суду, яке має відбутися не пізніше ніж на тридцятий день з дня прийняття заяви про порушення справи про банкрутство, якщо інше непередбачено законом;
- введення мораторію на задоволення вимог кредиторів.

До дати проведення підготовчого засідання боржник зобов'язаний подати в господарський суд та заявнику відзив на заяву про порушення справи про банкрутство.

У підготовчому засіданні суддя оцінює подані документи, заслуховує пояснення сторін, розглядає обґрунтованість заперечень боржника.

З метою виявлення всіх кредиторів та осіб, які виявили бажання взяти участь у санації боржника, суддя у підготовчому засіданні виносить ухвалу, якою зобов'язує заявника подати до офіційних друкованих органів у десяти денний строк за його рахунок оголошення про порушення справи про банкрутство. Господарський суд виносить ухвалу про припинення провадження у справі про банкрутство за наявності підстав передбачених ст. 40 Закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»:

- 1) боржник не включений до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України або до Реєстру суб'єктів підприємницької діяльності;
- 2) подано заяву про визнання банкрутом ліквідованої або реорганізованої (крім реорганізації у формі перетворення) юридичної особи;

3) у провадженні господарського суду є справа про банкрутство того ж боржника;

4) затверджено звіт керуючого санацією боржника в порядку, передбаченому законом;

5) затверджено мирову угоду;

6) затверджено звіт ліквідатора в порядку, передбаченому ст. 32 Закону;

7) боржник виконав усі зобов'язання перед кредиторами;

8) кредитори не висунули вимог до боржника після порушення провадження у справі про банкрутство за заявою боржника.

У разі припинення провадження у справі про банкрутство виноситься ухвала, яка може бути оскаржена у встановленому порядку.

Провадження у справах про банкрутство може бути припинено у випадках, передбачених пунктами 1 – 2 та 5 частини 1 цієї статті, на всіх стадіях провадження у справі про банкрутство, тобто як до, такі після визнання боржника банкрутом; у випадках, передбачених пунктами 3 – 4, 7 – 8, – лише до визнання боржника банкрутом, а у випадку, передбаченому пунктом 6, – лише після визнання боржника банкрутом (ч. 2 ст. 40).

Ухвала може бути оскаржена у встановленому порядку. Законом «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», та ст. 212 ГПК щодо неплатоспроможного боржника застосовуються такі процедури:

1) розпорядження майном боржника;

2) санація (відновлення платоспроможності) боржника;

3) ліквідація банкрута.

4) мирова угода.

Досудова санація державних підприємств провадиться за рахунок коштів державних підприємств та інших джерел фінансування. Умови проведення досудової санації державних підприємств за рахунок інших джерел фінансування погоджуються з органом, уповноваженим управляти майном боржника, у порядку, встановленому КМ України.

Санація боржника або ліквідація банкрута здійснюється з дотриманням вимог антимонопольно–конкурентного законодавства.

4. Судові процедури в процесі провадження у справах про банкрутство

Розпорядження майном боржника є першою судовою процедурою, що застосовується до боржника після порушення провадження у справі про банкрутство.

Розпорядження майном боржника – це є система заходів щодо нагляду та контролю за управлінням та розпорядженням майном боржника з метою забезпечення збереження та ефективного використання майнових активів боржника та проведення аналізу його фінансового становища.

З метою забезпечення майнових інтересів кредиторів в ухвалі господарського суду про порушення провадження у справі про банкрутство або в ухвалі, прийнятій на підготовчому засіданні, вказується про введення процедури розпорядження майном боржника і призначається розпорядник майна із числа осіб, зареєстрованих державним органом з питань банкрутства як арбітражні керуючі, відомості про яких надаються в установленому порядку ВГСУ.

Розпорядник майна – це фізична особа, на яку у встановленому законом порядку покладаються повноваження щодо нагляду та контролю за управлінням та розпорядженням майном боржника на період провадження у справі про банкрутство в порядку.

Кредитори теж мають право запропонувати свою кандидатуру розпорядника майна, яка повинна відповідати вимогам, передбаченим Законом. При здійсненні своїх повноважень розпорядник майна зобов'язаний діяти добросовісно, розумно, враховувати інтереси боржника та його кредиторів, майна має права та обов'язки відповідно до частин 8 – 9 ст. 13 Закону.

Після призначення розпорядника майна, повноваження органів управління боржника обмежуються і вони не мають права без згоди розпорядника майна приймати рішення про:

- реорганізацію (злиття, приєднання, поділ, виділення, перетворення) і ліквідацію боржника;
- створення юридичних осіб або про участь в інших юридичних особах;
- створення філій та представництв;
- виплату дивідендів;
- проведення боржником емісії цінних паперів;
- вихід із складу учасників боржника юридичної особи, придбання в акціонерів раніше випущених акцій боржника.

Розпорядник майна призначається на строк не більше ніж на шість місяців. Цей строк може бути продовжений або скорочений судом за клопотанням комітету кредиторів чи самого розпорядника майна або власника (органу, уповноваженого управляти майном) боржника.

При проведенні даної процедури боржник може одночасно задовольнити вимоги кредиторів. Проведення таких розрахунків свідчить про відновлення платоспроможності боржника і господарський суд приймає провадження у справі про банкрутство.

Відповідні заходи щодо забезпечення вимог кредиторів діють відповідно до дня введення процедури санації і призначення керуючого санацією, або до винесення постанови про визнання боржника банкрутом, відкриття ліквідаційної процедури і призначення ліквідатора, або до затвердження господарським судом мирової угоди, або до дня винесення ухвали про відмову у визнанні боржника банкрутом. У разі порушенням господарським судом провадження у справі про банкрутство одночасно в ухвалі зазначається мораторій на задоволення вимог кредиторів вводиться.

Мораторій на задоволення вимог кредиторів – це зупинення виконання боржником грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів

(обов'язкових платежів), термін виконання яких настав до дня введення мораторію, і припинення заходів, спрямованих на забезпечення виконання цих зобов'язань та зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), застосованих до прийняття рішення про введення мораторію. Повноваження арбітражного керуючого як розпорядника майна припиняються з дня затвердження господарським судом мирової угоди чи призначення керуючого санацією або призначення ліквідатора.

У випадках, передбачених законом, суб'єкт підприємництва – боржник, його засновники (учасники), власник майна, а також інші особи несуть юридичну відповідальність за порушення вимог законодавства про банкрутство.

Плани семінарських занять, завдання для самостійної роботи студентів

Змістовий Модуль 1. Господарське право як галузь права

Тема 1. Поняття, предмет і джерела господарського права

I. Розгляд теоретичних питань:

1. Поняття господарського права як самостійної галузі права і галузі правової науки.
2. Предмет та метод правового регулювання господарського права.
3. Джерела господарського права.
4. Господарська діяльність: поняття та види.
5. Співвідношення господарського права з іншими галузями.
6. Співвідношення норм Цивільного та Господарського кодексу.

II. Перевірка знань студентів у формі тестування.

Завдання для самостійної роботи:

1. Господарське право як юридична наука і навчальна дисципліна.
2. Становлення та розвиток господарського законодавства в Україні.

3. Проблеми та напрями вдосконалення господарського законодавства.
4. Господарське законодавство зарубіжних країн.
5. Ринкове саморегулювання та державне регулювання в Україні: проблеми збалансування.
6. Роль права у гармонізації відносин держави і підприємців.
7. Державний контроль і нагляд у сфері господарювання: декларовані цілі і реальність.
8. Особливості правового статусу господарських товариств окремих видів.
9. Поняття «підприємство»: цивільно-правовий і господарсько-правовий підходи.
10. Новели законодавства про господарські товариства.

III. Ситуаційні задачі

Задача 1. Засновники фондової біржі «Пайові цінні папери», яка була створена в організаційно-правовій формі акціонерного товариства, звернулися до Голови біржового комітету із вимогою провести загальні збори членів біржі з метою затвердження фінансових звітів за попередні роки.

На переконання членів біржі проведення загальних зборів є обов'язковою передумовою для виплати їм дивідендів з прибутку, який був отриманий біржею у попередньому фінансовому році. В обґрунтування своєї вимоги засновники біржі покликалися на положення ст. 30 Закону України „Про акціонерні товариства”.

Голова біржового комітету відмовив засновникам біржі у скликанні загальних зборів на тій підставі, що дохід, отриманий біржею у попередньому році, був спрямований на її розвиток і не може бути розподілений між членами.

Дайте правовий аналіз ситуації.

До якого виду господарської діяльності належить діяльність фондової біржі? Чи є мета створення фондової біржі підприємницькою?

Задача 2. Між Управлінням робіт військової частини А 2714 та ТзОВ „Ірокс” було укладено договір простого товариства, яким передбачалася спільна участь у будівництві приміщення складу для зберігання матеріально-речових цінностей.

За домовленістю між сторонами обов’язки ведення бухгалтерського обліку спільної діяльності покладалося на Управління робіт військової частини А 2714.

При поданні фінансової звітності до органу державної податкової служби Управлінню робіт військової частини посадовими особами органу податкової служби було звернуто увагу на те, що сторонами договору простого товариства можуть бути лише суб’єкти підприємницької діяльності. З цієї причини договір має бути розірваним.

Представник управління робіт військової частини пояснив, що їхнє управління є самостійним суб’єктом господарювання, має статус окремої юридичної особи, діє на підставі статуту, затвердженого Міністром оборони, і тому, може займатися підприємницькою діяльністю.

Проаналізуйте спір, що виник між посадовими особами державної податкової служби та представником Управління робіт військової частини.

Задача 3. Громадянин Х. подав документи для державної реєстрації його як підприємця. У заяві (реєстраційній картці) у графі «вид діяльності» він вказав: «надання допомоги позичальникам банківських установ в ухиленні від повернення кредитів».

Виконавчий комітет міської ради відмовив Х. у його державній реєстрації на тій підставі, що законодавством України, зокрема, законом „Про ліцензування певних видів господарської діяльності” не передбачено такого виду господарської діяльності.

Громадянин Х. оскаржив відмову у державній реєстрації до суду, покликаючись на вільний вибір видів підприємницької діяльності.

Вирішіть спір. У чому полягає суть такої ознаки підприємницької діяльності як майнова самостійність?

Задача 4. У приміщенні навчального закладу було розміщено оголошення, у якому господиня О. пропонувала взяти на квартиру двох студенток для проживання на строк не менше одного року з оплатою 1 000 (одна тисяча) гривень за місяць.

Ознайомившись із текстом оголошення, працівники районної державної податкової інспекції відвідали господиню О. і вказали їй на необхідність зареєструватися в якості фізичної особи-підприємця.

Господиня О. відмовилася виконувати вимогу працівників податкової служби, оскільки вона бере на квартиру студенток вперше; квартира є її особистою власністю, яку вона може використовувати за будь-яким призначенням. Окрім того, вона вчасно оплачує комунальні послуги та податки. Перед державою невиконаних зобов'язань не має.

Вирішіть спір. Назвіть ознаки підприємницької діяльності. Чи обґрунтованою є вимога працівників державної податкової служби.

Задача 5. Громадянин А., який був зареєстрований в Україні як суб'єкт підприємницької діяльності, став переможцем програми «зелена карта» і виїхав на постійне місце проживання у США.

Перед від'їздом за кордон, А. видав своєму родичеві Р. довіреність на право здійснення від його імені підприємницької діяльності на території України строком на один рік. Довіреністю представникові надавалося право укладати договори, необхідні для здійснення підприємницької діяльності, отримувати відповідні дозволи (ліцензії), подавати фінансову та іншу звітність в органи, які здійснюють контроль за господарською діяльністю, наймати працівників на роботу, виступати в суді тощо.

Р. вирішив не проходити процедуру його державної реєстрації як фізичної особи-підприємця, оскільки А. пообіцяв через рік повернутися на Україну і повторно видати довіреність аналогічного змісту.

Розслідуючи кримінальну справу про порушення Р. порядку занаття господарською діяльністю (ст. 202 КК України), слідчий звернувся до фахівців вищого навчального закладу із поданням, в якому ставилися питання:

- 1) чи можуть видаватися в Україні довіреності зазначеного змісту;
- 2) чи підлягає діяльність Р. державній реєстрації?

Дайте відповіді на поставлені запитання.

Задача 6. Приватне підприємство «Інтер» та страхова компанія «Індіго» уклали договір майнового страхування.

Умовами договору передбачалося страхування ризиків, які можуть виникнути в процесі здійснення ПП «Інтер» підприємницької діяльності. Одним із об'єктів страхування було зазначено неотримання прибутку протягом трьох місяців під ряд.

Виявивши цей договір, територіальне управління Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг звернулося до господарського суду з позовом про визнання недійсним його частини. У позовній заяві зверталось увагу на те, що однією із ознак підприємницької діяльності в Україні, є її здійснення на власний ризик. Умови укладеного договору страхування фактично усувають цю ознаку в діяльності ПП «Інтер», а тому мають бути визнані такими, що суперечать закону.

Яке рішення має постановити господарський суд?

Тема 2. Господарські правовідносини

I. Розгляд теоретичних питань:

1. Поняття господарських правовідносин.
2. Види господарських правовідносин.
3. Учасники господарських правовідносин.
4. Відмежування господарських відносин від інших видів правовідносин.
5. Ознаки господарських правовідносин.

6. Значення судової практики в господарських правовідносинах.

II. Перевірка знань студентів у формі тестування.

Завдання для самостійної роботи:

1. Вкажіть, хто із відомих вчених у галузі господарського права наводить саме такі види та ознаки господарських правовідносин.

2. Дослідіть наукову позицію автора викладену у статті: Сімсон, О. Інноваційні правовідносини. Проблема ідентифікації та класифікації. / О. Сімсон // ТППВ. - 2010 №5. - С. 98-104.

Що автор розуміє під поняттям «діагональні» інноваційні правовідносини?

III. Ситуаційні задачі

Задача 1. Студент 3 курсу юридичного факультету, який проживає у м. Львові по вул. Науковій (Франківський район м. Львова) звернувся у Личаківську районну адміністрацію з заявою про реєстрацію його як підприємця для здійснення юридичної практики.

Через 10 днів йому було відмовлено у державній реєстрації. У відмові було зазначено, що:

1) у Львові вже існують юридичні фірми, тому займатися цим видом діяльності вбачається недоцільним;

2) для зайняття таким видом діяльності необхідна вища юридична освіта, якої у заявника немає;

3) така діяльність може здійснюватися лише після отримання ліцензії Міністерства юстиції України;

4) заявник не має власного приміщення, де мала б здійснюватися така діяльність.

Чи є підстави для відмови в державній реєстрації?

Задача 2. Відповідно до ст.7 Закону “Про господарські товариства” зміни, які сталися в установчих документах підлягають державній реєстрації. Товариство зобов’язане повідомити реєстраційний орган про зміни у п’ятиденний строк.

В чому полягає правова природа реєстрації внесення змін до установчих документів суб’єкта господарювання? Які правові наслідки пропущення строку для повідомлення про внесення змін до установчих документів? Чи має право орган державної реєстрації відмовити в реєстрації змін до установчих документів, якщо вони подані з порушенням встановленого строку?

Задача 3. Петренко, Іваненко, Сидорчук вирішили створити товариство з обмеженою відповідальністю “Львів-Інвест”. Учасники домовилися про такі внески:

Петренко – 10 000 гривень грошима, комп’ютер вартістю 8 000 гривень, принтер вартістю 4 000 гривень. Іваненко – 10 000 гривень грошима, комплект офісних меблів вартістю 15 000 гривень; Сидорчук – 1000 акцій ВАТ “Львівнафтопродукт” номінальною вартістю 5,25 грн кожна на суму 5 250 гривень, які сторони оцінили за курсовою вартістю на суму 10 500 гривень.

Оцінка внесків відбувалася за домовленістю сторін на основі ринкових цін.

Відповідно до засновницького договору грошові внески вносяться на накопичувальний рахунок товариства до реєстрації, внески в натуральній формі вносяться шляхом передачі майна товариству після його державної реєстрації за актом прийняття-передачі.

Реєстраційний орган відмовив у реєстрації товариства у зв’язку з невиконанням вимог ст. 52 Закону України “Про господарські товариства” в частині внесення 50% внесків кожним учасником, що має бути підтверджено довідкою, виданою банківською установою. Крім того, реєстраційний орган вважає, що оцінка внесків завищена і потрібно надати документи, які свідчать

про належність майна, яке вноситься в статутний капітал учасникам (накладна, чек, технічний паспорт).

Дайте правовий аналіз ситуації.

Задача 4. Фізичній особі-підприємцю М. надійшло письмове повідомлення з районної податкової інспекції про те, що йому необхідно з'явитися у податкову службу для отримання довідки про взяття його на облік. У повідомленні також було зазначено розмір грошової суми, яку необхідно сплатити за видачу такої довідки.

М. відмовився з'явитися у податкову інспекцію на тій підставі, що згідно із законом він не несе обов'язку зареєструватися в органах державної податкової служби. Це повинен зробити відповідний орган податкової служби незалежно від того чи відвідає його підприємець особисто чи ні.

Дайте правову оцінку доводам підприємця М.

Задача 5. Приватне підприємство „Кредит” обрало своїм видом діяльності надання колекторських послуг із забезпечення повернення кредитів недобросовісними боржниками.

З метою легалізації свого статусу, ПП „Кредит” звернулося до Національного банку України для видачі ліцензії на право заняття відповідним видом діяльності.

Національний банк України відмовив у видачі ліцензії на тій підставі, що такий вид діяльності не передбачений законом і заявник подав неправдиві відомості про свого керівника.

З урахуванням яких критеріїв визначаються види господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню в Україні? З яких підстав суб'єктові господарювання може бути відмовлено у видачі ліцензії? Чи може бути створено суб'єкта господарювання, який обрав своїм видом діяльності такий, що не передбачено законом?

Дайте правовий аналіз дій Національного банку України.

Задача 6. Загальні збори членів громадської організації “Клуб ринкових реформ” вирішили перетворити громадську організацію у товариство з обмеженою відповідальністю, яке має на меті ті самі цілі і завдання.

Орган державної реєстрації відмовив у перереєстрації у зв’язку з тим, що таке не передбачено законодавством.

Чи вправі громадська організація перетворитися у господарське товариство?

Задача 7. 21 вересня ухвалою господарського суду було порушено провадження у справі про банкрутство АТ „Універмаг Львів”. 30 вересня оголошення про це було опубліковано у засобах масової інформації.

Фізична особа-підприємець С. дізнався про порушення провадження у справі про банкрутство 15 грудня. У той же день він подав заяву про включення його у список конкурсних кредиторів.

Господарський суд відмовив С. у задоволенні його заяви на підставі пропущення ним місячного строку для звернення до суду.

Підприємець С. звернувся за допомогою до адвоката і поставив перед ним завдання знайти правовий шлях для прийняття його заяви до розгляду судом.

Дайте правовий аналіз ситуації.

Тема 3. Основні напрями та форми участі держави і місцевого самоврядування у сфері господарювання

I. Розгляд теоретичних питань:

1. Державне регулювання в умовах змішаної економіки та правові форми державного регулювання економікою.
2. Засоби державного регулювання господарської діяльності.
3. Поняття державного замовлення.
4. Загальні засади оподаткування у сфері господарювання.

5. Захист прав суб'єктів господарювання та споживачів.

II. Перевірка знань студентів у формі тестування.

Завдання для самостійної роботи:

1. Контроль та нагляд в сфері господарювання.
2. Діяльність та повноваження органів місцевого самоврядування у сфері господарювання.

Тема 4. Технічне регулювання у сфері господарювання. Стандарти ISO в господарській сфері

I. Розгляд теоретичних питань:

1. Стандартизація в Україні.
2. Сертифікація в Україні.
3. Міжнародна організація із стандартизації (ISO).

II. Перевірка знань студентів у формі тестування.

Завдання для самостійної роботи:

1. Застосування стандартів в аграрній сфері.
2. Застосування стандартів у сфері капітального будівництва.
3. Застосування стандартів у сфері освіти.

III. Ситуаційні задачі

Задача 1. У місті Я. діяли два комунальних унітарних підприємства: одне комерційне та інше некомерційне, які займалися діяльністю щодо утримання доріг та прилеглих до них територій.

З метою вивільнення земельної ділянки, на якій розташовувалося комерційне підприємство та погашення боргів некомерційного, міським головою було прийнято рішення ліквідувати обидва підприємства і на базі їх майна створити нове унітарне комерційне підприємство, яке б стало правонаступником лише комунального комерційного підприємства.

Підготовку необхідних документів для ліквідації діючих підприємств та утворення нового, було доручено директору комерційного комунального підприємства, який повинен був очолити нове підприємство.

Директор некомерційного комунального підприємства звернув увагу міського голови, на те, що вирішення таких питань не належить до його компетенції, і у разі ліквідації некомерційного унітарного підприємства його борги не вважаються погашеними, а повинні перейти до новоствореного підприємства.

Дайте правовий аналіз ситуації.

Задача 2. Міністерство промисловості видало наказ про утворення державного комерційного підприємства.

За умовами наказу підприємству на праві господарського відання передавалося майно необхідне для здійснення господарської діяльності. Розмір частки держави у статутному капіталі не визначався.

Державне підприємство уклало договір поставки із акціонерним товариством, однак умови договору першим не були виконані.

Акціонерне товариство пред'явило позов до держави в особі казначейства, в якому вимагало відшкодувати завдані йому невиконанням договору збитки.

Представник казначейства заперечив позов на тій підставі, що комерційні державні підприємства не фінансуються з державного бюджету, вони є самостійними суб'єктами господарювання щодо яких у держави існують лише корпоративні права. З цих міркувань держава не може нести відповідальності за зобов'язаннями свого комерційного підприємства, а воно повинно відповідати у межах належних йому грошових коштів.

Вирішіть спір.

Задача 3. Приватне підприємство “Лоза” отримало кредит по лінії ЄБРР під заставу нерухомого майна, що належить ВАТ “Прогрес”. Оскільки кредит

не повернуто, банк звернув стягнення на заставлене майно. ВАТ “Прогрес” пред’явило позов до ПП “Лоза” і його засновника - Лозинського В.М. про відшкодування шкоди.

Лозинський В.М. вважає, що відповідати не повинен, оскільки безпосереднє управління підприємством здійснював директор – Божко І.Я.

Що таке приватне підприємство?

Чи обгрунтовані вимоги ВАТ “Прогрес” і заперечення Лозинського В.М.?

Складіть письмові пояснення на позовну заяву від імені Лозинського В.М.

Задача 4. Приватне підприємство “Номер” 12 січня уклало договір оренди офісного приміщення за адресою м. Львів, вул. І. Франка, 61. У квітні цього ж року в орган державної реєстрації було подано зміни до установчих документів, пов’язаних із зміною місцезнаходження.

Орган державної реєстрації у реєстрації змін відмовив у зв’язку з тим, що вони подані з порушенням встановленого 7-денного строку з дня зміни місцезнаходження.

Одночасно орган державної реєстрації звернувся з позовом про примусове припинення приватного підприємства “Номер”.

Чи правомірні дії органу державної реєстрації?

Задача 5. Громадяни В., Я. та А. вирішили створити кооператив “Джерело”.

Однак, в Золочівській державній адміністрації, куди вони звернулись, їм було відмовлено в реєстрації статуту, оскільки підприємство з такою назвою вже діяло на території Золочівського району. Окрім того, сільськогосподарський кооператив може діяти лише як обслуговуючий, не вважається суб’єктом підприємницької діяльності, і тому повинен реєструватися в органах юстиції.

Дайте правовий аналіз ситуації.

Задача 6. Громадська організація «Просвіта», яка створена з метою підняття культурного та освітнього рівня своїх членів, виступила єдиним засновником господарського товариства, в статуті якого було передбачено, що воно є підприємством об'єднання громадян.

Бажаючи бути власником майна, яке буде набувати підприємство внаслідок своєї господарської діяльності, громадська організація передала належне їй майно утвореному підприємству на праві господарського відання, а за собою залишила право власності на це майно та на надходження підприємства після його державної реєстрації.

Предметом діяльності утвореного підприємства громадська організація обрала надання страхових і туристичних послуг.

Охарактеризуйте законність дій громадської організації.

Задача 7. Правління підприємства споживчої кооперації прийняло рішення про утворення трьох філій у різних регіонах.

З метою організації діяльності філій були розроблені їх установчі документи, якими філії наділялися виключно повноваженнями щодо укладення господарських договорів від імені підприємства з іншими суб'єктами господарювання.

Для здійснення цього виду діяльності філіям виділялося на самостійний баланс відповідне майно і відкривалися рахунки у банківських установах.

В установчих документах філій було також передбачено положення про те, що вони не несуть відповідальності за зобов'язаннями підприємства споживчої кооперації, яке їх утворило, а підприємство не несе відповідальності за їх зобов'язаннями.

На Голову правління підприємства споживчої кооперації було покладено обов'язок здійснити легалізацію утворених філій.

Дайте правову оцінку рішення правління підприємства споживчої кооперації. Як називається установчий документ філії? З якою метою створюється філія? Чим філія відрізняється від представництва?

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДО ЗМІСТОВОГО МОДУЛЮ

1. Конституційні засади господарської діяльності.
2. Поняття і предмет господарського права.
3. Господарська діяльність та її види.
4. Види правовідносин які складаються у процесі господарювання.
5. Господарські правовідносини: загальна характеристика.
6. Характерні ознаки господарських відносин.
7. Визначення понять "комерційна", "господарська", "підприємницька" діяльність.
8. Метод автономних рішень господарського права.
9. Зміст методу владних приписів у господарському праві.
10. Метод рекомендацій у господарському праві.

Модуль 2. Загальна характеристика суб'єктів господарювання

Тема 5. Поняття та види суб'єктів господарського права

I. Розгляд теоретичних питань:

1. Поняття суб'єкта господарювання
2. Підприємство як організаційна форма господарювання
3. Поняття державного унітарного підприємства
4. Казенне підприємство
5. Комунальні унітарні підприємства
6. Приватні підприємства
7. Фермерське господарство
8. Підприємство з іноземними інвестиціями та іноземне підприємство
9. Поняття об'єднання підприємств

10. Правовий статус суб'єктів організаційно-господарських повноважень та суб'єктів внутрішньогосподарських відносин.

II. Перевірка знань студентів у формі тестування.

Завдання для самостійної роботи:

1. Визначте підприємство з іноземними інвестиціями та іноземне підприємство.
2. Визначте поняття об'єднання підприємств.
3. Визначте правовий статус суб'єктів організаційно-господарських повноважень та суб'єктів внутрішньогосподарських відносин.
4. Хто є суб'єктом організаційно-господарських повноважень?

III. Ситуаційні задачі

Задача 1. До складу товариства з додатковою відповідальністю «Основа» увійшло три учасники: Іванчук з часткою у розмірі 10%, Петренко з часткою у розмірі 35% та Хоменко з часткою у розмірі 55%.

Вважаючи, що в законі чітко не встановлено розмір статутного капіталу, засновники сформували його у розмірі 50 000 грн., з яких 75% внесено на момент скликання перших загальних зборів учасників. Решта планувалося внести по мірі надходження коштів на рахунок товариства.

У процесі господарської діяльності товариство уклало кредитний договір на загальну суму 300 000 грн., яку не вдалося повернути після закінчення дії договору.

Враховуючи те, що Іванчук, Петренко та Хоменко є учасниками товариства з додатковою відповідальністю, банк пред'явив вимогу про сплату кредиту в повному обсязі до усіх учасників одночасно пропорційно до розміру їх часток.

Учасники товариства заперечили вимогу банку, покликаючись на те, що:

- 1) необхідно у першу чергу звертатися з вимогою про сплату боргу до товариства, а не до них;

2) згідно із законом всі учасники несуть відповідальність за зобов'язаннями товариства в однаковому розмірі, тобто порівну;

3) оскільки частки ними не були сплачені повністю, товариство має нести відповідальність у межах внесених вкладів.

Проаналізуйте фабулу на предмет дотримання порядку створення товариства, вимог банку та заперечень учасників. Розрахуйте в якому розмірі повинні нести відповідальність учасники товариства.

Задача 2. У зв'язку із важким матеріальним становищем, Іванчук вирішив продати належну йому 17% частку в статутному капіталі ТзОВ "Хмара". Про це він повідомив збори учасників, і запропонував учасникам у 10-денний строк придбати частку за 40 000 гривень.

Учасники вважаючи, що ця сума не відповідає справжній вартості частки, відмовилися від її придбання.

Через деякий час Іванчук продав частку Петренку за 30 000 гривень.

Коли ж Петренко з'явився у товариство, його не допустили, оскільки:

- 1) Петренко є єдиним учасником іншого господарського товариства;
- 2) договір про відступлення частки не посвідчений нотаріально;
- 3) Іванчук порушив права учасників на переважне придбання частки.

Петренка також повідомили, що він учасником товариства не стане, оскільки на загальних зборах було прийнято рішення відмовити йому у вступі до товариства.

Проаналізуйте аргументи учасників товариства. З якого моменту Петренко вважається учасником товариства?

Задача 3. Хоменко, який на зборах учасників голосував проти прийняття рішення про зменшення статутного капіталу, заявив, що він виходить із товариства.

Через місяць він подав заяву про вихід на ім'я голови товариства.

Збори учасників розглянули його заяву і вирішили задоволити її, вважаючи Хоменка таким, що вийшов з товариства

У зв'язку зі зміною складу учасників було затверджено зміни до установчих документів. Коли ж ці зміни були подані для державної реєстрації, державний реєстратор відмовив, посилаючись на те, що заява про вихід не посвідчена нотаріально.

Голова товариства звернувся до Хоменка, що б той подав заяву у належній формі (нотаріальній), але Хоменко відмовився це зробити, оскільки йому ще не виплачено вартість його частки.

З якого моменту учасник вважається таким, що вийшов з товариства: з моменту подання заяви, з моменту прийняття рішення зборами учасників, з моменту виділення частки, з моменту державної реєстрації змін до установчих документів, чи з іншого моменту? Як бути у наведеній ситуації? Чи може Хоменко відкликати заяву про вихід?

Задача 4. Шевців звернувся з позовом до ТзОВ „Проект” про виплату йому вартості його частки у статутному капіталі у зв'язку із виходом з товариства.

Під час розгляду справи місцевим господарським судом, Шевців заявив клопотання про призначення економічної експертизи на предмет встановлення ринкової вартості будівлі, яка належала товариству. За висновком експерта ринкова вартість будівлі складає 2 млн. грн.

Оскільки частка Шевціва у статутному капіталі ТзОВ „Проект” становила 10 відсотків, місцевий господарський суд зобов'язав товариство виплатити Шевціву 200 тисяч грн.

Не погоджуючись із прийнятим рішенням, ТзОВ „Проект” подало апеляційну скаргу, в якій просило скасувати рішення місцевого господарського суду і постановити нове рішення на основі даних балансу товариства, а не висновків проведеної експертизи.

На які виплати може претендувати учасник товариства з обмеженою відповідальністю у разі виходу з нього? Як здійснюється визначення розміру цих виплат? Вирішіть спір.

Задача 5. Спільне підприємство “Система” пред’явило позов до командитного товариства “Консалтингової групи “Кучеренко, Дмитрук і партнери” про стягнення збитків у розмірі 400 000 гривень, завданих внаслідок неналежного обслуговування.

Позов задоволено повністю, але у товариства відсутнє майно, достатнє для сплати боргу. З метою запобігання розголошенню цієї інформації та збереження репутації було вирішено змінити назву товариства на “Консультаційний центр бізнесу і фінансів”.

Частки Кучеренка і Дмитрука рівні, а частки п’яти вкладників дорівнюють максимально допустимому за законом розміру.

Який розмір часток Кучеренка і Дмитрука?

В чому полягають особливості відповідальності командитного товариства та його учасників?

Чи може це товариство змінити назву у запропонованому варіанті?

Задача 6. Під час ліквідації повного товариства «Бурило та Осташ» виявилось, що його активів не вистачає для розрахунку з усіма кредиторами.

Загальна сума боргу становить 50 000 гривень. Осташ відмовляється сплатити половину боргу оскільки: 1) він не здійснював безпосередню діяльність товариства; 2) його частка в статутному капіталі складає лише 2 %.

Чи обгрунтовані пояснення Осташа?

В чому особливості відповідальності повного товариства?

Який порядок притягнення до відповідальності засновників товариства?

Тема 6. Поняття та види суб'єктів господарського права

I. Розгляд теоретичних питань:

1. Споживча кооперація. Підприємства споживчої кооперації
2. Підприємства об'єднань громадян, релігійних організацій.
3. Асоційовані підприємства. Холдингові компанії.
4. Громадянин у сфері господарювання
5. Кредитні спілки у сфері господарювання
6. Особливості статусу благодійних та інших неприбуткових організацій у сфері господарювання.

II. Перевірка знань студентів у формі тестування.

Завдання для самостійної роботи:

1. Визначте статус громадянина у сфері господарювання.
2. Визначте правове становище кредитних спілок у сфері господарювання.
3. Особливості статусу благодійних та інших неприбуткових організацій у сфері господарювання.

III. Ситуаційні задачі

Задача 1. Акціонер П., власник привілейованих акцій АТ “Турист”, прочитав в газеті повідомлення про скликання загальних зборів акціонерів з порядком денним: затвердження статуту в новій редакції.

Акціонер П. вніс свої пропозиції щодо порядку денного загальних зборів, коли до їх скликання залишилося ще 21 день. Однак, виконавчий орган відмовився включити ці пропозиції до порядку денного, мотивуючи пропуском встановленого строку. П. наполягав на включенні своїх пропозицій до порядку денного загальних зборів, обгрунтовуючи тим, що:

1. він є акціонером, який володіє 7 % голосів;
2. в той же день, коли ознайомився в пресі про скликання загальних зборів акціонерів, він вніс свої пропозиції до порядку денного.

Вирішіть даний спір по суті. З'ясуйте порядок та періодичність скликання загальних зборів акціонерів. Який порядок голосування на загальних зборах акціонерів? Назвіть випадки і умови, коли загальні збори акціонерів приймають правомочні рішення?

Задача 2. З метою створення АТ «Едельвейс», у червні було проведено розподіл акцій між засновниками, які здійснили повну їх оплату. Серед засновників було 16 осіб.

Установчі збори АТ були скликані у листопаді.

В установчих зборах взяли участь особи, які придбали акції, у кількості 12 осіб. Після відкриття зборів, виникло питання щодо їх правомочності. Учасники зборів дійшли до висновку, що вони правомочні.

На зборах були прийняті рішення з питань про:

- заснування товариства;
- затвердження оцінки майна, що внесено засновниками;
- затвердження статуту товариства;
- утворення органів управління товариства;
- затвердження результатів розміщення акцій.

Усі рішення прийняті кваліфікованою більшістю у $\frac{3}{4}$ голосів.

За яких умов установчі збори акціонерного товариства вважаються правомочними? В який строк мають бути скликані установчі збори? Окресліть коло повноважень установчих зборів акціонерного товариства. Вкажіть правові наслідки прийнятих рішень.

Задача 3. Акціонер Т. передав свої повноваження щодо права участі в голосуванні на загальних зборах акціонерів Г. Передання повноважень відбулося на підставі письмової заяви акціонера Т. на ім'я Голови товариства. Підпис акціонера Т. був завірений нотаріально. Про делегування повноважень щодо участі в голосуванні Голова товариства повідомив учасників зборів.

Акціонер П. висловив заперечення щодо можливості участі представника Т. на загальних зборах у зв'язку із порушенням чинного законодавства. Акціонер П., зокрема, зіслався на положення ст. 100 Цивільного кодексу України, відповідно до якої право участі у товаристві є особистим немайновим правом і не може окремо передаватися іншій особі.

Дайте правовий аналіз ситуації.

Задача 4. П., який є акціонером ПрАТ „Електро”, звернувся з позовом до ТзОВ „Світоч-промреєстр” про зобов'язання надати йому копії документів, які стали підставою для формування та внесення змін до реєстру власників акцій ПрАТ „Електро”.

Вимога П. обґрунтовувалася положеннями ст.ст. 77 та 78 Закону України „Про акціонерні товариства”, які встановлюють корпоративне право акціонера на інформацію.

Суд відмовив у задоволенні позову на тій підставі, що надання акціонерів інформації такого змісту законодавством України не передбачено.

Дайте правову оцінку рішення суду.

Задача 5. Розглядаючи спір про визнання незаконним рішення загальних зборів акціонерів, господарський суд встановив, що частка акціонера В. у статутному капіталі товариства становить 2 відсотки.

Акціонер В. просив визнати незаконним рішення загальних зборів, оскільки він не був персонально повідомлений про їх скликання, а тому не зміг взяти участі у прийнятті рішень.

Представник акціонерного товариства заперечив позов у зв'язку з тим, що товариство має власну веб-сторінку у мережі Інтернет, на якій своєчасно була розміщена інформація про скликання загальних зборів акціонерів. Окрім того, інформація про проведення загальних зборів була опублікована у центральних та місцевих засобах інформації. Також представник відзначив, що рішення, яке просить визнати незаконним акціонер В., було прийнято

більшістю у 77 відсотків голосів. Це, на його думку, означає, що акціонер В. навіть у разі присутності на зборах не зміг би вплинути на результат голосування.

Дайте правовий аналіз доводів сторін.

Тема 7. Порядок утворення суб'єкта господарювання

I. Розгляд теоретичних питань:

1. Утворення суб'єкта господарювання
2. Поняття державної реєстрації та порядок її здійснення
3. Дозвільна система у сфері господарювання

II. Перевірка знань студентів у формі тестування.

Завдання для самостійної роботи:

1. Державна реєстрація змін до установчих документів.
2. Державна перереєстрація юридичної особи.
3. Підстави відмови здійснення державної реєстрації та залишення без розгляду документів, які подані для державної реєстрації.

III. Ситуаційні задачі

Задача 1. Міська рада м. Чернівців прийняла рішення від 1 березня 1996 року про надання приватному підприємству у постійне користування земельної ділянки з визначенням її цільового призначення: будівництво адміністративної будівлі.

У 1998 році рішенням міської ради приватному підприємству тимчасово дозволено влаштувати на виділеній земельній ділянці автостоянку.

У 2005 році міська рада на підставі ст. 416 Цивільного кодексу України прийняла рішення про припинення права користування земельною ділянкою для забудови.

Приватне підприємство у 2009 році звернулося до господарського суду з позовом, в якому, покликаючись на ст. 20 Господарського кодексу України, вимагало визнати недійсним рішення Чернівецької міської ради від 2005 року на тій підставі, що ст. 416 ЦК України не може бути правовою підставою припинення права постійного користування земельною ділянкою.

Господарський суд відмовив приватному підприємству в задоволенні позову у зв'язку із пропуском позовної давності, вказавши на те, що Цивільним кодексом України не передбачено такого способу захисту порушених прав як визнання недійсним рішення органу місцевого самоврядування.

Чи правомірним є рішення міської ради? Ознайомтеся з відповідними нормативними положеннями Земельного кодексу України. Дайте правову оцінку рішенню господарського суду.

Задача 2. Під час розлучення подружжя Іванцівих, дружина вимагала включення в склад спільного сумісного майна, що підлягає розподілу, усього майна приватного підприємства “Карма”, заснованого її чоловіком під час спільного подружнього життя.

Мотивувала вона це тим, що в статутний капітал було внесено 30 000 гривень, які в свою чергу були їх спільною сумісною власністю. Чоловік проти цього заперечував, оскільки дружина участі в підприємницькій діяльності не брала, а тому може претендувати лише на половину від внеску в статутний фонд, тобто на 15 000 гривень.

Дайте правову оцінку ситуації, що виникла.

Задача 3. Між регіональним відділенням Фонду державного майна України та ТзОВ “Оранта” було укладено два договори купівлі-продажу об’єктів незавершеного будівництва – побутових приміщень, призначених для зберігання мастильних матеріалів. Перший договір на суму 150 тис.грн. було укладено 1 січня, а другий – на суму 50 тис.грн. – 10 квітня того ж року. Обидва

договори передбачали внесення платежу за передані об'єкти не пізніше 30 днів з моменту їх нотаріального посвідчення.

15 квітня ТзОВ "Оранта" платіжним дорученням, в якому було вказано підставу "договір купівлі-продажу об'єкта незавершеного будівництва" перерахувало на рахунок регіонального відділення Фонду держмайна 50 тис.грн., які були прийняті в рахунок другого договору. 30 травня регіональне відділення Фонду держмайна України звернулося до Господарського суду з вимогою розірвати договір купівлі продажу від 1 січня за неоплату.

Відповідач заперечив позов на тій підставі, що перераховані ним 50 тис.грн. були спрямовані на оплату вартості об'єкта приватизації за договором від 1 січня, оскільки він був укладений першим. Крім того, відповідно до Закону України "Про особливості приватизації об'єктів незавершеного будівництва" він як покупець має право на відстрочку платежу на строк до 10 років після сплати ним 30% вартості об'єкта.

Яке рішення повинен прийняти господарський суд?

Тема 8. Припинення суб'єктів господарювання

I. Розгляд теоретичних питань:

1. Припинення дії ліцензії.
2. Спеціальні органи ліцензування щодо окремих видів господарської діяльності.
3. Особливості ліцензування господарської діяльності у сфері торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами, використання обмежених ресурсів.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДО ЗМІСТОВОГО МОДУЛЮ

1. Ознаки суб'єкта господарського права.
2. Поняття і характерні особливості суб'єкта господарського права.
3. Види суб'єктів господарського права та їх особливості.
4. Поняття і вимоги до підприємницької діяльності.

5. Підприємства як суб'єкти господарювання.
6. Види державних підприємств.
7. Державне унітарне підприємство та його особливості.
8. Державне комерційне підприємство.
9. Казенне підприємство.
10. Комунальне унітарне підприємство
11. Поняття господарського товариства.
12. Види господарських товариств за законодавством України.
13. Поняття і специфіка правового статусу АТ.
14. Види АТ та їх особливості.
15. Засновники та учасники АТ.
16. Основні стадії створення АТ.
17. Права акціонера.
18. Акції та їх види.
19. Функції і повноваження загальних зборів.
20. Товариства з обмеженою відповідальністю.
21. Відступлення частки в статутному фонді товариства з обмеженою відповідальністю його учасникам.
22. Компетенція зборів учасників товариства з обмеженою відповідальністю.
23. Функції і повноваження виконавчого органу товариства з обмеженою відповідальністю.
24. Товариства з додатковою відповідальністю.
25. Поняття повного товариства та його особливості.
26. Ведення справ повного товариства.
27. Порядок виходу з повного товариства.
28. Особливість відповідальності учасників повного товариства.
29. Командитне товариство.
30. Особливості здійснення управління справами командитного товариства.
31. Відповідальність вкладників командитного товариства.

32. Ознаки господарського об'єднання, за якими воно відрізняється від підприємства.
33. Господарські об'єднання та їх види.
34. Договірні об'єднання.
35. Види статутних об'єднань.
36. Особливість правового становища консорціуму.
37. Функції, що виконують господарські об'єднання.
38. Функції управлінського характеру, що їх виконує об'єднання стосовно підприємств.
39. Поняття, види та особливості кооперативів.
40. Права та обов'язки членів виробничих кооперативів.
41. Відокремлений підрозділ господарської організації (ВП).
42. Господарські міністерства (відомства) як органи господарського керівництва.
43. Суб'єкти господарювання правовий статус яких невизначений Господарським Кодексом України.
44. Документи, що подаються для державної реєстрації.
45. Порядок реєстрації юридичних осіб.
46. Порядок реєстрації фізичних осіб - СПД.
47. Підстави для перереєстрації та реєстрація змін до установчих документів.
48. Підстави для відміни та анулювання реєстрації.
49. Договірні та статутні господарські товариства та їх особливості.
50. Поняття, підстави та форми припинення суб'єктів господарювання.
51. Реорганізація суб'єктів господарювання.
52. Ліквідація суб'єктів господарювання.
53. Поняття та суб'єкти банкрутства.
54. Підвідомчість, підсудність, право та підстава порушення справи про банкрутство.

- 55.Прийняття або відмова у прийнятті заяви про порушення справи про банкрутство.
- 56.Повернення заяви про порушення справи про банкрутство.
- 57.Порушення провадження у справі про банкрутство.
- 58.Забезпечення грошових вимог кредиторів і мораторій на задоволення вимог кредиторів.
- 59.Розпорядник майна боржника.
- 60.Виявлення кредиторів та осіб, які виявляють бажання взяти участь у санації боржника.
- 61.Проведення зборів кредиторів і утворення комітету кредиторів.
- 62.Внесення ухвали про санацію боржника, призначення керуючого санацією та його повноваження.
- 63.План санації боржника.
- 64.Продаж в процедурі санації майна боржника як цілісного майнового комплексу.
- 65.Продаж в процедурі санації частини майна боржника.
- 66.Звіт керуючого санацією.
- 67.Постанова про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури.
- 68.Наслідки визнання боржника банкрутом.
- 69.Повноваження ліквідатора та членів ліквідаційної комісії.
- 70.Оплата праці, винагорода, відшкодування витрат арбітражному керуючому та іншим особам залученим до процедур банкрутства та матеріальна відповідальність арбітражних керуючих.
- 71.Черговість задоволення вимог кредиторів.
- 72.Звіт ліквідатора.
- 73.Мирова угода та строк її укладення.
- 74.Умови укладення мирової угоди.
- 75.Недійсність мирової угоди або її розірвання та наслідки невиконання мирової угоди.

76. Особливості банкрутства місто утворюючих підприємств.
77. Особливості банкрутства особливо небезпечних підприємств.
78. Особливості банкрутства сільськогосподарських підприємств.
79. Особливості банкрутства страховиків.
80. Особливості банкрутства професійних учасників ринку цінних паперів.
81. Загальні положення банкрутства суб'єкта підприємницької діяльності - громадянина.
82. Особливості банкрутства фермерського господарства.
83. Особливості застосування процедури банкрутства до боржника, що ліквідується власником.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО»

1. Конституційні засади господарської діяльності.
2. Поняття і предмет господарського права.
3. Господарська діяльність та її види.
4. Види правовідносин які складаються у процесі господарювання.
5. Господарські правовідносини: загальна характеристика.
6. Характерні ознаки господарських відносин.
7. Визначення понять "комерційна", "господарська", "підприємницька" діяльність.
8. Метод автономних рішень господарського права.
9. Зміст методу владних приписів у господарському праві.
10. Метод рекомендацій у господарському праві.
11. Ознаки суб'єкта господарського права.
12. Поняття і характерні особливості суб'єкта господарського права.
13. Види суб'єктів господарського права та їх особливості.
14. Поняття і вимоги до підприємницької діяльності.
15. Підприємства як суб'єкти господарювання.

16. Види державних підприємств.
17. Державне унітарне підприємство та його особливості.
18. Державне комерційне підприємство.
19. Казенне підприємство.
20. Комунальне унітарне підприємство
21. Поняття господарського товариства.
22. Види господарських товариств за законодавством України.
23. Поняття і специфіка правового статусу АТ.
24. Види АТ та їх особливості.
25. Засновники та учасники АТ.
26. Основні стадії створення АТ.
27. Права акціонера.
28. Акції та їх види.
29. Функції і повноваження загальних зборів.
30. Товариства з обмеженою відповідальністю.
31. Відступлення частки в статутному фонді товариства з обмеженою відповідальністю його учасникам.
32. Компетенція зборів учасників товариства з обмеженою відповідальністю.
33. Функції і повноваження виконавчого органу товариства з обмеженою відповідальністю.
34. Товариства з додатковою відповідальністю.
35. Поняття повного товариства та його особливості.
36. Ведення справ повного товариства.
37. Порядок виходу з повного товариства.
38. Особливість відповідальності учасників повного товариства.
39. Командитне товариство.
40. Особливості здійснення управління справами командитного товариства.
41. Відповідальність вкладників командитного товариства.

42. Ознаки господарського об'єднання, за якими воно відрізняється від підприємства.
43. Господарські об'єднання та їх види.
44. Договірні об'єднання.
45. Види статутних об'єднань.
46. Особливість правового становища консорціуму.
47. Функції, що виконують господарські об'єднання.
48. Функції управлінського характеру, що їх виконує об'єднання стосовно підприємств.
49. Поняття, види та особливості кооперативів.
50. Права та обов'язки членів виробничих кооперативів.
51. Відокремлений підрозділ господарської організації (ВП).
52. Господарські міністерства (відомства) як органи господарського керівництва.
53. Суб'єкти господарювання правовий статус яких невизначений Господарським Кодексом України.
54. Документи, що подаються для державної реєстрації.
55. Порядок реєстрації юридичних осіб.
56. Порядок реєстрації фізичних осіб - СПД.
57. Підстави для перереєстрації та реєстрація змін до установчих документів.
58. Підстави для відміни та анулювання реєстрації.
59. Договірні та статутні господарські товариства та їх особливості.
60. Поняття, підстави та форми припинення суб'єктів господарювання.
61. Реорганізація суб'єктів господарювання.
62. Ліквідація суб'єктів господарювання.
63. Поняття та суб'єкти банкрутства.
64. Підвідомчість, підсудність, право та підстава порушення справи про банкрутство.

- 65.Прийняття або відмова у прийнятті заяви про порушення справи про банкрутство.
- 66.Повернення заяви про порушення справи про банкрутство.
- 67.Порушення провадження у справі про банкрутство.
- 68.Забезпечення грошових вимог кредиторів і мораторій на задоволення вимог кредиторів.
- 69.Розпорядник майна боржника.
- 70.Виявлення кредиторів та осіб, які виявляють бажання взяти участь у санації боржника.
- 71.Проведення зборів кредиторів і утворення комітету кредиторів.
- 72.Внесення ухвали про санацію боржника, призначення керуючого санацією та його повноваження.
- 73.План санації боржника.
- 74.Продаж в процедурі санації майна боржника як цілісного майнового комплексу.
- 75.Продаж в процедурі санації частини майна боржника.
- 76.Звіт керуючого санацією.
- 77.Постанова про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури.
- 78.Наслідки визнання боржника банкрутом.
- 79.Повноваження ліквідатора та членів ліквідаційної комісії.
- 80.Оплата праці, винагорода, відшкодування витрат арбітражному керуючому та іншим особам залученим до процедур банкрутства та матеріальна відповідальність арбітражних керуючих.
- 81.Черговість задоволення вимог кредиторів.
- 82.Звіт ліквідатора.
- 83.Мирова угода та строк її укладення.
- 84.Умови укладення мирової угоди.
- 85.Недійсність мирової угоди або її розірвання та наслідки невиконання мирової угоди.

86. Особливості банкрутства місто утворюючих підприємств.
87. Особливості банкрутства особливо небезпечних підприємств.
88. Особливості банкрутства сільськогосподарських підприємств.
89. Особливості банкрутства страховиків.
90. Особливості банкрутства професійних учасників ринку цінних паперів.
91. Загальні положення банкрутства суб'єкта підприємницької діяльності - громадянина.
92. Особливості банкрутства фермерського господарства.
93. Особливості застосування процедури банкрутства до боржника, що ліквідується власником.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ПО ДИСЦИПЛІНІ

Базова:

1. Вінник О.М. Господарське право: навч. посіб.. – 2-ге вид., змінене та доп. – К. : Правова єдність, 2012. – 766с.
2. Віхров О. П. Господарське право. Спеціальна частина: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. – К. : Слово, 2006. – 344с.
3. Господарське право України: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого / В.М. Гайворонський (ред.), В.П. Жушман (ред.). – Х. : Право, 2013. – 384с.
4. Щербина В.С. Господарське право : підручник / В. С. Щербина. – 6-те вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 640 с.

Нормативно-правові акти:

1. Цивільний кодекс України: Прийнятий 16 січня 2003р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №40-44. - Ст. 356.

2. Господарський кодекс України: Прийнятий 16 січня 2003р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №18, №19-20, №21-22. - Ст. 144.

3. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11 вересня 2003р. // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - №9. - Ст. 79.

4. Про державну підтримку малого підприємства: Закон України від 14 жовтня 2000р. // Відомості Верховної Ради України. - 2000. - №51-52. - Ст. 447.

5. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності: Закон від 06 вересня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – 48. – Ст. 483

Допоміжна:

1. Актуальні питання господарського законодавства : Монографія / М. В. Гаєвець, І. В. Горіславська, Ю. С. Канарик, Л. О. Панькова, Н. А. Поліно, О. П. Світличний, Д. К. Черкашин // за заг. ред. д.ю.н., О. П. Світличного. – К.: ЦП «КОМПРИНТ», 2013. – 678 с.

2. Бек Ю.Б., Цікало В.І. Практикум з господарського права України. Для студентів юридичного факультету – Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка. – 2011. – 69 с.

3. Відповідальність суб'єктів господарських відносин. Законодавство, коментар, судова практика / О.А. Беляневич, В.С. Щербина та ін. коментар; Л.О. Панькова, упорядкування. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 392 с.

4. Організаційно-правові форми: законодавство та судова практика: збірник законодавства та судової практики / укл. І.В. Горіславська, Л.О. Панькова. – К.: «ЦП «КОМПРИНТ», 2011. – 350 с.

Інтернет-ресурси

Державна політика з питань дозвільної системи у сфері господарської діяльності: Довідник (оновлений) / Бродський М.Ю., Потімков О.Ю., Яцишина Г.М., Андреев О.В., Струк В.М., Трипольський О.В., Лепіска О.В., Палазов О.В., - К., 2012. – 258 стор.